

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldé-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Előfizetési fölhívás. — Kollegiumaink vagyoni állása s tanügyi berendezése. — A Héber éposz. (Folytatás) Szász Károlytól. — Közgyűlésünk. r. t. — Vidéki élet: (A deézsi egyházmegyéből.) Miklósi József, ev. ref. pap. — Tár cza: Egy ta-
nitványom sirja felett Baló Sándor. — Különfélék. — Közösvények.

ELŐFIZETÉSI FÖLHIVÁS.

AZ

„ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY“

1881-dik évi, tizenegyedik, 2-ik félévi folyamára.

Előfizetési díj: Egész évre 6 forint, félévre 3 forint, negyedévre 1 frt 50 kr. — A ked-
vezményi árak fentartatnak továbbra is.

Az előfizetési pénzek postautalvánnyal lapunk kiadó hivatalához (b. farkas utca 16-ik
sz.) küldendők.

Kiadótulajdonos és szerkesztő

Szász Domokos.

KOLLEGIUMAINK VAGYONI ÁLLÁSA

s tanügyi berendezése.

(Ig. tanácsi előterjesztés a ker. közgyűlésen.)

Kollegiumaink vagyoni állásának és tanügyi beren-
dezésének közvetlen megsemlélés alapján leendő megvizs-
gálására s a vizsgálat eredményéről részletes jelentés tétel
végett 1878-ik évben tartott egyházkerületi főt. közgyűlés
által kinevezett bizottságok eljárására kitzött három év
letelvén: igazgató tanácsunk következőkben teszi meg je-
lentését a bizottságok működéséről:

Mindenekelőtt előre bocsátja, hogy a sepsi-szent-
györgyi Székely-Mikó-kollegium vagyoni ügyei megvizs-
gálására kinevezett bizottság eljárásáról szóló jelentését
még az 1880-ik év elején beadta, s a múlt évben tartott
egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 30 p. a. főbb
részleteiben a vizsgálat eredménye feltüntetett; a nagy-

enyedi Bethlen-kollegium vizsgálatáról szóló jelentés pe-
dig mindez ideig nem nyújtatott be, és így ezen jelentés
csakis 3t collegiumunk vizsgálatának eredményét tünte-
ti fel.

1. A kolozsvári collegium vagyoni ügyei múlt évi
december 18—22 napjain vizsgáltattak meg. A pénztári
napló lezárásával 2449 frt. 62½ kr. pénztármaradvány-
nak kellett lenni. Találtatott 1460 frt. 82 kr. készpénz,
„loco paratae“ czimű kiadás 901 frt. 35 kr. és igazolás
feltétele mellett beszámítottatott 87 frt. 44½ kr., együtt
2449 frt. 61½ kr. Loco paratae czim alatt ezen kolle-
giumnál szokásba volt bizonyos visszatérítendő előlegezé-
sek tétele, mely eljárás a rendes számadásvitellel ellen-
kezően, igazgató tanácsunk ezen eljárást jövőre meg-
szüntetendőnek s egyidejűleg útasítandónak véli a kolle-
gium pénztárnokát, hogy utalvány és igazolvány nélkül, szi-
gorú felelősség terhe alatt legcsekélyebb összegű kiadáso-
kat se tegyen a pénztárból.

A collegium összes tőke vagyona 188,531 frt. 72 krt. teszen, és pedig készpénzben 1460 frt. 82 kr., értékpapirokban 109,215 frt. 50 krt., takarékpénztári könyvben 28,318 frt. 76 krt. és magánkötvényben 49,536 frt. 64 krt. Az utóbbi czim alatt vannak bevezetve az alapítványok is.

A pénztári kezelésre nézve a bizottság kiemeli, hogy a rector professor által tett ideiglenes utalványok az előjáróság által ugyanazon tételekről kibocsátott végleges utalvánnyal nem összhangzó, mert az előjáróság által gyakran egy végleges utalványban a rector ideiglenes utalványára több tétel alatt naplózott összegek egyesítettnek a rendszeres pénztári kezelés és ellenőrzés hátrányára. Útasítandó a collegium előjárósága, hogy a rector professor által ideiglenesen utalványozott minden egyes bevételi vagy kiadási tételt, külön előjárósági szám alatt, külön utalványozzon és az ideiglenes utalványozásnak elfogadását a jkvi szám reávezetésével jegyző tanára által irassa reá az utalvány szelvényre s adassa át a pénztárnoknak számadásához csatolás végett.

A bizottság jelentése szerint a pénztárnoki cautio 4000 frt.-ról szól, de hogy a biztosíték készpénzben befizettetett, avagy zálogjogi biztosíték adatott, arról említés nem tétetik. Az előjáróság e tekintetben utólagosan felvilágosítás nyújtásra hivatandó fel, azon útasítással, hogy a biztosítéki okmány a letétek közé és a tőkekönyvbe is bevezetendő.

A collegium törzstőkéje nem csonkított. Egy ki sorsolt 1000 frt. névértékű földhitel-intézeti záloglevél beváltási ára számadásszerűleg bevételeztetett ugyan, de hogy miképen tőkésített, nem tűnik ki, mi a kamatozó tőkék sértetlen fentartásának ellenőrzése tekintetéből szükséges lett volna.

A magánosoknál elhelyezett kölcsön tőkék és alapítványi tartozások közül zálogjogilag nincsen biztosítva 22 követelés 5885 frt tőkeösszegben és az ezen tőkék utáni hátrálékos és folyó kamatok. Ezen biztosítatlan követelések legnagyobb részben ügyvédi kézen vannak fölhajtás vagy biztosítás végett. A többi követelések zálogjogilag biztosítva vannak, de hogy első helyen és kétszeres becsértékű fekvőkre a telekjegyzőkönyveknek különböző helyen vezetésük miatt a bizottság által nem volt megvizsgálható, ezen hiány az előjáróság által utólagosan pótolandó.

A magánosoknál elhelyezett tőkék után hátrálékban lévő kamatok összege tüntetett fel, de kiemeltetett a tőkeösszeget meghaladó kamattal tartozók: b. Kemény Ferencz helyett br. Kemény Domokos úr 118 frt. 11 kr. tőke után 121 frt. 30¹/₂ kr. és 420 frt tőke után 592 frt. 20 kr. kamattal. Gr. Bánffy Béla úr 1855-ben tett 300 frt kegyes adományi tőke után kamatot nem fizetett. Útasítandó az előjáróság a kamathátrálékosokkal szemben szabályaink szigorú foganatba vételére.

A per megindítása végett ügyvédi kézre adott kötelezvényekről csakis a pénztárnok egyszerű följegyzései tétetvén a kötvények helyére, jövőre útasítandó a pénztárnok, hogy a kiadandó kötvények helyére az előjáróság

utalványát és az ügyvédnek a kötvény átvételéről szóló elismervényét helyezze el.

A collegium ügyvéde a részére megállapítandó részletes útasításba kötelezendő évenként a perek állásáról részletes kimutatás beadására.

Az előjáróság nem szerevén meg fekvősegeiről a telekjegyzőkönyvi iveket, fölhivandó ezen hiány pótlására.

A collegium Ajton, Győr-Vásárhely, Pányik községekben és szab. kir. Kolozsvár városában lévő fekvősegei — a tanári lakok s hivatalos használat alatt állók kivételével — bérbe vannak adva.

A tanodai épületen és tanári lakokon több javítás szükséges; általában véve kielégítő állapotban vannak.

2. A marosvásárhelyi collegium vagyoni ügye folyó évi márczius 31—április 3 ik napjain vizsgáltatott meg. A pénztári naplót lezárva a 2136 frt. 98 kr. készpénz és 13 drb arany pénztármaradvány hiánytalanul megtaláltatott valósággal is. A collegium tőke-vagyona 181,592 frt. 39 krt. és 4835 drb $\frac{1}{2}$ teszen. Általában ezen collegium tőke-vagyona az utóbbi években emelkedést mutat.

A bizottság jelentéséből az tűnik ki, hogy a pénztárnok csak egy példányban vezeti a számadásokat, s mikor a számadások felülvizsgálatra fölküldetnek igazgató tanácsunkhoz, a számadási átvitelekről, egyes tőkék állásáról stb. biztos adat nem áll a collegium rendelkezésére. Útasítandó a pénztárnok szabályainknak megfelelőleg számadásának két hasonló példányban leendő beadására.

Nem tartja elfogadhatónak igazgató tanácsunk a vizsgáló bizottság azon ajánlatát, hogy az aranyba lett fizetések és kiadások föltüntetésére külön napló vezettessék, vagy a naplóba külön rovat nyitassék, mert ez ép úgy szükségfeletti, mint a különböző értékpapírok részére mind megannyi külön napló vagy rovat nyitása. Az aranyba történt bevétel és kiadás a polgári év első napján lévő árfolyam szerint vezetendő be a naplóba, „megjegyzés” rovatba kitüntetve, hogy a fizetés aranyban eszközöltetett; ily eljárás mellett az év végén is tudható, hogy hány drb. arany fizettetett be, vagy adatott ki és hogy oszt. értékben mennyi értéket képvisel árfolyam szerint.

A nyert engedély folytán kitörleendőnek jelzett tőkék egyúttal kiadásba helyeztethettek volna. Ezen hiány kipótlandó és a kitörleendőnek határozott tőkék csakis a nyilvántartási könyvbe irandók be. Pénztárnok útasítandó az értékpapíroknak egyenként számuk és névértékük jelzésével a tőkekönyvbe leendő bevezetésére, épen így bevezetendő a kereskedelmi bank betéti könyve mellett elhelyezett 1000 frt. összeg is. A bizottság helyesen jegyzi meg, hogy a collegiumi pénztár külön alapjainak, u. m. tanári, tanári özvegy-árvai nyugdíj-alap, olvasó-egylet-alap családi alapítványok stb. vagyona külön-külön föltüntetendő.

A collegium fekvősegeiből csakis az adósoktól végrehajtás útján szerzettekben történtek elidegenítések felsőbb jóváhagyás mellett. A tűzmentes pénztár teljesen biztos helyen tartatik. Zálogjogilag nincsen biztosítva a

kollegiumnak 22 követelése 19761 frt. 75 kr. tőke és 4999 frt 11 kr. kamat összegben; ezek közül 4778 frt. 91 krt. tévő hét követelés alapítvány. Fölbajtás végett ügyvédi kézen van 21 kötelezvény, az ezeken alapuló követelés teszen 4440 drb ₰ és 13,109 frt. 56 krt.

A collegiumnak, úgy látszik két ügyvéde van, mi nem helyeselheto. Az ügyvédek részére útasítás állapítandó meg azon kötelezettséggel, hogy minden évben tartoznak a perek állásáról részletes kimutatást adni be a collegium előjáróságának és az útasításban megállapítandó az ügyvédek kötelességei, úgy díjazásuk is.

A pénztárnok útasítandó, hogy csak az előjáróság útalványára és az ügyvéd elismervénye mellett adjon ki perfolytatás tekintetéből kötelezvényeket.

Az irni és olvasni nem tudó adósok által kiállított kötelezvényekre nincsenek reá írva, hogy a kötelezvény két tanú előtt anyanyelvükön fölolvastatott és megmagyaráztatott. A 6% kamatnak 8%-ra fölemeléséről kiállított pótnyilatkozatok nem kebelezettek be. Mindezen hiányok utólagosan pótolandók.

A pénztárnok útasítandó, hogy 4000 frt készpénzben vagy biztos államkötvényben avagy kétszeres becsértékű fekvőre a zálogjog bekebelezése által haladéktalanul adjon pénztárnoki biztosítékot.

Útasítandó az előjáróság, hogy a collegium összes vagyonáról a leltárt haladéktalanul készíttesse el, a telekjegyzőkönyvi számok idézésével egyes fekvőségei becsértékét állapíttassa meg s azok telekjegyzőkönyvi ivateit is szerezzze meg.

A collegiumi főépület a lépcsők kivételével, az újabb épületek pedig teljesen jó karban találtattak, a tanári lakok is teljesen használhatók.

(Vége következik.)

A HÉBER ÉPOSZ.

(I. Volt-e a hébereknek éposz-költészetük? — II. A héber ős történelem bírálata. — III. A héber (bibliai) éposz vázlata és főbb tagjai.)

Szász Károlytól.

II.

A héber őstörténelem bírálata.

(Folytatás.)

Hogy a zsidóknak a fogság előtt is voltak vallásos (szent) irataik, nem szenved kétséget; de ép oly kevésbé az, hogy ezek mai alakjokat csak a fogság után nyerték meg; legkevésbé pedig az, hogy azok csak legkisebb részben származnak abból az időből, melyre nevök s a rólok szóló későbbi hagyomány útál.

Hogy jelesen a Mózes nevét viselő öt könyv közül egyet sem irt Mózes: kétségtelen. Az újabb írás-kritika*) kimutatta, hogy a Genézis (a világ és az ember eredetéről s a zsidó nemzetnek az Egyiptomba költözésig való történeteiről szóló könyv) sem íratott a királyság fölállítására,

vagyis Saul király (Kr. e. 1055—1033) ideje előtt.**) A mi nem zárja ki, hogy egyes részei, akár írásba téve, akár költői alakban szájról-szájra adva, régebb keletűek lehetnek. A legrégibb zsidó költészeti terméknek méltán tartatik a Lámek éneke, a Genez. IV. 23, 24 verseiben. Az özönviz előtti patriarkákról, az Ádám első utódairól Noéig szóló két följegyzés is, a Gen. IV. és V. részeiben, bizonyára régebb eredetű. De épen egymástól eltérő voltak, egy és ugyanazon könyvben, a bizonyosság — hogy később illesztettek egybe.

Az egyik nemzedékrend így szól: Ádám fia Káin, fia Hánók, fia Irád, fia Mekujáel, fia Merhusáel, fia Lámek, — kinek két feleségétől: Hádától fia Jábál a pásztorkodás és sátorban lakás kezdője és Júbál a zene fölhalálója és Czil-lától Jubálkain a kovácsmesterség fölhalálója. Ez a nemzedékrend a Kain ivadékait adja.

A másik az Ádám harmadik fiát, Setét, ekkép: Ádám fia Set, Set fia Énos, fia Késsán, fia Mahaláléel, fia Járed, fia Énók, fia Matuséla, fia Lámek, fia Noé.

De ki nem látja, hogy Hánók és Énok, Irád és Gáred, Mekujáel és Mahaláel, — hogy Lámeket és Noét ne is említsük, — ugyanazon nevek változatai, sőt Kénán és Kain is egyre vezetendők vissza, s hogy itt tulajdonkép csak egy nemzedéksor van két különböző alakban.

S a mi ennél még nevezetesebb, az első s kétségkívül régebb följegyzést magában foglaló töredékben az Isten neve Éloá (többséleg Elohim, az Úr); a másodikban Jehova (Jáhvé) „a lét elve, vagy létrehozó” — az Istennek, hogy úgy mondjuk, tulajdonneve a hébereknél.

S e két név már egyenesen vezet az istennézet fokozatos fejlődésének vizsgálására.

Az isten-eszme, a mint a bibliában kifejezést nyert, a királyok korabeli próféták gondolata: nagy és szerencsés gondolat, a bűneibe elmerült népnek nem annyira fékentartására a félelem mint megtérítésére a nemzeti Istenhez való ragaszkodás által. S csodáljuk-e, hogy az, a ki a szent könyvek mai szövegét megállapította, lett légyen Esdrás vagy Nehémiás, az a szerző, a kit — nevét nem tudván — a tudomány csak a Jahvistának nevez, e nagy és szerencsés gondolatot a régi írásokba is bevitte, melyek még akkor keletkeztek, mikor a zsidó nép, kibontakozva az istennézet első, mythoszi fogalmaiból, a természetnézetkövetlenségéből, mely napot, holdat, hajnalt, vihart, tüzet stb. személyesített Istenekké, az istenfogalom magasb, de erkölcsileg még ki nem tisztult fokára emelkedett s Istenét vagy Isteneit, — mert mindig többesben beszél róla, — mint teremttőt és világ-igazgatót: Elohimnak (Úr), mint hadak vezetőjét Adonajnak (seregek ura) vagy Saddajnak (erős Isten) nevezte.

A Jahvé az Izraél népével szövetséget kötött Isten neve. E szövetséget a későbbi írások tulajdonkép már Ádámra, az első emberre s Noéra, a második első emberre, a mai emberi nem tulajdonképeni ősatyjára vitték vissza.

**) Mind a Mózes nevét viselő könyvekben, mind a Bírák könyvében ismételve fordul elő e kifejezés: „még akkor nem voltak királyok Izraelben“ (I. Móz. XXXVI. 31. Bír. XVII. 6. XVIII. 1. XXI. 25). Világos, hogy ezt csak a királyok korában írhatták.

*) Ewald, De Wette s mások.

Hisz az Isten a bünbe esett első emberpárnak megígérte már, hogy magvából teremtené egy szabadítót a kigyó (a bün) uralma alól; s Noétól elfogadta a menekülés hálaáldozatát s kibékülése jeléül a szivárványt tünteté föl a kiderült égen. Szorosabb alakot öltött a szerződés Ábrahám-mal, kinek megígértetett, hogy nagy nép — a választott nép — atyjává leendő s a szövetség jeléül a környülméletkedés rendeltetett; még szorosabbra köttetett Mózes-sel, a törvény két táblájának kiadásakor, a pusztában, a Sinai hegyen.

Kell-e mondanunk, hogy az Istennel való ilyen szövetségnek, mint kétoldalú szerződésnek s magának a szövetséges Istennek, mint kizárólag nemzeti Istennek az eszméje, sokkal későbbi fejlemény, mint az Ábrahám és Mózes kora, sőt mint a rólok szóló írási hagyományok első szerkezete?

A héber istenitisztelet, a mint azt a pásztorkorban a törzsfők (Ábrahám stb.) megalapították s Mózes szervezte; a mint a királyok első korszakában Dávid és Salamon a Sion hegyén s a frigysátor helyett épített jeruzsálemi templomban egész pompájában kifejtették; a mint azt a Lévi nemzetségéből származott papi rend, az Áron utódai, gyakorolták s reá az erős és szervezett hierarchia alapított: egészen más volt, mint a későbbi Jahvé-tisztelet, melyet a későbbi királyok alatt a pogány bálványozásba visszaesett és undok erkölcstelenségbe merült nép megtérítésére — nem a papok, sőt ellenük, a hierarchia ellenében, a nép prófétái gondoltak ki, s mely utolsó formulázását csak a fogás alatt nyerte meg s az onnan visszatérés után újra szerkesztett szent könyvekben lelta teljes kifejezését.

E szempontból nézve tehát, a zsidó történelem, még annak a világtörténelem egyéb adatai által igazolt királykorszaka is, lényegileg mondai jellegű, a mennyiben vezéreszméje: a nemzeti Istennel való szövetség nem alapszik történeti tényeken, hanem később vitetett bele a történeti hagyományokba. A sokkal későbbi keletű jahvéizmus átdolgozta az összes mythoszi, mondai és történelmi hagyományokat és saját istennézetéhez idomította mindezt. S mivel végső kifejtését maga a jahvéizmus is a babiloni fogásban nyerte meg, természetes, hogy a babiloni fogalmakat és emlékeket is felvette magába, az ember eredetéről s első lakhelyéről, a népek megoszlásáról s őstörteneteiről stb. Fölhasználta ugyan a régibb írott hagyományokat, részben változatlanul — s innen azok ellenmondása az újnézletekkel — részben átalakította, de egészben véve sokkal későbbi szöveg, mint a milyennek az ó-testamentum egyes könyveiben magát mondja.

S épen azért, míg az a történelem külső tényei tekintetében a történelmi kritika elbánása alá esik, a történelem előtti korszakra vonatkozó részei: a fennmaradt nemzeti mondanak — bár később tetemesen átdolgozott — darabjai gyanánt tekintendők.

Most tehát e nemzeti monda — mint époszi hagyomány — átnézetét s tagolását kell vázolnunk.

(Folytatása következik.)

KÖZGYÜLÉSÜNK.

Kolozsvár, 1881 jun. 19.

(Folytatás és vége.)

Negyedik nap.

Zeyk Károly főgondnok megnyitván az ülést s bemutatván a beérkezett beadványokat, folytatólag tárgyalatik a tanárválasztási szabályzat, megállapittatván, hogy ha 6-nál több a qualificált folyamodó: legfőlebb 6, ha 3-nál több: legalább 3 jelölendő a candidáló bizottság által; a candidáló bizottság tagjai: az egyházkerületi főgondnokok, az ig. tanács két küldötte és tanügyi előadója; az érdekelt tanoda 2 gondnoka és 2 tanára, a netalán hiányzó gondnokok helyét r. tanárok pótolván, a többi tanodák egy-egy tanára (lehetőleg a betöltendő katedrának megfelelő szaktanárok) és a közgyűlésen beadott s elfogadott indítványhoz képest, még négy három-három évre választott közgyűlési tag, kik azonban az egyházmegyék gondnokai, eszerei és képviselői közül választandók, ha pedig az első szavazásnál általános többség el nem volna érhető, szűkebb választás rendelő el a legtöbb szavazatot nyert két jelölt között; a szabályzat többi pontjai változatlanul elfogadtattak.

A szavazatszedő bizottság jelentése alapján kihirdetetik a zsinati képviselőkre megejtett szavazás eredménye, (I. lapunk múlt számát) útasittatván egyszersmind a tanodák, hogy az általuk választandó két zsinati tagot szintén válasszák meg. Kitűzetnek továbbá a következő nap reggelére a választások a v.-hunyard-zarándi fő- és algondnoki állomásra; az orbai, gyulafehérvári egyházmegyék s a szászvárosi és kolozsvári tanodák egy-egy algondnoki, valamint a marosi egyházmegye egy fő- és egy algondnoki állomásra, — mely választások eredményeit már közöltük lapunk múlt számában.

Következett az elvont kamarai javadalmak érdekében a pörintező bizottság és a m. kir. államkincstár között kötött ismeretes pöregyezség, melynek nyomán a most élvezt 3358 frt. 25 kr.-nyi évről 1882 jan. 1-én kezdve évi 14,000 frt.-ra emeltetik, mihelyt a magyar törvényhozás az 1882 évi költségvetésbe az így kivitt 10,641 frt. 75 kr.-nyi többletet fölveszi.

Az e tárgyra vonatkozó acták a közgyűlés asztalára kitetvén, a gyűlés előtt Szász Béla ig. tanácsos és pörintező bizottsági tag tesz szóbeli előterjesztést az ügy egész folyamáról. Előadja az idevonatkozó közgyűlési és ig. tanácsi határozatokat, melyek szerint a pörintező bizottság korlátlan fölhatalmazást nyert a pör vitelére vagy elbékélésére, s melynek alapján a bizottság örömmel ragadta meg az alkalmat, a midőn az ügy békés elintézésére nyílt kilátás, annyival is inkább, mivel mind maga, mind az ig. tanács tagjai, főgondnokaink és tekintélyes és illetékos egyháztagsaink helyesléseket nyilváníták a pörintező bizottság eljárásának minden egyes phasisa fölött. Minde mellett is, a midőn a pöregyezség pontozatai megállapítására került a sor: a pörintező bizottság már kezei közt lévő korlátlan fölhatalmazásán felül is, táviratilag újabb határozatot kért az áll. ig. tanácstól, ha megkötheti-e az előleges egyezsége.

get az 14,000 frt.-nyi évjáradék iránt s csak midőn az ig. tanács újabban is megadta táviratilag a fölhatalmazást, írta alá a budapesti kir. kincstári jogügyek igazgatóságával egyetértőleg a pöregyesség előleges pontozatait. A minisztertanács e pontozatokat Ő Felsége helybenhagyása alá terjesztvén s Ő Felsége az évjáradék ily fölemelését legkegyelmesebben engedélyezvén, a pörintező bizottság újlag Budapestre utazott s fölhatalmazott ügyvédje által megkötötte a budapesti kir. törvényszék előtt a kir. kincstári jogügyek igazgatóságával a pöregyességet, mely immár csak azt az egy föltételt hagyja fön, hogy a magyar országgyűlés az ily fölemelt évjáradék fedezetét az 1882 évi költségvetésbe fölvegye, minek következtében a pöregyesség végleges és örök időkre szóló érvényt nyer. Végül fölfejtí, hogy a pörintező bizottságnak a saját előleges tanulmányai, különböző levéltárakban tett buvárlatai, nagy számban összeszerzett hivatalos okiratai s a keresetlevél szerkesztése mellett, eljárásában lényeges segítséget nyújtottak gr. Bánffy Miklós főgondnok ő excja, valamint Hegedüs Sándor képviselő a fia, az ig. tanács határozata nyomán kéri a közgyűlést, hogy a pör ilyeszerű elbékélését vegye tudomásul s az illetőknek szavazzon köszönetet.

Nagy Péter püspök csak annyit kíván az előterjesztéshez hozzáadni, hogy az ily elért eredményt örvendetes tudomásul vegye a közgyűlés, mihez képest a közgyűlés egyhangúlag a következő határozatot mondta ki:

„Közgyűlésünk az elvont kamarai javadalmak ügyének békés megoldását örvendetes tudomásul veszi s az elért sikerért gr. Bánffy Miklós főgondnok és Hegedüs Sándor atyáinkfiának, valamint a pörintező bizottságnak meleg köszönetet szavaz.”

A pörintező bizottság tagjai távozván a gyűlésteremből, tárgyalás alá vétetett az ig. tanács előterjesztése, mely szerint a pörintező bizottság munkadíja iránt az ig. tanács által megállapított s a közgyűlés által helybenhagyott pontozatok szerint a járulék többlet két évi összege a pörintező bizottságot illetvén, az ig. tanács a javadalmazottak érdekében czélszerűbbnek tartja, hogy a munkadíj előre szolgáltatassék ki a pörintező bizottságnak valamely egyházkerületi alaptól az előlegezési kamatok levonásával, hogy ily a javadalmazottak már 1882-ön kezdve élvezhessék az évjáradék emelkedését, az ily előlegezett tőke, kamataival együtt, husz kétezer forintos részletekben törlesztetvén, a kamarai javadalmak 14000 frt.-jából addig csak tizenkétezer frt kerülvén kiosztás alá. A pörintező bizottság jutaléka szerződészerűleg a két év nyolcz negyedévi részletéből összesen 21,283 frt. 50 krt. teszen; ez összeg azonban előlegezési kamatai levonásával, valamint a pörintező bizottság három tagja: dr. Kolozsvári Sándor, dr. Jenei Viktor és dr. Szász Béla önkéntes ajánlata folytán a rájuk eső perkiöltségek visszaajándékozása nyomán, tizenhatszáz forinttal szállván le: csupán ennyi lesz az országgyűlés ratificálása után előlegezendő. A közgyűlés egyhangú határozattal elfogadta az ig. tanács ez előterjesztését is, utasítván egyszersmind az ig. tanácsot, hogy a következő köz-

gyűlésre részletes tervet nyújtson be a fölemelt évjáradék kiosztására nézve. E határozat természetesen az 1882 évi országos költségvetés megállapításához képest válik érvényessé.

A zsinati képviselők díjazása iránt elfogadtatott az ig. tanács javaslata, mely szerint a remélhetőleg leszállított vasúti menetdíjakon felül azoknak, kik igénybe kívánják venni, 3 frt.apidij adandó, fedeztetvén e költségek felerészben a garasos tőke jövedelméből, felerészben pedig az államsegélyből, miután e czimen külön rovatal kivetése egyáltalán nem ígérkezik lehetőnek.

A szavazatszedő bizottság — eredményében lapunk hasábjaiában már közzétett — jelentése után, bemutatattott az ig. tanács jelentése a papi és tanítói fizetések újabb kimutatása iránt, mely a törvény értelmében minden öt évben újan beterjesztendő. A jelentés tudomásul vétetett. Ugyancsak módosítás nélkül helybenhagyatott a jövő évi költségvetés az ig. tanács előterjesztése értelmében, mely száz és egynehány frt. fölösleget mutat. Helybenhagyatott továbbá az ig. tanács javaslata, mely szerint a b. e. Mikó Imre sepsi-szent-györgyi alapítványának papirjai, az alapítvány érdekében, a szükséghez képest, kicserélhetők is lesznek. A nagy-enyedi tanoda és az ig. tanács között az agentialis költségek és a Teleki-alapítvány járandóságai ügyében fönforgott elszámolási különbözet, az ig. tanács javaslata szerint, kiegyenlített; valamint Bihari István a nagy-enyedi tanító-képző gyakorló-iskolájának tanítója állomásán végleg megerősített. A Dócsei Lajos-féle végrendelet végrehajtása az ig. tanács előterjesztése értelmében elrendeltetett, valamint a marosi egyházmegyei özvegy-árvai intézet módosított alapszabályai megerősítettek. Örvendetes tudomásul vétetett a Baldácsi-alapítvány kezelő-bizottságának jelentése, melyből kitűnt, hogy a bizottság az alapítványi vagyon terheinek tisztázásában már is messzire haladt s a vagyon teljes tehermentessége a remélnél korábban várható, mihez képest a kezelő-bizottságnak közgyűlésünk meleg köszönetet is szavazott.

Ugyane nap délutánján kegyelelesen csatlakozott közgyűlésünk a tiszántúli egyházkerület határozatához, melylyel a most elhunyt dr. Révész Imre emlékezetének megörökítését mondotta ki, a gyűjtő-ívek a magunk részéről is köröztetvén egyházkerületünk illető testületei között.

Az áll. ig. tanács évi működéséről szóló jelentés véleményes előterjesztésére kiküldött bizottság jelentése elfogadtatván, az ig. tanács buzgó működéséért köszönet szavaztatott.

Ejfoadattott a nagy-enyedi tanoda volt ügyvéde bíró Miklós számadási ügyére vonatkozó ig. tanács előterjesztés, a tanoda előjárósága felelőssé tétetvén a kérdés lebonyolítása iránt, valamint fölhatalmazás adatott az ig. tanácsnak, hogy a zilahi tanoda volt pénztárnokával szemben a tanoda követelésének biztosítására nézve a kellő intézkedéseket tegye.

A királyhágón túli superintendentiák jogyzókönyveinek átvizsgálására kiküldött bizottság javaslata alapján fölkéretik püspök a fia a kollegiumi vallás-oktatás czélszerűbb beosztása iránti tervkészítésre s csatlakozik egyházkerüle-

tünk a tiszántúli superintendencia határozatához a prototársans egyetem, illetőleg a philosophiai facultás és a prot. tanárképezde tervét illetőleg.

A püspöki kezelés alatt álló pénzek megvizsgálására kiküldött bizottság előnyös jelentése örvendetes tudomásul vétetett; az egyházkerületi pénztári számadások felülvizsgálása pedig helybenhagyatik az illető bizottság jelentése alapján.

Az indítványok előterjesztésére kiküldött bizottság referadájából kiemeljük a következő fontosabb tárgyakat:

A tanári értekezlet indítványozván, hogy a közgyűlések jövőre minden év augusztusának utolsó hetében tartassanak: megtartatott az eddigi gyakorlat szerint a pünkösdi utáni hét, avval a módosítással, hogy a gyűlés megnyitása pünkösdi negyed napjára helyezettett át, az új papok kibocsátása pedig meghagyatott a pünkösdi utáni vasárnapra; a pénzügyminiszter urhoz fölrát intéztetik, hogy egyházi tartozásokért jövőre ne foglaltassék le a számadó gondnok vagyona; a tanítók és énekvezérek jövőre eskületétellel foglalják el állomásaikat; a sepsi-szent-györgyi tanodának megengedtetik, hogy pénztárnokát a rikánbelőli communitástól függetlenül válaszsza; az egyházkerületi közgyűlések kinyomatott jegyzőkönyveinek megvétele ajánlatik a gondnokoknak és egyházmegyei képviselőknek.

A szavazatszedő bizottság eredményében már közölt jelentésének meghallgatása és az egyházkerületi pénztár megvizsgálására kiküldött bizottság megnyugtató jelentésének tudomásul vétele után következett a sérelmi, majd az ötödik napi ülésen a kérvényi bizottság jelentése, melyek szokás szerint csekély érdekelttség között letárgyaltván, az ügyek nagyobb része az áll. ig. tanács elintézésé alá útastattak.

Különösebben megemlíthetjük a Kovács Gyula nagyenyedi volt főerdész számadás-vizsgálati ügyét, a közgyűlés e tengeri kigyója, bár az ig. tanács által már régebben elálltatott, végmegoldásra csak a jövő évi közgyűlésen kerülén, miután a számadások felülvizsgálatra egy három tagú bizottságnak adattak ki, mely jövődre teszi meg jelentését.

S evvel befejezzük f. é. egyházkerületi közgyűlésünk tárgyalásairól szóló vázlatos jelentésünket, még csak annyit említvén meg, hogy a legutolsó napon m. Tisza László egyházkerületi főgondnok úr elnökölt, érdekes visszapillantásban összegezván a sikeres munkát, melyet ez évi közgyűlésünk végezett, mire a főp. püspök úr mondott a főgondnok uraknak, a gyűlés harsány éljenzései közben, meleg köszönetet buzgó működésükért — épen úgy, mint a gyűlés harmadik napján a közgyűlési tagok tisztelgő serge élén b. Kemény Gábor, Zeyk Károly és Tisza László, majd pedig gr. Bánffy Miklós főgondnok urak előtt, kik szintén atyafiságos szavakkal viszonzották a szónok és tagok szíves megemlékezését.

A viszontlátásig!

r. t.

VIDÉKI ÉLET.

(A délzsi egyházmegye élől.)

Pánczélcseh, 1881 jun. 27,

Helybeli műkedvelői társulatunk az ev. ref. templomban föllállítandó „orgona-alap“ javára f. hó 23-án tartott, tánczvizsgálommal egybekötött jótékonyozólú előadással ismét egy élvezetes estélyben részesíté vidékünk szép számmal egybesereglett intelligens közönségét.

Előadhatatlan kedves kötelességemnek tartom ez estély lefolyásáról, valamint az eredményről röviden megemlékezni s ezzel egyszersmind a közreműködőket méltán megillető közismerésnek kifejezést adván, a résztvevő közönségnek is szíves köszönetet mondani.

Műkedvelőink ez alkalommal Csiki Gergely jeles színműirőnk „Anna“ czimű kitűnő hatású legújabb drámáját adták elő és pedig annyi ügyességgel s gyakorlottsággal, oly műizléssel és kitűnő alakítással, melyet műkedvelőktől egyáltalában alig várhatni és ritkán láthatni, mi által a néző közönség egyhangú elismerését, viharos tapsokban és ismételt kihívásokban kifejezett tetszésnyilvánítását méltán kiérdemelték.

Az előadás sikerében és dicsőségében osztozott: Fuszko Magda k. a., Harmath Márton úr, Verbowsky Lujza k. a., Deési Lajos úr, dr. Pataki Albert úr és Béli Anna k. a.

Az előadást tánczvizgálo követte, mely kedélyes társalgás és lankadatlan jó kedv mellett reggelig tartott. A vidék intelligentiája igen szép számmal jelent meg és kedves emlékekkel távozott a kedélyes mulatságból.

Az estély összes bevétele, leszámítva a kiadásokat, jegyek árából 40 frt. 70 kr., felülfizetésekéből és e czélra töltött adományozásokból 89 frt. 20 kr., összesen 129 frt. 90 kr. o. é.; ehhez számítva a múlt előadás tiszta jövedelmét 75 fitot, az egész orgona-alap jelenleg 204 frt. 20 krt teszen o. é.

Minden dicséretnél ékesebben beszélnek e számok s kétségtelen bizonyítékát szolgáltatják Pánczélcseh ref. magyarsága egyházunk iránti lelkesedésének, tetteiben nyilvánuló buzgó pártfogásának.

Úgy ezen, mint rövid idő alatt több irányú szép intézkedései, u. m. a parochialis telkek és czinterem újbóli bekerítése, rendezése, a templomba vezető diszes csiga-útnak közérővel előállítás, a czinterem diszítése, ez alig 160 lelket számláló, sokkal nagyobb számú idegen ajkú és vallású nép közé beékelte egyháznak, önerején és szorgalmán a papi alap javára 1000 frt. alapnak letétele, 200 vékán felül jó kezek alatt lévő magtára, most alakított „magyar olvasóköre“, mind oly tények, melyek megérdemlik, hogy ezen egyház, mely mint különálló sziget a körülötte csoportosuló magyarságnak zászlóvivője s különben is helyrajzi szép fekvésénél és élénk üzleti forgalmánál fogva a vidék központja, egyházi főhatóságunk által alkalmilag fölkaroltassék, mit különben nemcsak egyházi, de nemzeti érdekeink is a vidéken megkívánnak.

Ezek után ide jegyzem az említett jótékony czélra adakozók és felülfizetők neveit, a nyilvánosság előtt való nyugtázás végett.

Bodor Károly 10 frt., Jakab István 4 frt., Horváth Gábor 2 frt., Mike Lajos 2 frt., Horváth Ferencz 1 frt., Rápolti Sámuel 1 frt., Szénási Károly 1 frt., Balogh Lajos 1 frt., Szénási Gábor 2 frt., Szilágyi István 1 frt., Veres György 1 frt., Rápolti József 1 frt., Srom János 1 frt., Jóna Albert 1 frt., Filep István postamester 1 frt., Rápolti Sándor 1 frt., Szigyártó János 1 frt. 50 kr., Rápolti István 1 frt., Gagyai Dániel 1 frt., öz. Szilágyi Eszter 1 frt., Rácz István 1 frt., Szilágyi István 1 frt., Nagy Sándor 1 frt., Szép István 2 frt., Kelemen Mihály 1 frt., Én is adtam 20 kr., Gogomán Antal 2 frt., Barabás Dénes 1 frt., Osztián Antal 1 frt., Török József 2 frt., Hunyadi Károly 40 kr., Hencz Sándor 20 kr., Sáhini Izsák 3 frt., Baranyai Ferencz 1 frt., öz. Ocsvai Polixena 1 frt., Jakobi Jakab

1 frt., br. Vesselényi Ferenczné ő nagysága 3 frt., egy társas estélyen gyűlt e célra 5 frt., br. Bánffy Dániel ő excellentiája 2 frt., br. Bánffy László ő mlga 80 kr., Jenői Árpád tagosító mérnök 5 frt., Kocsis Lajos 40 kr., Válya Ferencz cs.-gorbói főszolgabíró 2 frt., Válya Ferenczné ő nagysága 3 frt., Pap Teodor 80 kr., Jakoby Eszti k. a. 2 frt.

Fogadják a kegyes szívű adakozók, valamint a szépért, jóért egyiránt lelkesülni tudó mélyen tisztelt résztvevő közönség egyházunk és a jótékony cél nevében őszinte szíves köszönetemet.

Miklósi József,
ev. ref. pap.

AZ „ERŐ. PROT. KÖZLÖNY” TÁRCAJA.

EGY TANITVÁNYOM KOPORSÓJA FELETT.

„Tizenöt tavasznak hervadt rózsaszála!”
Koporsóban fekszel;
Hű barátok serge, szülők nagy keserve
Könyárral borít el.

Szólnak hozzád, nem szólsz: sötét halálangyal
Tiltja, hogy adj választ;
Néznek, nem viszonzod; szelid szemed többé
Édes fényt nem áraszt.

Ajkidon némaság, homály szemeiden,
Fagy ül homlokodon;
Piros rózsza helyett orczádon sáppadoz
Halovány lilíom.

Szépen viritnak künn kis kerted rózsái,
Zöldellő lomb mellett;
Arczád rózsáinak oly hamar, oly hamar
Hervadni mért kellett?!

Ezer virág közül kettő hervadt el:
Arczodon két rózsza;
De e rózsapárban mintha minden virág
Elhervadt volna!

Ifjú élted tüntén szülőid szívkerije
Elveszté ékét,
Pusztává lőn... oh! nem, dúsan termi kinzó
Fájdalom tövisét.

Oh! kinzó e tövis . . . méregfolyadékkal
Kenve sebő vége;
Ki jön kitépni azt, balzsamot hintvén a
Szív sajgó sebére?

Te vagy a ki sujtolsz, te vagy ki felemelsz,
Jó és erős Isten!
Te segítesz, midőn emberi hatalom
Segíteni erőtlén.

Jőj, töröld a könyvet, hogy a tisztult szemek
Téged láthassanak,
Ki élsz, éltet adván a sirba hült ember
Ronsolt porainak.

Jőj, értesd meg velünk, hogy új élet vár ránk,
Szebb, mint ez a földi,
Hol újra látjuk azt, kinek elvesztésén
Szemünket köny tölti.

Nem enyészetre tér, újonnan születik,
Kit szemfedő takar;
Keservesek jaja új születést jelző,
Lágy szavú bölcsédal.

Letörött virágszál! te sem enyészteél el,
Lettél mennyi virága;
Oh! hisszük ezt, hisszük; legyen e szent hitért
Az Úr neve áldva!

Balog Sándor.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1881. jul. 2-án.

— **Kolozsvári főtanodánk évi zárünnepélye** jun. 29-én tartatott meg, a főt. püspök úr s gondnokainak jelenlétében. Sárkány Ferencz igazgató érdekes zárbeszédét térszűke miatt csak jövő számunkban közölhetjük.

— **A vizsgák izgalmas hetét** élték át az utóbbi napokban a tanárok és a tanuló ifjúság. Kolozsvári főtanodánk közvizsgálatai legnagyobb részben sikerülten folytak le. Az érettségi vizsgálatra huszonöt ifjú állott fel, s ezek közül három kitűnő, kettő jeles, s a többi jó és kielégítő osztályzatot nyert. Egyetlen egy sem bukott meg. A deáki szigorlat már nem végződött ily dicséretes eredménnyel. A hatodik k. o. tanulói közül 6-an útasítottak az ismétlésre. A többi osztály-vizsgálatok fényes tanúbizonyságot tőnek arról a hirnéről, melynek e kitűnő főtanodánk örvend. — A kolozsvári belvárosi leányiskola közvizsgálata csütörtökön, jun. 30-án d. e. 9—12 óráig és d. u. 3—5 óráig tartatott meg számos szülő, tanúgybarát és érdeklődő jelenlétében a farkasutcai ref. templomban. A növendékek biztos feleletei mindenkit megleptek, s mi is, kiknek alkalmunk volt a vizsgálatot figyelemmel kísérni, csak dicséretet mondhatunk a tanítónők buzgalmáról és a növendékek szorgalmáról. Szint ily jó sikerrel folytak le a hét elején felekezetünk külvárosi iskoláiban a vizsgálatok.

— **Gyászhir.** Néhai Molnár Sámuel, marosvásárhelyi főtanodánk szép emlékü tanárának özvegye, özv. Molnár Sámuelné, szül. Antal Borbára, Antal Jánosnak, néhai püspökünknek leánya junius 27-én, élete 81-ik évében, Szászvároson meghalt. Élete utolsó éveit vejénél, Incze János szászvárosi paptársunknál tölté el, a hálataljes szeretet kebelén. A ritka jóságú anyja, nagyanya, testvér, rokon elhunytát két gyermeke, tizennégy unokája, három dédunokája, két testvére (özv. Z. Bodola Sámuelné s dr. Antal László) gyászolják. A nemesen eltöltött hosszú élet után, legyen nyugalma csöndes!

— **A tiszántúli ref. középiskolai tanáregylet évi rendes közgyűlését** julius hó 8—9-ikén M.-Túron tartja meg. Felolvasást tartanak Bodolay László, Bihari Péter, Nagy Pál és Halmi János.

— **25 éves iskolai jubileum.** A körmőczbányai állami főreáliskola — mint lapunknak írják — e hó 19-én tartotta 25 éves fennállásának ünnepét, melyen az intézeti igazgató az iskola 25 éves történetét, Hlatky József tanár pedig a körmőczbányai városi, vagyis protestáns gymnasium XVI. és XVII. századi történetét olvasta fel. Két tanuló Versényi György tanár két költeményét szavalta el. Az ünnepélyen nagyszámú közönség volt jelen; a vendégek között volt Szász Károly miniszteri tanácsos, ki ép ez időben látogatta meg az intézetet és a tankerület főigazgatója: dr. Klamarik János. Az ünnepélyen felolvasott, illetőleg elszavalt dolgozatok és költemények a körmőczbányai főreáliskola ezidei „Értesítő”-ben fognak megjelenni.

— **Iskolai takarékpénztárak érdekében** Weisz F. Bernát kir. tanácsos következő „Felhívás”-t bocsátott ki

azon néptanítókhoz, kik hazánkban az iskolai takarékpénztárokkal foglalkoznak: „Valamint a múlt évben, úgy a folyó évi iskolai tanfolyam bevégeződésének közeledte alkalmából is felhivom az iskolai takarékpénztárokkal foglalkozó néptanítókat, hogy a következő kérdő pontokra szerkesztett válaszaikat alólirotthoz (még bérmentetlenül is) beküldeni sziveskedjenek. 1. Mi a neve és jellege az iskolának vagy osztálynak? 2. Hány tanuló jár abba? 3. Hányan vettek részt a takarékpénztári betevésben? 4. Mennyi a takarékpénztári összes betét? 5. Mi a kezelő czíme és neve? 6. Mi a tapasztalás az intézmény célszerűségére nézve? Eme kérdésekre adott válaszok és számadatok arra vannak hivatva, hogy az intézmény életrealóságáról és hazánkban való fejlődéséről tanúságot tegyenek s ez által a sikeres tovább fejlődésnek egy újabb rúgójául szolgáljanak.

A FÖTISZT. PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Tudásúl és megtartásúl.

648—1881. Vallás és közoktatási m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága 13,383 sz. alatt kelt leiratában a svájci szövetség és az osztrák-magyar monarchia között a letelepedések iránt 1875-ik évi decz. hó 7-én létrejött, illetve az 1876-ik évi XVII t. cz. 8-ik szakasza értelmében elrendeli, hogy az anyakönyvvezető lelkészek útasíttassanak jövőre a Magyarhonban tartózkodó svájci alattvalók: születési, esketési és halálozási hivatalos anyakönyvi kivonatai haladék nélküli és díjmentes kiállítására s a hivatalosan kiállított kivonatoknak a püspökség útján, a svájci szövetség — Bécsben székelő — követségéhez leendő elküldésére.

Miután pedig a szerződés létrejötte óta lefolyt 5 év alatt csak egy ily kivonat küldetett meg, a miniszter úr ő nagyméltósága arra hiv fel, hogy komoly kötelességökké tegyem t. lelkésztársaimnak, úgy az elmúlt időről, mint jövőre az ilyenmő anyakönyvi kivonatoknak hozzám — illő helyre szolgáltatás végett — haladék nélkül beküldését.

Köröztetnek.

651—1881. Szilágyszołnok i egyház me g y é n k b e n a t a s n á d i k á n t o r - t a n i t ó i á l l o m á s. J a v a d a l m a : 250 o. é. frt., a Kőmives-féle alapítvány kamatjából 60 frt., tandij 6—12 évesekig 2 frt. 80 kr., ismétlőktől 1 frt., növendékek száma 70—80, 1 h. föld haszonélvezete, temetésért 50 kr.—2 frt.-ig, tisztességes lakás és kert; kötelessége: az orgonistai teendőkön kívül a leányiskola tanítása és az egyházmegyei rovatok hordozása. P á l y á z a t i h a t á r n a p : a u g u s z t u s 1.

663—1881. U g y a n e z e n e g y h á z m e g y é n k b e n a g ö r c s ő n i k á n t o r - t a n i t ó i á l l o m á s. J a v a d a l m a : 49 véka gabona, 24 veder bor, 2 h. 1150 □ öl 3-ad osztályú szántó és 2 h. 855 □ öl 3-ad oszt. kaszáló haszonélvezete, 2 kubik öl fa, tandij kisebbektől 20 kr., nagyobbaktól 33 kr., temetésért 20 kr.—33-ig, br. Vesselényi Miklós ő nagyságától, ha a tanító a kor kívánalmainak megfelel, évenként 50 o. é. frt. P á l y á z a t i h a t á r n a p : a u g u s z t u s 1. Folyamodványok mindkét állomásra t. S z a b ó P á l e s p e r e s a f i á h o z D i ó s á d (u. p. Zilah) küldendők.

Kolozsvárt, június 28, 1881.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói csallás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Előfizetési fölhívás. — Kollegiumaink vagyoni állása s tanügyi berendezése. — Igazgatói zárbeszéd. Tartogat
Sárkány Ferencz h. igazgató-tanár a kolozsvári ev. ref. kollegium nagy termében 1881 junius 28-án. A Héber éposz. (Folytatás) Szász
Károlytól. — Tár cza: Beléptem a templom ajtaján — Különfélék.

ELŐFIZETÉSI FÖLHIVÁS.

AZ

„ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY“

1881-dik évi, tizenegyedik, 2-ik félévi folyamára.

Előfizetési díj Egész évre 6 forint, félévre 3 forint, negyedévre 1 frt 50 kr. — A ked-
vezményi árak fenttartatnak továbbra is.

Az előfizetési pénzek postautalványnyal lapunk kiadó hivatalához (b. farkas utca 16-ik
sz.) küldendők.

Kiadótulajdonos és szerkesztő

Szász Domokos.

KOLLEGIUMAINK VAGYONI ÁLLÁSA

s tanügyi berendezése.

(Ig. tanácsi előterjesztés a ker. közgyűlésen.)

(Vége.)

3. A székely-udvarhelyi kollegiumunk vagyoni ügye
megvizsgáltatott folyó évi ápril 25—28-ig. A napló le-
zárásával a pénztár-készlet 1547 frt. 57 kr. összegben
hiánytalanul s rendes kezelés alatt találtatott. A kolle-
gium összes tőkéje 219.790 frt. 75¹/₂ krt teszen, tartozá-
sa nincsen. A bizottság összehasonlította az 1880 évi
költségvetést azon évi számadás eredményével, minden
egyik alap bevételei és kiadásai többletét vagy hiányát je-
lezte; végösszegben 354 frt. 65 kr.-ral felülhaladta a
számadás szerinti bevétel a költségvetésben előirányzott
bevételei összeget.

A tanoda összes vagyonának leltározásáról, a pénz-
tári értékek őrizéséről és kezeléséről a bizottság nem te-
szen említést, csak azt jegyzi meg, hogy a kollegiumi
épület földszinti boltozott vasajtóval s ráccsal ellátott
szobájában lévő pénztári értékek elhelyezésére Wertheim-
szekrény szerzendő. Útasítandó a kollegium előljárósága a
Wertheim-szekrény haladéktalan megszerzésére és a va-
gyon leltározásáról jelentéstételre. A kollegiumnak több
értékpapírról megjegyzi a bizottság, hogy a pénztárnok
nyilatkozata és a járásbiróság elismervénye szerint letétbe
van helyezve.

Úgy látszik, hogy az előljáróság utalványa nélkül
tették ezen letétek, mely eljárás szabályellenes lévén,
útasítandó az előljáróság az ügy állásáról részletes jelen-
téstételre. A tőkék közé több értékpapír hibásan vezet-
tett be osztrák becs helyett pengő pénzben és megfordít-
va; a kijavittatás iránt az előljáróság fölhivandó.

A pénztárnoki cautio 5000 frt.-ban zálogjogi beke-

bevezetés által biztosítva van. A künlévő követelések, az 5 %-os és 6 %-os alapítványi-kötvények kivételével, mind biztosítva vannak zálogjogilag; csakis Barabás Józsefnek 220 frt. tartozásának zálogjoga nem kebelezetett át, mely mulasztásért az előjáróság felelősségre hivatandó fel.

A kollegium kiadásai nemcsak fedezhetők a bevételből hanem még tőkésíteni is képes; múlt évben bevételi többlete 4881 frtot tett.

Egy évi kamattal hátrálékos volt 30 adós, félévi kamattal 34 adós; ezek ellen per indított; régebben megindított per 54 van folyamatban. A bizottság nem teszen említést arról, hogy az ügyvéd miként folytatja a pereket. Az előjáróság fölhivandó, hogy az ügyvéd részére készítsen útasítást s kötelezze a perek állásáról évenként részletes kimutatás beadására; az útasításban az ügyvéd köteleiségei és javadalma pontosan meghatározandók.

Négy adós ellen fennálló követelés behajtása végett a kollegium volt ügyvéde útasítás ellenére a pereket nem indította meg. Az előjáróság útasítandó, jelentéstétel kötelezettsége mellett, ezen veszélyeztetett követelések realizálására.

A felső főtéren lévő kollegiumi épület földszinti és emeleti szobái alacsonyok, ablakai kicsinyek, a második emeleti vagyis padlásszobák roskatagok; a fedélzet avúlt, gerendái az 1876 évi tűzvész alkalmával annyira meg rongáltattak, hogy halaszthatatlan, sőt a bizottság ajánlja, hogy a padlásszobák teljesen bontassanak le és a hátulso udvaron lévő roskatag épület helyére egy földszinti épület emeltessék.

A kollegiumi épület többi része még használható állapotban van.

A tanári lakok sok javítást igényelnek, különösen a felső főtéren a kollegiumi épület mellett fekvő 760 sz. épület. A kollegium két bérháza bár avúlt, de használható állapotban van.

A bizottság nem teszen említést arról, hogy a kollegiumnak hol és mily terjedelmű fekvőiségei vagy külsői vannak, miként kezeltenek és mi jövedelmet hajtanak. Ezen hiány az előjáróság által utólagosan pótolandó.

4. A zilahi kollegium vagyoni ügye folyó évi február 6—9 napjain vizsgálatot meg. A napló lezárása s a kiadási összegnek a bevételekből levonása után 6761 frt. 92 kr.-nak kellett volna lenni, találtatott valósággal 3171 frt. 92 kr., tehát 3590 frt.-tal kevesebb. Ezen hiány helyrephajtása iránt tett intézkedésekről igazgató-tanácsunk részletes előterjesztést nyújtott be a főt. egyházkerületi közgyűléshez. Pénztárvizsgálat évek során keresztül nem volt 1881 évi január 31-ig, mikor a hiány fölfedeztetett. Az 1879 évi egyházkerületi közgyűlés 35 jkv. sz. a megállapított ellenőrzés csakis 1881 évi január havától kezdve léptetett életbe. A számadási törzskönyv pedig még csak most készítették. Az ellenzáros Wertheim-szekrénybe csakis a magán-kötlevelek és alapítványi-levelek helyeztetek el; az államkötvények és takarékpénztári kötvények ellenben szabályellenesen a pénztárnoknál állott egyszerű

vasas ládában tartattak. Útasítandó a kollegium előjárósága az értékpapiroknak és takarékpénztári könyveknek az ellenzáros szekrénybe haladéktalan elhelyezésére egyik kulcsának a rector kezéhez átadására, a törzskönyvnek sürgős elkészíttetésére, melybe az értékpapírok számuk és összegük föltüntetésével bejegyzendők.

A kollegiumnak magánosoknál elhelyezett tőkéi 294 kötelezvény mellett helyeztetek el és a takarékpénztári 16 részvénnyel együtt 73,382 frt. 06 kr. értéket képviselnek, melyhez hozzáadva takarékpénztári kezelés alatt álló 1900 frt. és 4 államkötvényben 435 frt., együtt 2335 frt. értéket, összesen vagyoni állása 75,717 frt. 06 kr., evvel szemben azonban a pénztárkészlet apad 2335 frt.-tal.

A magán-kötelezvények hiánytalanul rendben találtattak, az egyházközségek adományáról szóló 200 frt. értéket képviselő kötvényen kívül zálogjogilag szabályszerűen van biztosítva 157 kötelezvényen alapuló követelés, biztosítottan 137, tehát közel hason felerésze, a biztosítottan követelések közül azonban 112 önkénytes adakozási ajánlat; ezek közül 66 követelés egyházközségek és egyházi hivatalnokaink által tett kegyadomány, melyek biztosítása végett, méltányossági tekintetből, a perek megindítását az előjáróság függőben tartotta; az egyes adományozók nagy része pedig vagyontalanság miatt biztosítékot nem nyújthat. Ezen tőkék közül fölhajthatatlannak jeleztetett 22, összesen 1000 frt. 67 kr. értékben. A kollegium előjárósága útasítandó, hogy a 100 frtot meghaladó oly alapítványokat, melyek az alapítványi utódokra szállottak zálogjogilag biztosítsa, a fölhajthatatlanok törlése iránt a lépéseket tegye meg.

A kollegiumot 1000 frt. 6 %-os tartozás terheli, azonban hitelező Kaisler Imre gondnok úr azon nemes szívű nyilatkozatot tette, hogy a tőke visszafizetésének kötelezettsége alól a kollegiumot fölmentendi: útasítandó azonban a kollegium előjárósága, hogy az igazgató-tanács engedélye nélkül semminemű kölcsönt fel ne vegyen.

A kamathátrálék 7392 frt. 97 krt. teszen, mely összeg az évi kamat bevétel mennyiségét több mint 2000 frt.-tal felülhaladja. Legnagyobb részben a biztosítottan s részben fölhajthatlan kegyadományok kamataiból gyűlt fel ily magas összegre a hátrálék, a fölhajtható kegyadományi összegeknek ajánlatba hozott biztosítása a fölhajthatatlanoknak a törlése által a valóságnak megfelelő tőke-vagyon és kamathátrálék mennyisége tisztázandó.

A kollegium évi bevételei a kiadásokat teljesen fedezik, sőt mintegy 1500 frt. feleslegre lehet számítani.

Letétekről és alapítványi várandóságokról szóló okmányok rendben találtattak 10,431 frt. 94 1/3 kr. értékben; ezek között van a pénztárnak 1000 frt. pénztárnoki biztosítékról szóló okmánya zálogjogi bekebelezéssel ellátva. Ajánlja igazgató-tanácsunk a pénztárnoki biztosítéknak legalább 2000 frt.-ban leendő megállapítását.

A kollegium épületei és fekvőiségei rendesen nem leltározattak, mely hiány azonnal pótolandó s a leltár a telekjegyzőkönyvek melléklésével fölszerelendő.

Párhuzamosan egymásmellett fekvő három kollegiumi épület közül az „új”-nak nevezett egy emeletes ház, nagyobb részben bérbe van adva a városnak 4 osztályú polgári iskolai használatra. A kollegiumi épületek általában meglehetősen jó állapotban vannak, a szükségsszék kivételével, mely gyenge faalkotmány mielőbb lerontandó.

Az egyetlen tanári lak kis oldalszobájának boltozata omlófélben van, többi része használható. Ezen telken van egy faépület, melynek egy részében a kollegiumi szolga lakik, más részében a kollegiumi főépület szűkös volta miatt 12 szegénysorsú vidéki tanuló helyeztetett el. Mivel ezen épület nagyon avult és gyenge, az előjáróság figyelme erre fölhevandó.

Négy bérháza van a kollegiumnak, három meglehetősen állapotban, a negyedik — szatócsboltnak kiadott épülete — sürgős javítást igényel.

5. A szászvárosi Kun-kollegium vagyoni ügyei múlt évi december hó 20—21 napjain vizsgáltattak meg. A pénztárnoki napló lezárása után föltüntetett 67 frt. 43 kr. összeg hiánytalanul rendes pénztári kezelés alatt találtatott.

Vagyoni állása a kollegiumi pénztárnak

a) tőkében 97,542 frt. 86 kr.

b) kamat és haszonbér hátrálékban és
be nem fizetett alapítványokban 3092 frt. 59 kr.

Együtt 100,635 frt 45 kr.

c) tartozása az algyógyi egyházköz-
ségnek 12,520 frt. — kr.

Activ állása 98,115 frt. 45 kr.

Gróf Kun Kocsárd gondnok úr 50,000 frtos alapítványa áll 54,800 frt. erdélyi földtehermentesítési kötvényből, az építkezési alap pedig 5441 frt. 06 kr. készpénzből és 1880 július 1-től folyó kamatból. Letétben van 10,000 frt. p. p. névértékű erdélyi földtehermentesítési kötvény.

A pénztári értékek az igazgató-tanár lakásának előszobájában elhelyezett kisdud Wertheim-ládában tartatnak, mely elhelyezés nem lévén biztos, a kollegium előjárósága fölhevitatott egy czélszerű Wertheim-szekrény vásárlására és az e célra használt ládának kézi pénztárul a pénztárnoknak leendő átadására.

Általában véve a kollegium bevétele a kiadást fedezi.

Magánkötvények mellett elhelyezett 22,890 frt. 66 kr. tőkéből biztosítatlan 2149 frt. 72 kr. Bepereztetés végett ügyvédi kézre adatott 33 kötelezvényen alapuló 3893 frt. 11 kr. követelés. A kamathátrálékok összege 783 frt 30 kr., vagyis az évi kamatnak még felerészénél is kevesebb. Egyes alapítók által aláírt, de be nem fizetett kegyalapítványok összege 2075 frt. 09 kr. Sajnos azonban, hogy ezen alapítványokról szabályszerű kötelezvények nem vétettek, s az alapítók — részben utódaik — többszöri fölhevitalásra sem voltak hajlandók alapítványi okmányt állítani ki.

A kollegium előjárósága fölhevandó, hogy szólítsa föl az alapítványtevőket a kollegium iránti meleg érdeklődésből tett kegyalapítványi ajánlatokról szabályszerű kö-

telezvény kiállítására. Egyidejűleg fölhevandó az előjáróság arra is, hogy a kik alapítványi ígéretüket nem komoly elhatározásból tették s kegyadományukról kötelezvény kiállítását megtagadnák, az ily ígértevéők neveinek és ígervényüknek az alapítványok és tőkék könyvéből kitörölése végett vegye foganatba a szabályszerű eljárást

Igazgató-tanácsunk évi működéséről szóló jelentésében jelezte, hogy a kollegiumi épület elégtelen lévén a tanulók befogadására, gróf. Kun Kocsárd főgondnok úr nemes szívi ajánlata folytán az épület meghosszabítása által diszes és czélszerű kiépítése közelebről munkába vétetik. Gróf Kun Kocsárd főgondnok úr által azon kollegiumnak adományozott két házas telek a kollegium tulajdonául telekkönyveztetett; a haszonélvezet adományozó gróf urat illeti. A haszonélvezetre jogosított elhalálozása folytán a kollegium kizárólagos tulajdoni birtokába jutott a szászvárosi 35 számú házas telek.

A Tarcsei-féle bérház omlófélben van, még kijavításra sem érdemes, a belső telek azonban a kollegiumhoz közel fekvésénél és terjedelménél fogva becses.

A kollegium külső fekvői következők

A romosi fekvő 2 hold 1450 □ öl s jelenleg sem hajt semmi jövedelmet, a vizsgáló bizottság minden áron eladandónak véleményezi.

A galaczi birtok 52 hold 915 □ öl, végrehajtási árverezés útján jutott a kollegium birtokába, több évig mit sem jövedelmezett, ez évben 45 frt. haszonbért fizetnek használatáért; a bizottság véleménye szerint alkalomszerűleg eladandó.

A hetzegányi birtok 369 hold, ez is végrehajtás útján szereztetett, a birtokhoz tartozó malomért és korcsma regaléért évi 300 frt. bér fizetetik, a nagyobb részt silány minőségű földek csak költséget okoznak; a bizottság ezen birtoknak alkalomszerű eladását ajánlja.

A bizottság ajánlatai elfogadásával felhatalmazandónak véli igazgató-tanácsunk a kollegium előjáróságát a további lépések megtételére, de egyúttal figyelmeztetendőnek, hogy tőke pénzeit majd mi értékkel sem bíró fekvők biztosítására ne kölcsönözze ki, mert a károsodásért az előjáróságot terheli a felelősség.

IGAZGATÓI ZÁRBESZÉD.

Tartotta Sárkány Ferencz h. igazgató-tanár a kolozsvári ev. ref. kollegium nagy termében 1881 június 28-án.

Mélyen tisztelt előjáróság, szeretett pályatársak, nemes ifjúság!

Egy esztendő gördült le tanodánk felett, melyet nyomban követ egy más; a lejárnak szemfedele s a jövőnek bölcsőtakarója egy és ugyanaz. A múltra visszapillantani, a jövőt előkészíteni célja az iskolai éveket záró beszámolóknak.

Megszoktuk évek óta e helyről rokonszenves hangon elmondott megnyitó és bezáró beszédeket hallani attól, ki ez évet is megnyitotta jó reménységgel, kérve a Minden-

ható áldását tanodánkra. E fáradhatatlan tanférfiút, az ifjúság atyját, tanácsadóját: Jancsó Lajos tanártársunkat, kedves barátunkat, megrongált egészsége visszatartja a terhes, de általa mindenkor a legnagyobb buzgósággal teljesített igazgatói teendők intézésétől, és súlyos betegsége hónapok óta ágyhoz szegezve kinozza. Küldjünk egy részvétnyilatkozatot szenvedő betegünkhöz és kérjük Istent, hogy tanári karunk e jeles tagjának teljes fölggyógyulásával örvendeztesse meg a muzsák ezen hajlékának apraját és nagyját, hogy ő a talentumot, mely részére adatott, sok, sok évig érvényesíthesse.

Alig pár hava, hogy tanártársaim s a mlts. előljáróság bizalma az igazgatói teendők vitelével megtisztelt; az idő rövidsége és a teendőknek az év végén összehalmozódása lehetlenné tették a letűnt év eseményei felől teljes tájékozottságot szerezni, s azért köteles jelentésem hiányaiért és egyszerűségéért a mélyen tisztelt közönség szíves elnézését kérem.

A tanári kar egyesített erővel, közgyógytértséssel igyekezett hivatásának eleget tenni, s ha valamelyiket betegség vagy más elháríthatatlan akadály gátolta foglalkozásának teljesítésében, azt pótolni kötelességünknek ismertük. Így pótolta Jancsó Lajos tanártársat dr. Török István segédtanár. Egyik segédtanárunk, dr. Ferenczi Zoltán, a tanév elején a helybeli polgáriskolához rendes tanárnak választatván, helyébe dr. Gergely Sámuel urat nyertük meg, kit segédtanári minőségben a mlts. igazgató-tanács megerősített. Ugyancsak a f. é. egyházkerületi közgyűlésén előljáróságunk egyhangú ajánlatára tek. Veres Ákos kolozs. kir. törvényszéki bíró úr tanodánk algondnokává választatott meg és midőn én e helyről tanári karunknak a szerencsés választás feletti örömet tolmácsolom, egyszersmind azon meggyőződésnek adok hangot, hogy választott algondnokunk szívesen fog megjelenni azon körben, mely őt magáénak szerette és szereti mondani; hathatósan fog közreműködni azon szent ügy ápolásában, mely talpa és támasza nemzetiségünk és a szabadelvűség fennmaradásának és emelkedésének.

Az ösöktől örökölt tanodai együttalakással együtt jár a magántanítói rendszer, mely szerint VII—VIII osztályú tanítványaink, a bennlakó egyetemi hallgatók és osztálytanítók megbizatnak az alsóbb osztályok növendékeinek felügyeletével s azoknak a felhagyott tárgyakra előkészítésével. Ez intézményt, mint a kor kívánalmainak meg nem felelőt, sokan gáncsolják; a felett vitázni itt helye nem lévén, én körülményeinkből kifolyólag még mindig nélkülözhetetlennek tartom, sőt hasznosnak mindaddig, míg magántanítóink kötelességeiket pontosan teljesítik. E tekintetben a magántanítók — bár lehetnek s voltak is kifogások, sőt volt mulasztó, ki tanítványai vesztésével is büntetett — legnagyobb részben a szülők és tanvezető tanár megelégedését kiérdemelték.

A népességi mozgalmat illetőleg a következő számadatok nyujtanak fölvilágosítást.

Beíratott év elején a VIII és VII gymn. osztályban összesen 57; eltávozott időközben 1, elbocsátatott 2, maradt az év végén 54; az VI—I gymn. osztályban volt

rendes tanuló 225, magán 2, kilépett időközben 12, meghalt 4, maradt az év végén 211; az elemi 4—1 osztályokban volt rendes tanuló 160, magán 2, kilépett időközben 13, maradt az év végén 149. Ezek szerint volt az év elején összesen 446 tanítványunk, az év végén 414; a múlt évi létszámhoz képest apadás 3.

Az ifjúság magaviseletét általában kielégítőnek mondhatom, leszámítván azt, hogy éppen a legfelső osztálynak vált ki olyan két növendéke, kik gyakori mulasztásaik és éjjeli kóborlásaikért eltávolítottak. Apróbb kihágások inkább a városban előfordult polgári mozgalmak és tüntetések alkalmával mutatkoztak, de komolyabb következmény nélkül, úgy, hogy megfenyítést érdemlő kihágássá egy sem fajult.

A tanulás és önképzés terén kifejtett buzgóságot, különösen az ifjúsági önképzőkör működésének eredményeit, a zene- és ének-egyesület folyton emelkedő tevékenységét egészen kielégítőnek mondhatom, de e mellett kénytelen vagyok megemlíteni azt, hogy a legkomolyabb önkéntes munkára, mely a gymnasium örömeiről vették, nem akadt vállalkozó: a gr. Teleki Sámuel-féle pályadíjra egyetlen pályamunka sem adatott be.

A tanulásbeli előmenetel és erkölcsi magaviseletről kiállított rovatos kimutatást jegyző tanártárs azonnal fölolvassa.

Még meg kell említenem, hogy a tanév szerencsétlenséggel kezdődött és hogy nagyobb nem végződött, csak az isteni gondviselésnek köszönhető. Múlt évi szept. 4-én egy II-ik gymn. oszt. tanuló, Kun Márton, petróleummal vigyázatlanul járván, a kezében kigyuladt, a tele üveg szétpattant s az ebből reáömlött égő anyagtól összefecskendezve, megégett s két nap múlva nagy kinok közt meghalt. A másik szerencsétlenség a szülők gondatlansága miatt következett be. Czóbel Bélát, IV gymn. oszt. tanulót vizsgálata napján nagyanyja revolverrel ajándékozta meg, miről az apának is tudomása volt. A gyermek f. hó 24-én bement egyik tanuló társához, a revolvert reásütögette s fültövére lökte. A meglőtt Viski László, szintén IV gymn. oszt. tanuló, súlyos testi sérülést szenvedett, még jelenleg is kórházban van, de hála Istennek, nincsen életveszélyben. Ime, a szülők gondatlanságának egy jó reményű tanuló szintén áldozata lön.

Járványos betegség nem vett ugyan nagy kiterjedést, de néhány gyermeket még sem kimélt; 9—10-en voltak súlyos betegek inlázban; három nem bírta ki, a többi szerencsésen felgyógyult. Halottaink száma volt 4. Kún Márton II gymn. oszt. szeptember hóban égés következtében, Kübacher Árpád V gymn. oszt. február hóban, Ferenczi Gerő V gymn. oszt. májusban, Bodor Zsigmond, VI gymn. oszt. szintén májusban inláz következtében haltak el. A végzés által kívánt áldozatok nyugodjanak csendesesen!

A betegekről és a halottakról emlékezve, önként kiálkozik az alkalom, hogy a múlt év végén Jancsó Lajos igazgató tanár által megpendített üdvös eszme felkarolását is jelezzem. Ugyanis Jancsó Lajos tisztelt barátom múlt évi zárbeszédében alaposan fejtegette egy tanodai kórház nélkülözhetetlenségét, s fölhevta a szülők és pártfogók jó

indulatát az ügy pártolására; kimutatla, hogy a tanodának némi kis alapja e célra már is van, valamint igen alkalmas helye az építésre is. És fölhívása nem volt kiáltó szó a pusztában, mert mindamellett, hogy a kezdeményezőt gyakori, csaknem folytonos betegsége gátolta kívánt buzgósággal eljárni, s a felszólító-levelek nagy részét nem expedíálhatta önkéntes adakozás útján begyűlt és pénzintézetknél elhelyezve van 529 frt. Ehhez jön a Kendefi Elokné, gr. Bethlen Krisztina 1843-ban e célra tett hagyománya 291 frt. 93 kr., együtt 820 frt. 93 kr. Csekély összeg a nagy célra, de kezdetnek elég; csak kitartás, buzgóság és tanodánk kevés év múlva egy jótékony intézettel lesz gazdagabb. A kegyes adakozók nevei a többi szent célú adományokkal együtt, ez évi Értesítőnkben fognak felsorolhatni.

Szellemi munkásság anyagi segély nélkül nem létezik, azért szükségesnek tartom az anyagiakról is említést tenni. Tőkéink, mint jövedelem források, nagyon meg vannak támadva; ugyanis az országot elárasztott bankok a kamatot annyira lenyomták, hogy most pénzünket képtelenek vagyunk úgy kamatoztatni, hogy a jövedelem a szükséglettel arányban legyen. A nagyobb tőkéket felmondják, befizetik és az újból elhelyezés vagy pénzintézetbe tétellel vagy értékpapírosba fektetéssel történik, de egyik sem hajt be 5 %-nál többet, pedig az alapító-levelek 6 % kamatról rendelkeznek. E nyomasztó körülmények súlyát eléggé érezzük, de bizunk Istenben, ki tanodánk felett eddig is őrködött, ki rendelt buzgó férfiakat az ügy kezelésére, támasztott magas lelkű pártfogókat, kik azon feleslegből, melylyel megáldva vagyunk, a közművelődés oltárára leteszik a maguk áldozataikat.

A tanügyre fordított költségen kívül épületeink fenntartása is tetemes költséggel jár; így a múlt nyáron több rendbeli halaszthatatlan javítást kellett eszközölnünk, mely közel kétezer frt.-ba került. S ennek felemlítése kapcsán legyen szabad előjárásunk elismerő köszönétét kifejeznem tek. Heigel József, kir. mérnök urnak, ki a részére följárult 100 frt. tiszteletdíját tanodánknak ajándékozta. A már helyrehozott javításnál és ennek költségénél nagyobb veszedelem és költség fenyeget, a mennyiben főépületünknek a könyvtár felőli részén a szarvazat megromlott, hogy annak kiigazítását többé elodáznunk nem lehet.

Vagyon ügyeinket ez évben vizsgálta meg az egyházkerületi bizottság: gr. Bethlen Géza, dr. Jenei Viktor és Domokos Antal személyökben. Beadott jelentések még nem közöltetett tanodánk előjáróságával, annyit azonban előre is tudunk, hogy abban is több rendbeli épületjavítás szorgalmaztatik.

A kegyes alapítók sora ez év folytán is eggyel gazdagodott. Özv. Veress Józsefné ő nagysága egyik jó reményű fia, Veress József 5-öd éves kitűnő orvosnövendék emlékének megörökítésére 1000 frt készpénzt tett le előjárásunkhoz, hogy ennek kamatját, Veress József-alap czimén, egy jó tanuló élvezze az I vagy a II-ik gymn. osztályból s a jutalom legyen azon osztályhoz kötve a VI-ik osztályig. Ezen alapítvány már a félév végén életbe lépett, elnyerte egy II-ik osztályú növendék. Méltó emléke egy jelles ifjúnak, ki éppen most öt éve tette le itt kitűnő osztályzattal az érettségi vizsgálatot. Isten éltesse az alapítót!

Tetemes anyagi segélyben részesültek növendékeink ez év folytán is jutalom, ösztöndíj, tanítás- és lakásdíj-elengedés czimén. Különféle alapítványokból és egyesek ajándékából kiosztatott a kitűnő tanulásbeli előmenetel és jó magaviselet által kitűnt ifjak közt összesen 814 frt. 54 kr., 2 drb arany és 4 drb ezüst tallér. Könyvjutalom czimén 26 frt. 79 kr. Czipóban kiosztatott 62 szegény gyermek közt 9359 pár, melynek ára a süttetéssel együtt: 767 frt. 25 kr.

Nagytitst. Szász Domokos egyházkerületi főjegyző, helybeli pap s vallásánár buzgó kezdeményezésére és felhívására kegykosztban részesült 33 szegénysorsú növendékünk, kiket e nagy jótéteményhez 34 asszonyság kegyessége juttatott. E kegyes szívű nők egyenként és egymásután főzettek egyszer, többnyire kétszer havonként és a mindennapi étkezés egy arra berendezett szobában közösen történt. Hálás köszönetünket nyilvánítjuk — e helyen is — szegénysorsú tanulóink nevében a nagytitst. kezdeményezőnek és a tisztelt asszonyságoknak, kik a jótékonyág kiemertethetlen forrásából táplálták szegény növendékeinket.

A helybeli egyház 6 árvát segélyezett 426 frt. 25 kr.-ral. Állami ösztöndíjat 6 növendékünk élvezett, összesen 480 frtot.

A tanítás- és az ágyhelydíjak felerészben vagy egészen való elengedése által tanári karunk 2954 frt. 50 kr. nyi segélyt nyújtott. A három ünnepi legatiónból és a magán tanításból befolyt összesen 6900 frt., mely részben a bennlakó egyetemi hallgatókkal megoszlott. E közvetett anyagi segély mellé járul az a kedvező körülmény, melynél fogva gymnasiumot végzet jóviseletű ifjak — viszont szolgálat feltétele alatt — tanodánkban csekély díjért szállást kapnak, sőt ellátást is nyerhetnek, a viszont szolgálat nem állván egyébből, mint abból, hogy ők tanodánk jó hírnevét gyarapítani kötelesek.

Jelentésemet legmúltóbban fejezem be azon kegyes pártfogók neveinek felsorolásával, kik tanodánk segélyezéséhez áldozataikkal járultak: özvegy Veress Józsefné 1000 frtnyi alapítvánnyal; gr. Bethlen Géza és dr. Jenei Viktor, mint a tanoda vagyoni ügyeinek megvizsgálására kiküldött biztosok, munkadíjukat, együtt 50 frtot, ajánlottak fel a tanári nyugdíj alapra; gr. Teleki Miksáné ő nagysága 30 frtot, Dorgó Albert közjegyző úr 2 frtot, Mihály László úr 2 frtot, Sipos Gábor és Dániel György urak egy-egy aranyatadtak jutalmakra, Burckhardt Ágoston a szegény tanulók alapja javára ajándékozott 20 frtot. Köszönet a szívesen nyújtott adományokért!

Ezzel bezárom sok tekintetben hiányos jelentésemet, s azzal az 1880—81 tanévet. Legyen hála az év folytán élvezett javakért a mindennek urának; áldás hazánkon és a viszontlátásig béke mindnyájunkkal!

A HÉBER ÉPOSZ.

(I. Volt-e a hébereknak éposz-költészetük? — II. A héber és történelem bírálata — III. A héber (bibliai) éposz vázlata és főbb tagjai.)

Szász Károlytól.

(Folytatás.)

III.

A héber (bibliai) éposz vázlata s főbb tagjai.

Mellőzve már a történeti hitelesség kérdését s kritikáját, egyszerűen mint époszi hagyományt tekintsük a héber nemzeti mondát s jelöljük meg annak főbb tagjait, egyszerűen utalva — részint azokra, miket följöle az előb-

bi cikkben mondtunk, részint a biblia tartalmának olvasóink mindenikénél föltehető ismeretes voltára.

1. A bibliai éposz első tagja az eredet s a teremtés első korszaka, kezdettől az özönvizig. Mint minden ősnép mondái, a héber is a világ előállításán — a kozmogónián — kezdődik. De milyen előadás ez, az árja ősnépekéhez képest! Mily egyszerű és észszerű, mily világos, nemes és méltóságos! „Kezdetben teremté Isten az eget és földet. S a föld sivár és pusztá volt, sötétség űlt a mélység színén; s az Isten lelke táplálá a vizeket!” — „S Isten szólt: Legyen világosság és lett világosság.” A világ teremtésének hét napja évek millióira terjedő korszakoknak felelhet meg, jól van; egymásutánjában lehet valami, a fejlődés rendje ellen való, megengedjük; de egészében és lényegében megfelel még az újabb tudomány fölfogásainak is. Mint válnak el a vizek a száraztól, mint csapódnak le a légkörből a föld színére, foglalják el a mélyebb részeket, alkotnak tengereket; mint támad a tenyészet, először csak a növényi, aztán a vízi s egyéb alsóbbrendű állatoké, később a magasbrendű állatok következnek, végre az ember. Nem így tanítja-e a fejlődés törvényét Darwin is? Csakhogy nem magától fejlődik a lények láncolata, hanem mind külön teremtető akarata. S nem így sugallja-e eszünk, érzésünk?

Az első emberek paradicsomi állapota, a kigyó ármánya, csábja, az első bűn, a paradicsomnak az ártatlansággal együtt elvesztése, az élet zord valóságára és sanyarú küzdelmére való ébredés: egy szép jelvi mese, talán a legszebb és legmélyebb értelmű, mely valaha ember agyában megszületett s leiratott. Látni fogjuk, mikép használja fel azt egy modern költő (Milton) a legszebb keresztyén műéposz tárgyául.

Az emberek tovább származásánál, mint láttuk, kissé zavarba jő a mondai hagyomány s két eltérő úton indul meg. Az első emberpár két első fia, Kain és Ábel, versengenek — amaz irigységgel, emez ártatlansággal. S a szülők első bűnét az első vétek követi, a legborzalmasabb a testvérgyilkosság. Eddig a monda határozott; itt válik kétfelé. Egyik szerint a gyilkos testvér elzüllik s többé nem hallani róla. Új fia, Set, születik, s az ő maradékai töltik be a földet. A másik versio szerint, a gyilkos testvér alapít családot, bűnös nemzedéket. A két nemzedéksor nevei majdnem azonosak, s ez mutatja a hagyomány forrásának megzavarodását. Az Úr megjegyzé Kaint, hogy senki, a ki találja, meg ne ölné. De ugyan ki találná s ölné meg, holott rajta s szülőin kívül még senki sem volt a világon?

Az Ádám maradékai, rajta kezdve, tiz nemzedékben soroltatnak elő. Az emberek 6—900 évig élnek; vagyis a nevek korszakoknak felelnek meg. Van köztök szent, ki Istennel járván, nem hal meg, hanem élve megy égbe: közös vonás valamennyi ősnép mondájával. Az emberi miveltetés első elemei is föltalálhatók e korszakban; az első mesterségek s művészetek; az első dal megzendül Lámek, a kilenczedik ember ajkán. De egészben véve az emberiség megromlik, elaljasodik, elhajol Istentől. Isten megbánja, hogy embert teremtetett s elhatározza, hogy elveszti a meg-

romlott fajt, özönvizet bocsátva a földre. Még is van egy igaz e megromlott fajban, annak és családjának s bennök az emberiségnek, megkegyelmez Isten. Megtanítja Noét bárkát építeni mesterségesen, melyben családjával s a száraz állatokból, melyek különben elvesznének — egy-egy párral menedéket találjon.

Az özönviz-monda majl minden néppel köz. Jele, hogy valóságon alapúl. Bibliai alakja a babiloni Xizusztrusz-mondával azonos; jele, hogy a fogság alatt onnan vett.

2. Az éposz második tagja az emberiség új elszaporodásával, a néptörzsek megoszlásával s a héber nép kiválásával a többi közül, foglalkozik. Hogy a megoszlás Babelnél történik, vagyis Babilon annak központja: ez ismét a babiloni fogság alatti eredetre látszik vallani; de a héber nemzeti szempont itt már határozottan előtérbe lép. A szétoszló emberiségből kiválik a három főtörzs egyikének egy ágazata, személyesülve Ábrahamban, mint annak tulajdonképeni ősatyjában, a kitől ez ágazatnak külön életo számítandó. Ez ágazat a héber, melynek ez a tulajdonképeni nemzeti mondája; mondájának legtisztább része, és pedig két irányban: tiszta a történelmi adatoktól, melyeket megelőz, s az idegen adalékoktól, melyektől vegyitetlen maradt. Oly korról szól, melyből még nincsenek történelmi följegyzések; s oly kizárólagos héber nemzeti tulajdon, hogy a babiloni hagyományokból — mint az egész emberiségre vonatkozókból — nem lehetett kiigazítani.

A monda e része is megfelel az emberiség fejlődése általános törvényeinek. Az államalakítás előtt a törzsfők patriarkhális uralma, a helyről-helyre, legelőről-legelőre vonuló pásztori (nomád) élet, a földmivelő korszak első kezdetei.

Mi e korszak adataiban s a patriarkhák neveiben és történetében a mythoszi, a képleges és jelvi: érintettük már. Hogy itt-ott a történelem emlékei is bele csillannak, mutatja Ábrahám látogatása Egyiptomban, mely azzal a történelmi ténnyel áll összefüggésben, hogy a zsidók az egyiptomi nagy letelepedés (József) előtt is megfordultak már ott; s mutatja a Zsodoma és Gomorra elpusztulása, melynek a Holttengerben maradandó emléke maradt fenn.

Az époszi monda e része túlnyomólag idylli jellegű, bár itt-ott mélyebb tragikai mozzanatokkal is váltakozó. Említsük mindjárt a Lót történetét, lakhelye borzasztó elpusztulásával, nejjének sóbálványává változásával, leányaival való vér fertőzése tragédiájával; említsük Hágár és fia, Izmáel, epizódját, mely, mint az előbbi is, népágazatok eredetével van kapcsolatban; említsük a Jákob és Ézsau viszályát, amannak elbujdosását, küzdelmét a titokteljes éji küzdővel, a ki nem más, mint Isten maga; említsük e csoport utolsó tagját, mely átmenetül szolgál a következőre: a József elvesztését bátyjai által. De mily bájos idylli képek tárulnak elénk az angyalok látogatásában Ábrahámnál; az Eliézes leánykérésében Izsák számára, mikor Rebekát a kútnál találja; a Jákob álomlátásáról a mennybevivő létráról; hét évi szolgálatában Lábánnál, hogy Rákhelt, kit szintén a kútnál, az itatóban talált (a pásztornép stereotyp képe!) meggyerhesse, s midőn a neki nem tetsző Lea kezével elé-

gitik ki, újabb hét évi szolgálataiban az igaziét; kibékülésében Ézsauval; családi életében, mely a tőle származandó nagy nemzet képe már, kicsinyben minden árnyalataival.

S a József és bátyjai története. Csak a Szijavus története az iráni époszban, hasonlítható ehhez; nemcsak a

hasonlatért, mely Szijavus és Szudabé s József és Putifárné története között meglepő: hanem a két hős eszményi alakjáért s jelleme salaktalan, tiszta és mondailag fényes voltaért általában.

(Folytatása következik.)

AZ, ERD. PROT. KÖZLÖNY TÁRCSÁJA.

BELÉPTEM A TEMPLOM AJTÁJÁN

Beléptem a templom ajtaján,
És előtttem égi látomány
Talán nem is a templom vala,
Hanem az ég csarnoka maga.

Körülöttem égi alakok,
Itt szeráfok, ott apostolok,
És fölöttem hymnusz, szárnyaló,
Minden szívet fölmagasztaló.

A karzatról áradt el a dal,
Viszhangzott a boltozat, a fal,
Mintha a kar ihlett énekét
Szellemajjak visszazengének.

A magasban, úgy tetszett nekem,
Az angyalnak harsonája zeng,
És könyvéből, a mely nyitva volt,
Az apostol maga is dalol.

Áhitattal telt meg a kebel,
Igen, égi csarnok volt a hely!
A szegény, kit elhagyott a hit,
Nyugadalmát megtalálta itt.

Végsőt szólt a komoly orgona,
Ehröppent az utolsó ima,
A hívőkkel én is távozáim
De a hymnusz most is zeng talán.

(„V. U.“)

Dalmady Győző.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1881. jul. 9-én.

Takács János.

Takács János, a magyar távirdák főigazgatója, kolozsvári kollegiumunk felelősen volt igazgató-tanára, protestáns egyházunk egyik kiváló disze, tüdő-szélhűdés következtében, váratlanul elhunyt. E szomorú hírt hozta folyó hó 8-án a távirda sodronya, mély részvétet költvén mindazok lelkében, kik a jobb létre szenderült férfit szerencsések voltak ismerni, becsülni, tisztelni és szeretni. Fáradhatatlan tevékenység, meleg protestáns érzület, magasb iránytól lelkesített akaraterő, megvesztegethetetlen igazság-érzet, útból kitérítetetlen erély, a közműveltség ügyeiért áldozatkész lelkesedés, mely a gyakorlati belátás tisztult álláspontjára emelkedett: mind párosultak Takács Jánosban, ki azért őszinte barát, közkedvességgel társadalmi lény vala. Legkivált protestáns nevelésügyünk őrsi hálásan emlékeztet, bár 13 éve múlt, hogy tehetségei más térre hívták a jeles férfit. A forradalom előtt 1842-ben lőn megválasztva a néhai Méhes által Kolozsvárra újonnan alapított természettudományi és mennyiségtani tanszékre; 1846-ban kezdé meg működését; a 48-iki miniszteriumban mi-

niszteri titkárrá neveztetett ki; a forradalom lezajlása után a Szőnyi-féle intézetben és egyebütt nevelősködött. 1856-ban választatott meg kolozsvári kollegiumunkhoz tanárrá, hol 1868-ig a tanári kar disze, az intézet kintő igazgatója volt, kibenerély és igazságérzet a legnagyobb mérvű bensőséggel egyesült. A német irodalmi tanszék megteremtője, szegény-alap első megindítója és több hasznos intézmény lelkes támasza volt.

1868-tól, mint a távirdák igazgatója, ez állásnak diszt, fényt kölcsönzött; a magyar szellemnek, mely e hivatal közegeinél nehezen volt meghonosítható, buzgó kifejlesztője lőn az elhunyt jeles.

Szive, lelke bércezes hazánkba visszavonta; már-már nyugalomba kívánt, és talán hozzánk visszatérni; áldozatos buzgalma fent is nem mulasztott el egy alkalmat sem, hogy a protestáns egyházi és tanügynek ne szolgáljon.

Közelebbről látogatta meg barátait, kikhez önzetlen hűséggel ragaszkodott; leányát ment látogatni Brassóba, honnét testvére gyermekéhez, Székely János nejéhez ment át Kézdi-Vásárhelyre, hol a szélhűdés hirtelen vetett véget a nemes életnek. Hatvannyolc évet élt, mely idő alatt az örökkévaló dolgokra fordítá gazdag tevétségeit.

Legyen áldott emlékezete!

— Az egyetemes énekügyi bizottságot, mint lapunkban jelezve volt, főt. Nagy Péter püspök úr, mint ideigle-

nes elnök, f. hó 5-ére ülésre hívta össze. Megjelentek a tiszántúli kerületből: Kiss Áron és Ilyés Bálint; a tiszamellékből: Fejér István és Ivánka Sámuel; a dunántúliból: Csonka Ferencz; a dunamellékből Kovács Albert; az erdélyiből: dr. Kovács Ödön s Szász Domokos. Addig is, míg a tárgyalás folyamáról lapunk közelebbi számában részletes tudósítást közölhetnénk, jelezzük, hogy igen élénk s érdekes eszmecsere után a bizottság a tárgyalás alapjául elfogadta azon albizottsági munkálatot, melyet Szász Károly és Kovács Albert dolgoztak ki, s mely az egyes egyházkerületek énekügyi bizottságainak véleményadás végett még a múlt évben ki vala küldve. A tárgyalás ez albizottsági munkálat fonalán haladt s a magyarországi s erdélyi énekeskönyvekből a Soltárók és Dicséretok közül ki lettek választva a megtartandók s illetőleg az átdolgozandók, úgy a szöveg, mint a daltam szempontjából. Az új énekes könyv tervvázlata e szerint elkészült s e javaslat megküldetik az egyes egyházkerületek énekügyi bizottságainak, azon fölkéréssel, hogy egy évi zárhatáridő alatt vegyék részletes tárgyalás alá, módot találván egyes darabok átdolgozására, a bizottság által egyes alkalmakra szükségeseknek jelzett új énekek (szövegek és dallamok) előállítására s általában előkészítésére annak, hogy az egyetemes énekügyi bizottság nagyfontosságú feladatát teljesen megoldhassa. Előzetesen megemlítjük végül azt is, hogy a bizottság végleg szervezte magát, megválasztván főt. Nagy Péter püspök urat, eddigi ideiglenes elnökét, végleges elnökéül s Kovács Albertet előadójaül. A bizottság tárgyalásai két egész napot vettek igénybe s a bizottság tagjai mindkét napon a püspök úr vendégszerető asztalának voltak vendégei.

— Ötven éves lelkészi jubileumát ülte meg e hó 3-án Szepesolasziban Kalchbrenner Károly szepesolaszi evang. lelkész, főesperes és a m. tud. akadémia rendes tagja. Az ünnepeltnek nagyszámú tisztelői gyűltek össze a szép napra. Az ünnepelt nagy érdemeket szerzett az egyház és iskola terén, de még nagyobbakat a botanikában s főleg annak specialis ágában, a gombászatban. Kalchbrenner 30 éves korában kezdett a növénytanulással foglalkozni nagy tehetséggel s fáradhatlan buzgalommal és oly eredménynyel, mely nevét nemcsak hazánkban, de az egész continensen ismertté tette. Az ünnepély 9 órakor kezdődött, melyen jelen voltak: Czékus István a tiszai ker. superintendense, Breuer Sándor esperes felügyelő, Csáky Zenó gróf és neje, Vandrák és Benczur eperjesi tanárok, az iglói gymnasium tanártestülete, több esperes, lelkész és a környék előkelősége. Az említett órában a menet az ünnepelttel a templomba ment. Rövid istenítisztelet után következett a számos üdvözlés. Ezenkívül a szepesolaszi evang. egyház hívei aranyozott diszserleget, az esperesség a bibliának Doré-féle diszkiadását, ezüst íróeszközt, arany tollat és hamutartót, Scherfel barátja diszes kiállítású kárpáti herbariumot ajándékozott az ünnepeltnek. Déli 1 órakor 180 terítékű diszebed volt, melyen az első toasztot Czékus mondta a királyra és családjára, mit a társaság zajos éljenzéssel fogadott. Utána egész sora következett a pohárköszöntéseknek az ünnepeltre.

— A középiskolai tanáregylet évi közgyűlése Budapesten f. hó 4-én nyílt meg a lipótvárosi főgym. dísztermében, Berecz Antal elnöklété s számos tag jelenléte mellett. Jelen volt Tanárky Gedeon közoktatásügyi államtitkár és több kiváló tanfőúr s miután az elnök üdvözle a tagokat, dr. Brozik titkár felolvasta az évi jelentést. Felsorolta az utóbbi időben a középiskoláknál történt reformokat, érinté a felekezeti kérdést, mely a tavaly bejelentett törvényjavaslat által égető kérdéssé vált s melylyel a választmány sokat foglalkozott. Utána a pénztárnok olvasta fel jelentését, mely szerint a bevétel 4348 frt. 96 kr. volt a kiadás 4122 frt. 20 kr. volt; segélyalap 226 frt. 26 kr., az egyleti vagyon 1321 frt. 76 kr. A könyvtár 852 művel szaporodott s jelenleg 900 műből, 2112 értesítőből sat. áll. A jelentések tudomásul vétele után az alapszabályok módosítása került napirendre s a módosítások közül megemlítjük, hogy az egylet végre kiküszöbölte címéből a hibásan képzett „tanoda” szót és címe jövőre ez lesz: „Országos középiskolai tanáregyesület.”

— Nyilvános köszönet. Alólt főtanodai igazgatóság mindazoknak, és pedig névszerint: mélt. id. Zeyk Károly, mélt. id. Gáspár János, t. Sándor Elek, Adler Sándor, Fodor Miklós, Szász József, Biró Miklós, Szilágyi Farkas, Varró Gergely, Vokál János, Czirner József, Bartók György, Nagy Albert, Vinkler János, Váró Ferencz, Folyóvícs Sándor, Müller Mihály, Finna István, Magyar Károly, Khloyber Walter uraknak, illetőleg tisztelt családjaiknak, öz. Donogán Jakabné és öz. Lengyel Károlyné ó nagyságaiknak, mélt. br. Splényi Henrik, t. Kis Károly, Bocz József, Binder Ágoston uraknak, mint a kik a tanári karon kívül a lefolyt 1880—81-iki tanévben 30 szegénysorsú tanulóknak voltak szivesek ingyen kosztot főzetni; nemkülönben mélt. Kemény István főgondnok urnak, ki a télen bennlakása alatt naponként 10 szegény tanulót látott el ingyen kosztal — kedves kötelességének ismeri, a nagyenyedi Bethlen-főtanoda szegénysorsú tanuló nevében, hálás köszönetet nyilvánítani. Nagy-Enyed, jul. 2, 1881. Az ev. ref. Bethlen főtanoda igazgatósága.

— Helyreigazítás. Miklósi József kollegánk fölkért annak kijelentésére, hogy lapunk múlt számában a páncezelsehi ref. egyházközség „orgona-alap” javára rendezett műkedvelői előadás bevételi összegéből 40 frt. 30 kr. kiadási összeg levonandó, mint a mely tévedésből a bevételhez számított.

— Értesítés. A n.-enyedi ev. ref. tanítóképezdénél az idei néptanító-képesítési vizsgálatok f. é. szeptember hó 14-én kezdődőleg fognak megtartatni. Folyamodók kérvényeiket (végzett tanulmányaikról szóló okmányokkal és keresztlevéllel) kellőleg fölszerelve, alólt igazgatósághoz terjeszték be augusztus hó 31-éig. Kérvények, melyek ezen határidőn túl érkeznek, figyelembe vétetni nem fognak. Kelt N.-Enyeden, 1881 július hó 4-én. Nagy Lajos, képviselő.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztéségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beiktatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ-ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A kolozsvári ev. ref. kollegium tanári karának részvétnyilatkozata Takács Lajoshoz, a Magyar Hitelbank titkárához. — A dunántúli ev. reformált egyházkerületnek az „Egyházi Énekeskönyv” revideálása tárgyában alakult bizottság munkálatára s az „Erdélyi Énekeskönyv”-re adott véleményes jelentése. — A Héber épsz. (Folytatás) Szász Károlytól. Az áll. ig. tanács negy s rendes üléséből. r. t. — Les quatre vents de l'esprit. (Par Viktor Hugó, Hetzel et Quantin 1881.) Várnai S. — Különfélék. — Körözvények.

A kolozsvári ev. ref. kollegium

tanári karának részvétnyilatkozata

Takács Lajos urhoz, a Magyar Hitelbank titkárához.

Nagyon tisztelt titkár úr!

A kegyelet és hála nemes érzelmeinek hódolunk, a visszaemlékezés édes-fájó hangulata hatja át sziveinket, midőn Ön előtt kifejezzük azon mélyen érzett részvétet, melyet elhunyt jeles atyjának, kollegiumunk egykori büszkeségének, élte utolsó pillanatáig jóltevő pártfogójának, a protestantismus szóval és tettel jeles bajnokának váratlanul jött lesújtó halála keltett föl mindnyájunkban.

Résztveszünk a fiú fájdalomban az alma mater: kollegiumunk nevében, melyet Önnek jobb létre szenderült derék atyja huzamos időn át mint hivatott vezérszellem a legsúlyosabb időben, a megtámadott protestantismus sötét napjaiban, törhetlen kitartással, önzetlen lelkesedéssel igyekezett dicső múltjához méltó rangra emelni, régi fényét az újabb idők követelményeinek kielégítése mellett is fentartani, a gáncs homályától megvédeni és az autonom szabadság arányában kifejtett kötelességek színvonalán megtartani.

Hogy intézetünk nemcsak a testvér intézetek, de hazánk rokon intézetei sorában nem utolsó helyen áll: abban feledhetlen édes atyjának: Takács János egykori igazgató-tanárunknak elévülhetlen érdemei vannak.

A fejlettebb igényeknek megfelelő újabb tan-
székek állítása, az önségelyre utalt protestáns neve-

lés kiapadhatlan segélyforrásai közül újabbak fölfedezése és megnyitása; az intézet erkölcsi súlyának emelésére czélzó és igazsággal párosult erély által ellenőrzött ianpadhatatlan tevékenység fentartása, mely igazgatói működésének legszebb ténye vala: csak egyes mozzanatai azon egész mivoltában szép és gazdag pályának, melyet néhai Takács János megfutott.

A kegyelet és emlékezet fáklyája bevilágít sirjába, de sziveinket: a barátok, kartársak, sőt egykori tanítványok szívét a gyász és bánat homálya tölti el.

A hit adjon vigaszt Ön méltóbb fájdalomtól lesújtott szívének; fogadja részünkről az igaz részvét tiszta szívből fölfakadó könnyeit, mint áldozatot annyi jeles tettért, melyek kollegiumunk történetében örök betűkkel vannak bevéve. Az örök dolgot cselekedte a múlt életben, a halhatatlanság korszorúját levelenként szedte e földi létben. E koszorú fényszedjék neki az ismeretlen világban.

Még egyszer fogadja a nagyon tisztelt titkár úr legmélyebb részvétünk nyilvánítását.

Legyen az ő emlékezete áldott mi közöttünk!

Kolozsvártt, 1881, július 10-én.

Következnek az aláírások.

A dunántúli ev. reformált egyházkerületnek az „Egyházi Énekeskönyv” revideálása tárgyában alakult bizottság munkálatára s az „Erdélyi Énekeskönyv”-re adott véleményes jelentése.

A Budapesten 1877-dik évi november hóban tartott egyetemes értekezlet alkalmával kinevezett bizottság, melynek feladatául tűzetett ki bizonyos tervezetet készíteni az új Énekeskönyv kiállítására nézve, a magyar és erdélyi „Énekeskönyv” összeolvasztását illetőleg azt indítványozza, hogy a Zsoltárokból ki kell hagyni 78-at, a magyarországi dicséretetek közül pedig 150 dicséretet, az erdélyi dicséretetek közül 139-et; ellenben meg kell hagyni a magyar-

országi dicséreték közül 88-at, az erdélyiek közül pedig 150-et: de a fölveendőkül jelölt zsoltárok és dicséreték szövege is részint teljes átdolgozást, részint nyelvi és verselési, általában írási javítást igényel.

A kitűzött czél felé törekvésben elsőben is az „Erdélyi Énekeskönyv”-et tesszük vizsgálatunk tárgyává, és hogy erről kimondjuk őszinte véleményünket, az a kérdés merül fel: mi az, a mi abban előnnyel bír a miénk felett? az egyesítés által az erdélyiek nyernek-e vagy mi? Őszintén ki kell mondanunk előre is, hogy a berendezés helyesebb az erdélyiben, mint a magyarorszáigban; de az erdélyi dicséreték bár későbbben irattak, emelkedettség, buzgóság, komolyság s tartalomra nézve nem állanak előnyben a magyarorszáigaiak felett.

A mi a berendezést illeti, lássuk a czímet. Az erdélyi énekes könyv czíme: „Megújított énekeskönyv az erdélyi nagyfejedelemségbeli ev. ref. anyaszentegyház használatára”, jobb, helyesebb s elfogadhatóbb elnevezés, mint a magyarorszáigai: „közönséges istenitisztelekre rendeltetett Énekeskönyv, mely szent Dávid zsoltárain kívül magában foglal némely kiválógatott és helyét vallástételkövető négy superintendens által jóváhagyott énekeket”; még helyesebb volna közösen elfogadni czímül: „Énekeskönyv a magyar reformált keresztyének lelki üdvére vagy használatára”, mert a keresztyén nevezet általánosabb, ismeretesebb minden vallásfelekezetek előtt, mint akár az evangolikus, akár a helyét hitvallás, protestáns stb. elnevezés.

Helyesebb az erdélyi énekeskönyvben a hangjegyek rövid ismertetése, mely megelőzi az énekeket — s kövételre méltó példa, melyet az új énekeskönyvbe is fölveendőnek ajánlunk.

Ezután következnek az énekek, nálunk dicséreték, számra nézve 244, melyek közül az utolsó 24 temetési énekek különböző korú emberek felett, különféle alkalmakra; igen helyesen, mert ha a halott egyházi gyászbeszéddel temettetik, nem kell külön halottas könyvet vinni a templomba; a mi énekeskönyvünkben alig van 2—3 zsoltáron kívül halotti ének.

Következnek végül szent Dávid zsoltárai, mintegy 32 zsoltár, a többi 118 kimaradt; úgy gondoljuk, hogy ennyi is elég a zsoltárokból, ámbár a tisztelt bizottság 72-öt és így kétannynál többet meghagyandónak véleményez; így is jól van: támogatjuk a bizottsági véleményt.

Az egészet bezárják: rövid elmélkedés a könyörgésről, urvacsoráról, reggeli és estéli könyörgések.

Ezen beosztás nagyon helyes, czélszerűbb, mint a magyarorszáigai; csak az feltűnő, miért vannak Dávid zsoltárai az énekkönyv végére száműzve, holott már a régiség-nél fogva is megilleti azokat az első hely?

Ezen rövid megjegyzés után, zenei szempontból indulva ki, a az énekek zenészeti oldalát tekintve, tesszük meg észrevételeinket.

Óhajtottuk volna olvasni az énekügy érdemleges tárgyalását s az indokokat, melyek a bizottságot ez vagy amaz ének meg- vagy kihagyása s az egésznek egybeállítására határozták: de csak a számok alá besorozott száraz, puszta

vázlat, mint végeredmény lévén előttünk, nekünk is csak a száraz vázlatra lehetne reflektálnunk.

Az erdélyi énekeskönyv, melyből a bizottság sok darabot átvett, s mely általa hihetőleg azért közölletett, hogy a melodiáknak az itt előadott modorban szerkesztését fogadja el, megfelel azon régi óhajnak, mely énekeink dallamait a régibb határozatlan hangnemek s hangjegyek helyett az újabbkori zene szabályai szerint sürgeti szerkesztetni. A régi dallamok mind a mai zenében annyira megszokott és ismert G vagy Violin hangkulcsra vannak áttéve. És ez igen helyes. Az áttételre azonban lehetetlen egy általános megjegyzést nem tennünk. A melodiákat a régi szerint meghagyták, de a rythmikát megváltoztatták, önkény szerint idomítván át az egész hangjegyet félre, negyedre, a hosszút rövidre és megfordítva. Akármely zenedarab készítésénél melodika és rythmika együtt járnak, a kettő egymástól elválhatlan, s ha egyik vagy másik megváltoztatik: a darab elveszti lényegét. Zsoltáraink dallamainak szerzője Gaudimel, ki jártas volt bizonyosan az akkori zene minden ágában, nem készítette, a minthogy nem is lehet, melodiáit hangmérték nélkül; következésképp nem lehetnek azok oly csupán főlebb-alább emelkedő hangtömegek, melyeket majd e, majd ama rythmus szerint, így vagy amugy változtatni lehetne a nélkül, hogy eredetiségükből ki ne vetköztetnének. Ő foglalta-e Marót és Béza már kész verseit dallamokba? vagy az ő már készen volt melodiáira készítették a versek? nem tudjuk. De annyi bizonyos, hogy mikor Lobwasser Ambrus németre és mikor Szenczi Molnár Albert magyarra fordította a rimekbe szedett francia zsoltárokat, Gaudimel dallamai már készen voltak; úgy mint középkori modorban szerkesztettek, éppen hagytak s változatlanul vétettek át énekeskönyveibe más nemzeteknek; mint ezt Gaudimelnek 1607-ben megjelent munkája után és nyomán kiadott francia, német, magyar zsoltárok mutatják, melyeknek mindegyikében egymással és a régivel egészen egyező melodika és rythmika uralkodik. Mi ok volt a mostani áttételeknél az összevágó hangmértéktől eltávozni? nem tudjuk. Azt mondják: a szöveg magyar rythmusa kívánja így. De ha ez áll: akkor más lévén minden nyelvnek rythmusa, legelőször is mind Lobwasser, mind Szenczi Molnár fordításánál másképp kell vala átváltoztatni Gaudimel dallamainak francia rythmus szerint alkotott hangmértétét, mi pedig nem történt. Mind a francia, mind a német, mind a magyar zsoltáros könyvek egyenlően megtartották a régi szerkezetet, Szenczi Molnár Albert „francia nóták” szerint készítette verseit, s így Gaudimel dallamai a nélkül szállottak át az utókorra, hogy hangmértékük így vagy amugy változtatásával lényegükben csorbát szenvedtek volna. Az újabb szerkesztésekkel pedig csorbát szenved a lényeg, s a sokféle rythmizálás közepette egészen eltéved az ember az eltérések tömkelegében, mint ezt egy pár fölhozandó példa eléggé megvilágosíthatja. Nézzük meg a XXIII. zsoltárt. Ezt a genfi francia zsoltár, Maróthynek 1774-ben kiadott harmoniai könyve s a mi közönséges énekeskönyvünk egész tactusban, a szokott egész és fél kóták váltakozásával, régi discant vagy tenor hangkulccsal, de mindenütt egymással

egyezőleg állítják elő. Az erdélyi énekeskönyv $\frac{3}{4}$ tactusban s a régi mértéktől eltérve, fél, negyed és pontos hangjegyekkel viszi keresztül az egész darabot. Marx berlini Melodienbuchja az „Ich danke dir o Gott in deinem Throne“ című dicséretben szintén egész tactusban, de előrebecsátott vorschlaggal s a negyed kótákat alig 4—5 helyen fél kótákkal fölváltva, adja elő e zsoltár dallamát. Mennyi eltérés csak ez egy darabban! Ily eredményre jutunk, ha összehasonlítjuk a XLII, XLVI, LXXVII-ik zsoltárok melódiáit az említett régiebb könyvekben, az újabb átiratokban s a Marx Melodienbuchjában látható szerkezetekkel! Melyik most már itt az igazi rythmika? Hogy lehet eligazodni a különbözőségek zűrzavarában? Véleményünk szerint itt biztos iránytű csak az lehetne, ha Gaudimel melódiái azon hangmértékekkel, mint minő az eddigi, különösen francia zsoltárkönyvekben, mert ezek legközelebb állhatnak az eredetihez, találhatik, tételnének át Violin-kulcsra s foglaltatnának újabb, praecisebb hangnemekkel és hangjegyekkel ütemekbe. Ez nem járna nagy nehézséggel, s ekkép a régi dallamok megmaradnának szokott minőségükben. Annyival inkább megtartandónak vélnők pedig — a mennyire az újabkori zene törvényei megsértése nélkül lehet — a régi szerkezetet, mert Gaudimel melódiái majd mindegyikében oly rendszeres rythmizálást lehet észrevenni, mely a verssorokban való egyenlő váltakozással az egész darabon keresztül vonúl. Nézzük meg a XIX zsoltárt. Itt a 6 tagú verssorok mindegyikében 4 hangjegy egész, 2 fél, még pedig egyenlő váltakozással; a két 7 tagú verssorban pedig 3 hosszú, 4 rövid, szintén egyenlő egymást fölváltással. Oly rendszert lehet kiválóan észrevenni, hogy többet ne említsünk, a XXXIII, XLVII, LXXXI, XCIX, CXXXV-dik zsoltárokból, mi minden esetre arra int bennünket, hogy önkény szerint s minden ok nélkül ne háborgessuk a régi szerkezetet.

Ezen észrevétel után a bizottsági összeállítás rendje szerint a következőket jegyezzük meg:

I. A zsoltárokat illetőleg:

1. A bizottság által fölvetettek közül az V, XV, XX, XXXI, LI, LXXI, LXXXVI, CXXXIX és CXLI-ik zsoltárokat, részint nehézkes, hosszadalmas s csekély hatású melódiájuk miatt, részint némelyiknél egyúttal a tartalom gyarlósága miatt „kihagyandóknak“ véljük. Ellenben

2. A kihagyottak közül fölveendőknak véleményezzük:

a) a XXXV-ik zsoltárt (ha csak 13 versét is) mind azért, mert dallama leghatalmasabb dallamaink egyike; mind azért, mert akár a magyarországi, akár az erdélyi dicséretnek közlő számosan vannak ennek dallama szerint szerkesztve; az eredetét hát ismernünk kell, hogy a szerinte alkotottakat énekelhessük; továbbá

b) a LXXXI zsoltárt rendszeresen rythmizált, erőteljes, lelkesedésre buzdító melódiája miatt, ha mindjárt tartalma specialis zsidó nemzeti viszonyokat fejez is ki nagy részben; úgyszintén

c) a CXIX, CXXII és CXXXVII-ik zsoltárokat szintén hatásos vagy szívhez szóló zengzetes dallamaik miatt, melyek különben több, a sorozatba fölvetett dicséretnek is alapjául szolgálnak.

(Vége következik)

A HÉBER ÉPOSZ.

(I. Volt-e a hébereknak éposz-költészetük? — II. A héber őstörténelem bírálata. — III. A héber (bibliai) éposz vázlata és főbb tagjai.)

Szász Károlytól.

III.

A héber (bibliai) éposz vázlata s főbb tagjai.

(Folytatás.)

A József és Putifárné mondáját az izlám is átvette a héberektől, s fentartotta és örököltette a perzsa és arab költészetben. Józsefet Jusszufnak nevezte s a nőnek Zulejka nevet adott. De míg a héber monda merevül megtartja erkölcsi szigorát s Putifárnét végig utálatosnak hagyja, ki-ben csak az állati bujaság dolgozik s megvetésünk tárgya, a perzsa és arab költészetben Zulejka megésményül s benne a szerelem abban üli diadalát, hogy tisztító tűz lesz, mely a szívből az aljas vágyak salakját kiégeti s a megbánás és megtérés által méltó arájává teszi őt a szűz Jusszufnak. Szép fordulat kétségkívül; de a bibliai felfogás eredetibb s igazabb; mindenkifölött pedig jobban beleillik a bibliai éposz keretébe, mely a VII parancs elleni vétségek minden alakjának számtalan példájától szinte hemzseg, de igazságszolgáltatás és büntetés nélkül egyiket sem hagyja. Ezért a bűnért kelle a világnak özönviz által, ezért Zsodoma és Gomorrának kénköves tűz által elveszni; s az egy igaz, a ki e két város pusztulásából, Isten kegyelméből, menekül: harmadnap ugyanabba a vétekbe esik, a saját leányaival.

Visszatérve a József történetére, az a legszebb erkölcsi beszély, mely valaha íratott. Lélektani megalapítás, a hősnek születésétől kezdve, mely apjának kedvesebbik feleségétől oly soká váratott magára, míg a kevésbbé kedves Leától s mellette ágyasaitól tíz gyermeke született, s már e késedelem által is fokozta a soká várt s végre megérkezett fiúnak az apa előtti kedvességét, az elkényeztetésig menő megkülönböztetést, melyben bátyjai rovására részesített s mely azok irigységét és féltékenységét kihívja, a nélkül, hogy igazolná, mert az elkényeztetett fiú, szépségével, tehetségeivel, maga kedveltetésével valóban megérdemli a megkülönböztetést; különös álomlátásai, melyek oly természetesen s mégis a rendkívüli színezetét viselik magukon s a későbbi álommagyarázatok világának adják előzletét; bátyjai gonoszsága, melylyel őt el akarják veszteni s bár életének megkegyelmeznek (mindnyájok javára!), de rabul mégis eladják; e rá nézve csapásnak látszó fordulat, mely az ő s mindnyájok szerencséjének megalapítójává válik; szolgálata a Putifár házában, szerencséje, mely gazdájának is szerencsét hoz; megnyerő, sőt szív-igéző egyénisége, mely buja vágyaka tébreszt asszonyában; ennek hamis vádja; börtönbe vettetése; ott feledtetése; álommagyarázó tehetsége; a két magyarázat beteljesedése; a pohárnok hálátlan megfélekezése róla; a király álmái; azok bölcs és szerencsés megfejtése — s ennek következtében magas polczra jutása: mogannyi lánczolatként összefüggő, következetes, lélektani s egyszersmind meglepően leleményes részlete a

gyönyörű beszélynék. Itt e ponton sajnáljuk, hogy Putifárnénak nem jut szerep, a szerencséhez visszatérő ifjúval szemben, s dicsőrnünk kell a perzsa regét; de — mint már említettük, el kell ismernünk a héber hagyomány erkölcsi szigorának helyességét. Ám a mese java még most következik. Az éhség a Kanaán földén, mely a hitetlenül eladott, azóta elveszettnek hitt, talán — a lelkiismeret legbiztosabb rejtekén s olykori fölszólalásán kívül — régen el is feledett gyermek bátyjait épen ide hajtja gabona-vásárra; a felismerés; a testvérekkel játszott kísérő játék; s épen Judával és Benjaminsal, a legkedvesebbekkel; a maga megismertetése; a nemeslelkű megbocsátás; az apa odahívása s találkozás vele: — mindez az egyik megindulásból a másikba ejt, az egyik elragadtatásból a másikba ringat. A legazdagabb, emótiókban változatos, fokozatokban kimeríthetetlen, szívet, elmét egyaránt betöltő elbeszélés, melyhez a képzelet sem adhat semmit. Teremhet-e ilyen élet, a valóság? vannak-e ilyen epizódjai a történelemnek? Csak az alkotó képzelődés, a monda kimeríthetetlenül teremtető ereje, ez az őserő, szülhetilyent. Csodáljuk, hogy a költészet eléggé ki nem zsákmányolta!

3. A héber éposznak tulajdonképi hősmondái része, mint fentebb láttuk, három tagra oszlik:

a) az egyiptomi sanyarúság s az abból való kiszabadulás (Mózes);

b) az őshaza visszafoglalása (Józsua);

c) az új állam első szervezete s rendezkedése (Birá); az első egy regényes, a második egy vitézi, a harmadik egy idyllel vegyített kalandos éposz.

Egyikben sem keressük a költői alakítás erejét, mely eldob mindent, a mi a cselekmény kerektségét s egységét gátolná s e szempontból legalább is feleslegesnek látszik; mely éles tapintattal s bölcs mérséklettel válogat a mondái anyagban. Ne feledjük, hogy a héber éposz csak az anyag fölhalmozódásáig fejlődött s azért sokkal több van benne, mintha az éposz teljes kifejléséig jutott volna. A monda még a történelem alakját viseli, mely rendes egymásutánban mindent elmond, a mit igaznak tart, vagy annak tartatni akar. Annál inkább pedig, mert valóban is sok vegyül belé a történeti igazságból.

A zsidók, Jákob s tizenkét fia maradékai, félelmesen elszaporodtak Egyiptomban; aggodalmat költöttek a fáraókban s ezek elnyomás által akarják őket nemcsak megfélemlíteni, de tényleg fogyasztani, ha lehet meg is semmisíteni. A felnőtteket kényszermunkára hajtják s ott ütök, verik, megszakadásig terbelik; az anyákat (a bábák felelőssége mellett) kényszerítik, hogy új szülötteket vízbe dobják. Ez utóbbi borzasztó rendszabály lesz a gondviselés kezében a szabadulás eszköze, a fordulat előkészítője; mert azt kijátsszani, egy szegény zsidó anya, fonott gyékénykosárban ereszti kisdéd magzatát a Nil árára s maga a parton lesi, mi lesz vele. A király leánya rabnővel arra sétál; meglátják a vizen úszó gyékénykosarat, kihalászsák, gyermekei találunk benne; könnyű eltalálni, hogy zsidó gyermek; a királyleány szíve megesis rajta; elhatározza, hogy magához veszi, fölneveli; csak szoptató dajkát kell keresni; azt nem

lesz nehéz találni, hiszen annyi zsidó asszony maradt csecsemő nélkül. Mindjárt találunk is — az ott leselkedő anyát.

Milyen költői idyll ez! Fel is használták nagy költők is, többi közt Hugo Victor*) De ez idyll egy nagy éposz nyitánya. Mert a felfogott csecsemő az Izrael népének szabadítója lesz a szolgálat házából. S mint a népe elleni borzasztó rendszabály — a csecsemők vízbe dobása — jutatta őt a király-udvarba, hol egyiptomi nevelést nyert; úgy a másik kegyetlenség, a véreivel a kényszermunkáknál űzött durvaság lobbantotta fel szívében hivatása érzetét. Ok és okozat így fonódik össze a világ erkölcsi kormányzatában; s az erkölcsi világrönd az, hogy a roszból jó jöjjön ki, a gonosz maga büntesse meg magát. Egy egyiptomi hajdú kegyetlenül vert egy hajlott korú zsidót, a ki roskadozott a teher alatt, mit a toronyépítésnél a vállaira raktak. Mózes ezt meglátta s a zsidó vér megmozdult, lánggra lobbant szívében. Megölte az egyiptomit. De ez nagy bűn volt, s el kelle bujdosnia.

(Folytatása következik.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS NAGY ÉS RENDES ÜLÉSEIBŐL.

Kolozsvárt, 1881 jul. 3-án.

Jelen voltak: főt. Nagy Péter püspök, mint elnök; br. Bánffy Albert főgondnok, br. Bánffy Dániel, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Kovács Ödön, dr. Szász Béla, dr. Jenei Viktor igazgató-tanácsosok, Deák József pénztárnok, Szabó Ádám számvevő és Bodor Antal titkár.

Az időközben ülésen kívül ellátott ügydarabok bejelentelvé, tudomásul vétettek.

Boldog emlékü Kendeffy Pál által négy egyházközségünk részére tett feltételes örökösödési intézkedéséből folyó örökjog megváltása tárgyában Kendeffy Sámuel által beadott ajánlat véleményezésére felhívott jogügyi bizottság jelentése beható tárgyalása után, királyi táblai ítélő-birákból alakítandó bizottság felszólíttatik az iránt véleményadásra, hogy a végrendelet értelmében érdekelt egyházközségeinket minő kiterjedésben illeti az örökösödési jog.

A jogügyi bizottság előterjesztésére székely-udvarhelyi kollegiumunk tanára, Kis Ferencz afa, hajlott életkora és gyenge egészsége miatt ideiglenesen tisztességes nyugalomba helyeztetik, hosszas ügybuzgó fáradozásainak elismerésével. Egyidejűleg megengedi ig. tanácsunk 600 frt. évi fizetéssel — a nyugalmazás idejére — e tanári állomás helyetteséül leendő betöltését. Az állomással egybekötött fizetés fedezése felett az előjáráságtól fölküldendő adatok beérkezte után fog érdemleges határozatot hozni.

*) Moïse sur le Nil című fiataalkori ódájában (1820), melynek idylli hangjából a befejezés:

„Egy bölcső által lesz megmentve Izrael,

Egy bölcső által lesz megmentve a világ“ ódai magosságra emelkedik, mint az Arany J. Rákhelében: „Az ige, az eszme!“

Elnökafia jelentvén, hogy theológiát végzett 10 ifjú alkalmazás nélkül van: kollegiumaink előjáróságai felszólítatnak, theológiát végzett ifjainknak rendes beneficium mellett a kollegiumokba befogadása végett, s hogy e tekintetben tegyék magukat érintkezésbe a n.-enyedi kollegium előjáróságával.

Pénztárnokafia. jelentvén, hogy n. Andrásföszki Efráimné utódai a központi pénztári kölcsön követelését képező tőkét és lejárt kamatait befizették, a befizetett összeg pénztárra utaltatott s a kötelezővényszerű kamatok kifizetése esetében pénztárnok útasítottatott a kötelezővén kiadására.

Kolozsvár, 1881. jul. 10-én.

Jelen voltak: főtisz. Nagy Péter püspök, mint elnök; Gyarmathy Miklós ig. tanácsos, Bodor Antal titkár, Deák József pénztárnok, Szabó Ádám számvevő, Balogh György ügyvéd.

Az időközben elnökiileg ellátott 10 ügy referaltatván, helybenhagyatott.

A kórodi leányegyházközség összes tagjai nevében benyújtott kérelemre egy új lévitai lak építésével felmerült költségek fedezésére azon 70 frt. 50 kr. lejárt kamataival együtt, a nevezett egyházközségnek kiutaltatik, melyet az illető egyház tanítói nyugdíj-illeték fejében befizetett, de a kultuszminiszter úr egy utóbb tett fölterjesztésre visszautalt.

Tamkó Bertalan sz.-somlyói ügyvéd jelenti, hogy gr. Bánffy Béla Sz. D. sz.-somlyói ügyvéd ellen fenálló 1520 frt. követelését az egyházkerület javára ruházta át és az arra vonatkozó okmányokat betérjeszti. Miután gr. Bánffy Béla ő méltósága jelzett követelését b. e. br. Wesselényi Róza úrnő emlékére általa tett 1500 frtnyi alapítvány biztosítása végett ajánlotta fel, felkérte a hátralékban lévő kamatoknak tett ajánlata alapján leendő kifizetésére is. Nagy László e. megyei jegyző fölhevítik a telekkönyv és a periratok megtekintésére, a biztosítás és jogérvényre jutás iránt fölvilágosítás nyújtás végett.

A jogügyi bizottság véleménye a Fodor András alapítványa tárgyában elfogadtatott; annál fogva értesítettik a dévai egyházközség, hogy az ig. tanács rendszeresített segélyeket az államsegélyből nem állapíthat meg; hanem kellően felszerelt s évenként megújított folyamodásra kilátásba helyezi a lehetőségig a folytonos segélyezést.

A jogügyi bizottság véleményes előterjesztést tesz a K. Francziska J. Antalné ügyében, hogy miután a közoktatási miniszter úr 1312—1881 számú sérelmes leirata más úton nem orvosolható, terjesztessék ezen ügy az e tárgyban teendő memorandum kíséretében vagy a most októberben összeülendő zsinathoz, vagy a magyar törvényhozás elébe jogorvoslat végett. Ig. tanács átteszi a zsinathoz a convent elé terjesztés végett. A memorandum szövegezésével a jogügyi bizottság bizatik meg.

Ugyancsak a jogügyi bizottság a szászvárosi Kun-kollegium Nopcsa László csódtömege elleni ügyében jelenti, hogy ezen ügyet — mely a bekövetkezett tények által túlszárnyalva van — maga részéről is befejezettnek s az adóssal szemben elveszettnek jelenti ki, s így a hátralékköve-

lés törlésének engedélyezését véleményezi. A jogügyi bizottság véleménye elfogadtatott.

A jogügyi bizottság a szilágyfő-kereszturi egyházközség 12 drb., összesen 261 frt. 87 kr. értékű adóssági levelek ügyében jelenti, hogy azok még kezesekkel sem voltak kellően biztosítva, ennél fogva ezen követelések törlését, mint indokoltat, javasolja; ellenben a most törlésre ajánlott összegeknek az egyház részére leendő megtérítése iránti felelőssége az érdekelt kezelőknek, a mennyiben helytelenül jártak el, érintetlenül marad. A bizottsági javaslat elfogadtatik, azzal a hozzáadással, hogy esperes fölhevítik a helyszínén személyes meggyőződést szerezni a felől, ki adta ki a pénzeket szabályellenesen, biztosítatlanul.

A jogügyi bizottság constatálja, hogy a hitelszámvevőség a szederjesi egyházközség kisorsolt kötvénye késedelmes kifizetése által hibázott, de tekintve azt, hogy az 5 hóra eső kamatvesztés, melyre nézve a mulasztás és felelősség per útján megállapítható, 82 frt. 40 kr.-nál többet nem tesz, s a költségek ezzel szemben esetleges pervesztés esetében aránytalanul többet tennének, annál fogva a bizottság a perben anyagi hasznot nem lát. A bizottság véleménye elfogadtatott.

r. t.

LES QUATRE VENTS DE L'ESPRIT.

(Par Viktor Hugó, Paris, Hetzel et Quantin 1881.)

„Je vis les quatre vents passer“ — láttam a négy szelet előttem elzúgni. E szavakkal kezdi az ősz költő újabb reflexióinak gyűjteményét. Utánok kiált, hogy nem csak ők képesek a világon így keresztülvágtatni, az emberi szellem ép oly merész pályákat ír le. Az emberi szellemben is van villámszerű szélroham, épen mint bennetek, tragikus szelek. Az emberi szellem ép oly északi szélvész mint ti. Ép úgy elsöpri Nerot mint ti a dögvézt. A gondolat négy szárnyú sas, mely az örvényből, hol Noé úszik, a szigetre csapong, hol János álmodik. A szellem négy szele a költő előtt a satyrát, drámát, lyrát és epost jelenti. Így a két kötet is, mely előttünk fekszik, négy részre oszlik: Le livre satyrique, le livre dramatique, lyrique és epique. Legkevesebb becsű ezek közt a második, a drámai rész. Személyei, melyek benne föllépnek merő schemák, s a tizenhetedik századbéli sváb földön játszanak, azt bizonyítgatva, hogy nem a vagyon s nem a gazdagság, hanem egyedül a szeretet elégítheti ki a nőt huzamosabban. Annál tartalmasabb s megragadóbb a satyrai rész, melyről ha csak halvány fogalmat is akarnánk adni, az egészet ide kellene jegyeznünk.

Mindjárt kezdetben az ifjú Hugó Viktort látjuk lefestve, midőn mint sápadt ifjonecz harcza meg s a muzsa kérdésére, hogy minő fegyverei vannak? büszkén feleli: „Gyűlölet a rossz s szeretet a jó iránt, oh muzsa! s így jobban vagyok páncélozva, mind a legerősebb lovag.“ — „És pajzsaid?“ — „Megvetés és lenézés.“ Majl szemlét tart a büntető és ostromozó költők felett, köztük Aeschylus-

sal, Prometheus fiával és legyőzőjével, ki a zsarnok Jupiter az ércz drámához szegzi. Hugó a satyrát tágabb értelemben veszi, mint rendesen szokás. Ki a roszt ostromozza az előtte satyrikus, kifejti, hogy a satyrának ma nagyobb földadata van, mint valaha. Tere többé nem a régi Lilliput. „Világosság, ész, igazság, mi több, jószág a haragban, részvét, bocsánat a tévelygésben, ez az, a mivel ma is, mint a régi Róma idejében a kérlelhetlen s mégis gyöngéd satyra az embernek tartozik. Marquis vagy orvos, egy kaszt, egy osztály, ez többé nem tere, neki az egész ember kell. Üldözi az alávalóságot, de nem a nevetségességet.“ Míkép taglalhatná azonban a „Napoleon le petit“ szerzője a satyrát, a nélkül, hogy feledné annak a zsarnokok elleni missióját? „Ha egy jött-ment szerencsefi, minden homlokon felülemelkedve, a népet lábbal tiporja, lábával, melyre azelőtt tán még sarúja sem volt, akkor a satyrai muzsa, minden despotát és szörnyet, törpét mint óriást, szárnyas kutyáinak dob zsákmányul.“ S ez a muzsa-szépségre Hebe, iszonyúságra Medusa, kíséri a költőt, ha a gazdaggá lett szenteskedőt ija le, ki a népet járszalagon vezeti s Istent pártfogása alá veszi, vagy ha III Napoleonra emlékezve, így szól: „Láttam szivedet Isten nélkül s szobádat mosdóedény nélkül.“ Továbbá: „Alacsony homlokod nem bírja el e sisaktollat. Sorsod, mint ifjú dőrének, mint agg pedig gyávanak lenni. Igaz emelkedéshez egy lépést sem tettél; varangy! fölfuodt magad, de nem nősz.“ A Litteraturre dalban Hugo a forradalom eredményeit ünnepli. Örül, hogy elmúlt a roccoco-idő, melyben az ember Isten kéziratát javíttatta. „Nem, ez nem az a kor többé, melyben Lenôtre Versaillesban a bokrot s fasortigazított; nem az a század, melyben a ződben csak nyírott fák alatt hajporos embereket lehetett látni. Az emberiség végre olyannak mutatja magát, a milyen, minden reggel szabadabbnak s minden este okosabbnak, s a régi lekopott öltöny alól kikanadikál, a valódi tekintet.“ Leikesülten magasztalja Hugo a költőt, de főkép a versköltő rendeltetését. A próza soha sem érheti utol a verset. Ha utánozni akarja, mesterkéltté válik. A költői prózát ballettánczossá degradálja: „Tu crois être Ariel, et tu n'es que vestris.“ „Le bout de l'oreille“ költeményében a költő azon gerjed föl, hogy a bigott Spanyolhon műveiből autodafét csinált. Egy barátja értesíti erről Jerseyben, mire ő gúnynyal válaszol: „Done j'ai chaud en Espagne, et froid en Angleterre.“ De a könnyű ironia elkeseredésnek ad helyet, ha a papság és katonaság kinővéseire gondol s bosszúsága e szavakban tör útát: „Vous me faites horreur croulez toi monstre pape, et toi monstre empereur.“

„L'échafaud“ feliratú költeménysorozatában maró gloszák s fenkölt szentencziák egymást váltják föl, az egész a halálbüntetés ellen irányul. „A bakó, írja, bárki legyen is, egyik lábával meredélyen áll. A bárd, bármit tegyen is, bünt követ el. Ha egy fej lehull, megreszket bele az ég. Fejezzétek le Nerót, ez esztelen vadállatot, úgy Neró az általános élet. Lépjen Tiberius a bitó alá, s vére az emberi nem vére lesz.“ Kegyelmet követel a bűnös számára. „Te csöndes éj, melyben lélegzem, te tudod, hogy ha leg-

elkeseredettebb ellenségem volna lábam előtt, Kain mint bírő, Jádás mint pontifex és Sátán mint király, megnyitnám ajtomat s így szólnék: „Menekülj!“ Nem akarja sem a király, sem a nép fejét. „Ha egy harcban ezrek esnek el, nem oly borzasztó, mintha egy ártatlan kivégeztetik. Ha Jézus zúgolodva hagyná oda a Kalváriát, s a Sátánt megfeszítené, azt mondanám: „Eredj! Te nem vagy Isten!“ A halálbüntetés elleni tiltakozásából önként folyik a népoktatás melletti plaidoyerje. Egy látogatása a bagnoban, e szavakra fakasztja: „Chaque enfant qu'on enseigne, est un homme qu'on gagne.“ Az isola ép oly szentély, mint az egyház. A bagno fegyenczeinek elaljasodását is tudatlanságukkal indokolja. „Szerencsétlenek ők, nem gonoszok. Az első vétek ő ellenük lett elkövetve. Kiolták belőlök az eszme lángját, a társadalom meglopta lelküket.“ S a bűnösök után jönnek a föld nagyjai, a halál utáni egyenlőségükben. „A sir visszhangtalan setéségében Rotschildot ép azon férgek és patkányok lakmározzák föl, melyeket ő fizet, s melyeknek ura és tulajdonosa.“ „Hogyan? — gúnyolódik tovább — kiváltságolni azt, a mi nincs! Hogyan! Nagyot és kicsinyt különböztetni meg a mérhetlenségben! Jánost dögnek s Pált párfümmek tartani!“ Csak akkor fog megszűnni kacagni a holtak közt tett rendkülönbség felett, ha látni fogja, hogy a sir éjet és borzalmat a profect tarifája szerint fog osztogatni, s a halál árulni fogja a férgeket. Ha már benne van a pálcza-suhogtatásban, Brüssel városának is ad egy leczkét azon macska-zenéért, melyet egykor neki ott rendeztek. Azt mondja a közreműködőkről: „Én egyedül voltam és fegyvertelen, ők csak ötvenen voltak, s még az sem bizonyos, viseltek-e mindannyian fegyvert?“ Önvigasztalása megható: „Gyakran szövetkeznek fent és alant, hogy leterítsenek. De mit tesz az? Néha meg a bölcsők áldanak, az ember könnyek közt mosolyg felém, az ég kék s az embernek végre is joga van kötelességét teljesíteni. Dicsőség Istennek!“ Hasonló hangon írta volt akkor is, mikor a német-francia háború után Jerseybe visszavágyódott: „Ott el-elgondolkodom és semmit sem találok, a mi nekem ellentmondjon; szabadon járok körül, szabadon élek és lélegzem s a nagy sötét oceán az én véleményem van.“ S valóban az ő lelke is leginkább hasonlít a csöndes, hullámozó oceánhoz. Ha vet is sok üres kagylóhéjat a partra, de fenekén becses drágagyöngyöket rejtget.

(Vége következik.)

Várnai S.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1881 jul. 16-án.

— A cs. k. közös hadügyminiszterium megrendelte a katonai törvényszékeknek, hogy a katonáknak s katonák hitveseinek ne adjanak többé engedélyt az u. n. kolozsvári unitarius házasságokra s kijelentette, hogy az ily házasságok érvényteleneknek fognak tekintetni. E szerint a magas hadügyminiszterium egy kardvágással, akarjuk mondani, egy tollvonással meg akarná semmisíteni az unitarius fele-

kezetnek országos törvények által szentesített ítélő hatalmát s e hatalom gyakorlatának a magyar állam által eddig tiszteletben tartott jogosultságát. Úgy látszik a különböző jogkörökre nézve a hadügyminisztérium kebelében felette confusus fölfogás uralkodik.

— Az Egyházi s Iskolai Szemle f. hó 7-iki száma maig sem jelent meg. E késedelem oka — mint értesülünk — abban rejlik, hogy e lap az átalakulás vajadásának napjait éli s ezután nem hetenként egyszer, csak hónaponként fog kétszer megjelenni s előfizetési ára 4 frt.-ra szállittatik le.

— Az erdélyrészi ev. ref. fő- és középiskolák tanárainak f. é. jun. 12-ik és 15-ik napjain Kolozsvárt tartott rendkívüli értekezletén fölvetett jegyzőkönyv megjelent s szerkesztőségünkhez beküldetett. E jegyzőkönyvből értesülünk, hogy a jelen évről a rendes értekezlet megtartása elhalasztatott a jövő évre, a husvét előtti hétre, székhelyül Zilah tüzétvén ki. Megbizatott továbbá a kolozsvári tanári kar, hogy a testvér-tanodák tanári karai részéről két zsinati rendes és egy póttagra vegye be a szavazatokat s az eredményt terjeszse föl az ig. tanácshoz. Ha abszolút többséget egy sem fog kapni, a legtöbb szavazatot nyert négy tag szűkebbkörű választás alá fog bocsáttatni. Megállapított azon arány is, mely szerint az egyes tanodák a zsinati küldöttek költségeit fedezni fogják.

— A pápa a merényletekről. A pápa a fejedelmek elleni merényletek kárhoztatására encziklikát adott ki, mely új elméletet állít föl a világi felsőbbség eredetéről. A pápa alapeszméül azt veszi föl, hogy az egyház elleni harc általános társadalmi veszedelemhez vezetett. A polgári világnak szilárd alapját a kereszténység teremtette meg, ez tanította a fejedelmeket és népeket kötelességeik ismeretére, a népek azonban túlságos szabadságra való törekvéseikben a keresztény állameszmét elvetették, s modern bölcselők fölállították a tételt, hogy az államhatalom a néptől származik. Ez nem katolikus eszme. A katolicizmus mindenemű alkotmányt elfogad ugyan, de az alkotmány csak magyarázza a fejedelmek jogait s nem forrása e jogoknak, mert azok Istentől származnak. Az ó. és új-szövetségből vett idézetekkel bizonyittatik, hogy az állami hatalom Istentől származik. Ha ez elfogadtatik, az következik belőle, hogy a fejedelmeknek annál fogva van joguk alattvalóikat a törvények követésére kényszeríteni, minthogy a törvények megszégése bünt képez. E jogot azonban csak Isten adhatja nekik a religió közvetítése által; államalapnak a társadalmi szerződés erőtlén s tényleg nem áll fönn. Mert az uralkodói hatalomnak Istentől kell származnia. Ha az uralkodó ezt elismeri, akkor megteszi kötelességét, ezzel azonban megszűnik minden indok arra nézve, hogy az alattvalók föllázadjanak. A régi keresztények, — mondja a pápa, — már a pogány császárok alatt a legjobb alattvalók voltak, s még inkább a keresztény uralkodók alatt. Ellenben a keresztényellenes modern eszmék az alattvalói hűséget megzavarták és általános veszedelmet szültek. Előbb a reformációból származtak a lázadások, később az úgynevezett modern bölcsélet és a liberalizmus, végre a kommunizmus, szocializmus

és nihilizmus volt ezek forrása. E kinővések ellen a világi fejedelmeknek nincs hatalmuk; a törvényes büntetéstől való félelem az embereket meg nem téríti, csak az egyház segíthet. A pápának joguk volt az újításokat ellenezni, ők gyanutlan segítői a fejedelmeknek, s ezek érdekei a hit érdekeivel azonosok. Az encziklika végül a püspököknek meghagyja, hogy ez eszméket híveik között terjesszék.

— A taníthatlan avagy tompa elméjű gyermekek tudvalevőleg a nyilvános tanintézetekből ki lévén zárva, a szerencsétlenek legnagyobb része ez idő szerint okszerű ápolás hiányában teljesen elsatnyúl és az állaciasság fokára süllyed. Ezek oktatása érdekében a közoktatásügyi miniszter értesíti a közönséget, hogy a kormány támogatása mellett fennáll a fővárosban egy intézet, mely ezek nevelését tűzte ki czélul és ennek gondos testi ápolás, az értelem állapotához mért szellemi oktatás és hasznos mezei és kézműipari foglalkozás által felel meg. A fölvételi díj teljes ellátással évi 300—600 frt. között váltakozik. Bővebb fölvilágosításokat a kir. tanfelügyelők adnak.

— Nyilvános köszönet. Református kollegiumunk alólírt igazgatóságának van szerencséje hálás köszönetét nyilvánítani azon nemes és áldozatkész adakozóknak, kik szívesek voltak egy oly intézmény alapvetéséhez hozzájárulni, melynek áldásaiért a jövődő ifjú nemzedékek lesznek az alapítóknak örökre hálaadósai. Ez intézmény: az iskolai kórház, melynek alapításában Jancsó Lajos igazgató kezdeményezése folytán résztvettek nagylelkű adományokkal: 1. Jancsó Lajos igazgatótanár gyűjtőívén: Mélt. Nagy Péter ev. ref. püspök 100 frt., gr. Teleki Miksáné ő nagysága 100 frt., br. Bánffy Zoltán berecztelki lakos, egykori növendékünk 50 frt., Takács János távirda igazgató, egykori igazgató-tanár 20 frt., dr. Lengyel Dániel losonczy nyug. igazgató tanár 10 frt., dr. Lengyel Dánielné, Schiessel Rózália 5 frt., Naláczi Ödön II éves bölcsész 100 frt., Hajdú Ferencz II. é. böl. 2 frt., Dombi Zoltán II. é. böl. 2 frt., Sófálvi Miklós II. é. böl. 2 frt., Brunner Károly rettegi lakos 1 frt., Csizsár József szolgabíró helybeli 1 frt., Csizsár Gyula egy. hallgató 1 frt., Sófálvi Miklós egeresi ref. lelkész 1 frt., m. özv. Macskási Pálné 1 frt., m. Macskási Antal egeresi birtokos 1 frt., br. Thoroczkaik Viktor II. é. bölcs. 50 kr., Horovitz Salamon I. é. böl. 40 kr., Felvinczi György egeresi földbirtokos 40 kr., Zeiler Gyula II. é. bölcs. 35 kr., Józsa György I. é. bölcs. 50 kr., Csuka Domokos I. é. bölcs. 30 kr., Szabó Edmund I. é. bölcs. 30 kr., Bokis László és fia 30 kr., t. Haraga János egeresi postamester 20 kr., Ábrahám Antal egeresi körjegyző 20 kr., Csauz László egeresi kereskedő 20 kr., Beteg Lászlóné egeresi bérlő 20 kr., Gyulai Mária egeresi 20 kr., N. N. Egeoresről 20 kr., Rendel Herman egeresi bérlő 10 kr., Miula Miklós 10 kr. Összesen 401 frt 45 kr. 2. Debreczeni József tanvezető tanár gyűjtőívén: Csiki Mihály helybeli polgár 4 frt., Bokros Arisztid, elemi 2 osztályos 3 frt., Mohaupt Mihály oszt. 2. osztályos 25 frt., Héczel Lajos helybeli erdősz hivatalnok 4 frt. 60 kr., mlts Teleki Mihály nyug. gubernalista helytt 2 frt. 40 kr., Bartha János helybeli orvos 2 frt. 40 kr., Fenyő György telekkönyvvezető

Deézsen 2 frt., Székely Mihály jendői gazdatiszt 2 frt., Becsei Hugó helybeli iparos 2 frt., Mihalecz Elek valkói ref. pap (míg fia tanodánkba lesz) 2 frt., Meiszner József IV. gym. tanuló 2 frt., Fülöp Mihály jószágigazgató Gyéresen 2 frt., Turbucz Ferencz deézi pénztárnok 2 frt., Somogyi István helybeli ügyvéd 2 frt., Elekes András helybeli törvényszéki hivatalnok 2 frt., Fosztó Ferencz hidalmási birtokos 2 frt., Demsik Gyula hidalmási birtokos 2 frt., Nagy Domokos krasznai birtokos 2 frt., Fodor György gazdatiszt 2 frt., Égeni Sándor helybeli polgár 1 frt. 90 kr., Hubinek Józsefné szebeni urasszony 1 frt. 40 kr., Gáspár Lajos visai ref. pap 1 frt., Babos Gábor mezősegi birtokos 1 frt., Heigel Lipót és Albert VI gym. osztályosok 1 frt., Pál Albert kataszteri biztos 1 frt., Szabó Edmund vállalkozó helyben 1 frt., Kilin Miklós helybeli birtokos 1 frt., Tompa Károly tanodai ügyvéd 1 frt., Porchet Ferencz helybeli iparos 1 frt., Györgybiró Sámuel hivatalnok helytt 1 frt., Biluska Simon gyalui birtokos 1 frt., Tauffer József kereskedő helytt 1 frt., Olasz Károly helybeli tanácsos 1 frt., Wagner Ferencz VI gymn. tanuló 1 frt., Wagner Viktor I gymn. tanuló 1 frt., Csiszár László bálványosvárlyai ref. pap 1 frt., Horváth György csucsa birtokos 1 frt., Ziegler Emil helybeli járásbíró (évenként, míg fia itt lesz) 1 frt., Vikol István helybeli birtokos 1 frt., X. Y. 60 kr., Jórend József II gymn. tanuló 50 kr., Gráf Lőrincz helybeli iparos 50 kr., Tokai János bogáti ref. pap 40 kr., Grampier Károly II gymn. tanuló 40 kr., Jakab Lajos el. 4 osztályos tanuló 40 kr., Hort József vasúti mérnök helytt 40 kr., Kelemen Ferencz helybeli ref. egyházi 20 kr., Pákh Albert VI k. o. tanuló 20 kr., Mende Farkas VI k. o. tanuló 20 kr., Fischer Gyula IV gymn. tanuló 10 kr. Összesen 92 frt. 60 kr. 3. A gr. Teleki Miksáné ő nagysága gyűjtőívén: Özv. gr. Teleki Domokosné ő nagys. 5 frt., br. Wesselényi Ferencz ő nagys. 5 frt., br. Wesselényi Istvánné, gr. Rhédai Zsanetta 5 frt., gr. Karacsai Melani 5 frt., gr. Degenfeld Augustine 5 frt., ifj. gr. Teleki Sámuel 5 frt., gr. Teleki Gusztáv 5 frt., Voith József 5 frt., Csiki Imréné 5 frt., Stein Gábor 2 frt., ? 5 frt. Összesen 47 frt. 4. Sárkány Ferencz tanár gyűjtőívén: Sztovicsek Ferencz 20 frt., Bodor Zsigmond emlékére a VI. gymn. oszt. 5 frt. 50 kr., Turbucz Ödön IV gymn. tanuló 5 frt. Összesen 30 frt. 50 kr. A kórház alap teszen tehát: 571 frt. 55 krt. Midőn a felsorolt adakozók a nemes eszme valóztatásában ily mérvű buzgalommal voltak szivesek támogatni kollegiumunk igazgatóságát, őt nemcsak hálára kötelezték, de ejótékony intézmény létesítéséhez neki a legjogosabb reményt nyújtották arra nézve, hogy ez intézményt a tanuló ifjúság iránt érdeklődő tisztelt szülők és tanúgybarátok ezentúl is szivesek lesznek fölkarolni. A fentebb felsorolt adakozóknak ismételtelen meleg köszönetét nyilvánítja Kolozsvár, 1881 jul. 15. A kolozsvári ev. ref. kollegium igazgatósága.

— Nyilvános köszönet. Alclirt kollegiumi igazgatóság mindazoknak, és pedig névszerint dr. Szűcs Emilné, tisz. Szász Domokosné, dr. Bartha Jánosné, Vizi Endréné, Parádi Kálmánné, Szász Béláné, dr. Kolozsvári Sándorné, Jancsó La-

josné, Sárkány Ferenczné, Geréb Mártonné, Debreczeni Józsefné, Hegedűs Istvánné, Keresztesi Pálné, Graf Jakabné, Macskási Sámuelné, Burckhardt Ágostonné, Nagy Dánielné, Rácz Jánosné, Bányai Györgyné, Grau Józsefné, Scechlinszki Györgyné, Tóth Istvánné, Hajdu Jánosné, Kilin Miklósné, Biró Mihályné, Kónya Rudolfné, tisz. Herepei Gerőné, Bodor Lászlóné, Szűcs Gézőné, Somodi Istvánné, Gotthárd Józsefné, Nesztör Jánosné urasszonyoknak, mint a kik a lefolyt 1880—81-ik tanévben havonként kétszer, — valamint Dávid Antalné, Bán Istvánné, Stein Gáborné, Széki Miklósné, és Bodor Antalné, urasszonyoknak, kik havonként egyszer 32 szegénysorsú tanulóknak voltak szivesek kegykosztot főzetni, — úgyszintén azoknak is, kik szives adományaikkal járultak a tápintézet alapjának gyarapításához mint: br. Bánffy Jánosné 10 frt., br. Kemény Kálmánné 5 frt., Piger Jánosné 8 frt., Burckhardt Ágoston 20 frt., Biró Mihály 1 frt.—kedves kötelességének ismeri a helybeli ref. kollegium szegénysorsú és jóreményű tanulóinak nevében, kiket e nagylelkű áldozatkészesség által megmentettek a szükség nyomasztó küzdelmeitől, hálás köszönetet nyilvánítani. Kolozsvár, 1881 jul. 10-én. A helybeli ev. ref. kollegium igazgatósága.

— Köszönetnyilvánítás. Szász-régeni birtokos t. Finna Sámuel úr a görögény-szent-imrei ref. egyháznak 8 frt. értékű zárat ajándékozott, melyért az egyház nevében forró köszönetet nyilvánítani kellemes kötelességének ismeri. Székely Ferencz, ref. lelkész.

A FŐTISZT. PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

735 1881. Kolozs-kalotai egyházmegyében a magyar-bikali papi állomás. Javadalma: minden gazda fizet 1 s fél kalongya búzát, ha búzája nem terem 4 kis véka rozsot, búzát vagy törökouzát és 2 veder mustot, az egyháztagsoktól így begyűl mintegy 52 kal. búza, 152 véka gabona, 38 veder must; megmivel az egyházközség első évben 20 kis véka rozs alá való földet s minden munkáját elvégzi, második évben ugyanezen földben tavasz vetést vet, harmadik évben egy kis véka rozsot vet el az egyházközség; két vékás kenderföldet szintén az egyházközség szánt meg és vet be; 3 szekérre való széna hely, 25 veder bort termő szőlő; a temető és cziinterem fű és gyümölcstermésének két harmada; keresztelésért egy csirke és egy kenyér, esketésért idegenektől 1 frt., temetésért 2 frt. o. é. Az összes fizetés pénzértéke 436 frt. 93 kr. Pályázati határnap: augusztus 31-ike. Folyamodványok t. Szakács István esperes afiához Sz. Lóna (u. p. Gyalu) küldendő.

733—1881 Szilágy-szolnoki egyházmegyében a böösházi kántor-tanítói állomás. Javadalma: az egész bérfizetőkől 1—1 véka búza, 2 kupa must, a félbérsektől ennek fele, minden telektől egy szekér fa, 9 h. 1520 □ öl szántó, 1246 □ öl rét használatra, a fekvőséget nagy részben az egyházközség miveli; temetésért 40 kr., tandíjba az abcsektől 20 kr., és egy csirke, a nagyobbaktól ennek fele; lakásul egy szoba és konyha. Pályázati határnap: augusztus 20-ika. Folyamodványok t. Szabó Pál esperes afiához Diósd küldendő.

Kolozsvár, július 13, 1881.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi a kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ES ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beiktatás
után 30 kr
Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., fél évre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Finis sanctificat media. Bierbrunner Gusztáv.
— A dunántúli ev. reformált egyházkerületnek az „Egyházi Éne-
keskönyv” revideálása tárgyában alakult bizottság munkálataira s az
„Erdélyi Énekeskönyv”-re adott véleményes jelentése. (Vége) Cson-
ka Ferencz. — A Héber épsz. (Folytatás) Szász Károlytól. Vidé-
ki élet. (Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegyéből.) Nagy József.
— Les quatre vents de l'esprit. (Par Viktor Hugó, Hetzel et Quantin
1881.) Várnai S. — Tárcza: Ima. — Németből. — Szemerjai
Béla. — Különfélék. — Hivatalos rész. — Körözvények.

FINIS SANTIFICAT MEDIA.

Ó-Kér, 1881 jul. 20.

Akármerre irányozza figyelmét az ember ma, min-
den, mit lát és hall, közelben és távolban, azt látszik bi-
zonyítani, hogy a jelzett czimben kifejezett jezsuita jelszó
főelvévé lett a jelen társadalomnak összes törekvéseiben és
küzdelseiben, fent és alant. S valóban, ha széttekintünk,
úgy tetszik, ez állításra vonatkozó példákat mosaikképen
egymásmellé lehet sorolni. Sőt, ha szétpillantunk a poli-
tikai élet mezején, állításunk majdnem kétségbevonhatat-
lannak tűnik fel. Guiteau Charles például, ki Gar-
field, az északamerikai egyesült államokelnöke ellen e hó
3-án merényletet követett el, azzal menti gonosz tettét, hogy
azta köztársaság üdvéért vitte véghez. A b d u l - H a m i d szul-
tán halálra íteltette M i d h a d pasát, mert állítólag részes A b
d u l - A z i z meggyilkoltatásában; a mint a diplomaták
gyanítják azért, mert Oroszország érdeke azt kívánja, hogy
a török állam Európa rokonszenvétől és részvététől töké-
letesen megfosztassék s így minél előbb egészen összeros-
kadjon. A prágai zavargások, ottani szláv szellemű hi-
rek szerint, azért támadtak, mert a csehek kénytelenek
elnyomatásuk ellen tettelesen tiltakozni; bécsi szabad
irányú közlönyök szerint azért, hogy a politikai reactio
útja ily módon is egyengettesék. Zágrábban nagy zajt
űtöttek Finme miatt, mert az a horvátok szerint hazájok
kiegészítő részét képezi; a mi hazafiúi sejtelmünk szerint
valószínűleg azért, hogy ezen egyetlen tengeri föltünk is
hozzáférhetőbb legyen a szláv aspiratióknak és Magyar-
országnak ezen az úton is gyorsabban megbéníttassék po-
litikai jelentősége.

Nemde mindebből hangosan szól a „Finis sanc-
tificat media”-féle schiboleth? Igen, de mi köze egy
egyházi folyóiratnak a politikai cselszövényekhez? Ám, mi

csak példaképen jeleztük ezeket, mert az egyházi élet te-
rén hasonló tüneményekkel találkozunk.

A róm. kath. szlávok e hó 5-én Cyrill és Me-
thodius hittérítőknak emlékét ünnepelvén, zarándok-
küldöttséget menesztettek Rómába Európa minden orszá-
gából, kik a pápának hálafeliratokat nyújtottak át. Ró-
mában ezen ünnepély fontossága tetőpontját érte el, már
azért is, mert Stroszmayer diakovári püspök, ki a jám-
bor zarándokok vezére, ez alkalommal a pápához intézett
latin üdvözlő beszédében, a többek közt, így szólott: „A
róm. kath. szlávok a világ minden részéből
Szent Péter székéhez siettek, hogy szentsé-
ged zsámolyához borulva, a tisztelet és jám-
borság, az engedelmesség és háládatosság
érzelmeit nyilvánítsák azon magasztos aján-
dékért, melynél fogva szentséged szent apos-
tolainkat, Cyrillt és Methodiust a menyei
hierarchia magasabb rangfokozatára emelni
kegyes vala” Hozzátevé aztán Stroszmayer hogy ki
nem lehetett volna gondolni valami mást, mi a szlávok-
nak drágább és a kor szükségletek megfelelőbb le-
hetne e valóban nagyszerű és isteni ajándéknál.
„Korszerű ezen ajándék, szerinte, mert a szlávok üdvére
absolute szükséges, hogy a Rómával való egységet szilár-
dúl megtartsák, illetőleg abba belépjenek. Ezt már a 9-
ik században tanították Cyrill és Methodius és épen azért
oly becsesek e szentek a szlávoknak. Különben azonszlá-
vok is nagy tiszteletben tartják őket, kik Rómával még
nem egyesültek és a nem róm. kath. szlávok is a pápa
nagy ajándéka által mélyen meg vannak hatva.” Azon
reménynek ad végre kifejezést, miszerint a nem róm.
kath. szlávok is rövid idő alatt be fogják látni, hogy a
hitnek tökéletes biztosságát és az apostoli
szolgálatban való tágasabb szabadságot és
áldásosságot csakis a róm. kath. egyházzal való egye-
sülésben lehet elérni. Válaszában a pápa a püspök be-
szédét nagyon helyesnek találja, s maga is inti a rég el-
pártolt szlávokat a róm. kath. egyházzal való újbóli egye-
sülésre.

Mindezen tüntetések tehát nem azért történtek, mert
a pápának bánatot szerezne az, ha a nem róm. kath. szlá-
vok az örökkévaló kárhozatnak esnének áldozatul, hanem
bizonyosan azért, hogy a róm. kath. egyháznak a szlávok

között megrendült posícióit ismét megszilárdítsák. Nem azért, hogy a hit biztossága, szabadsága és áldásossága a kath. Róma alatt korszerű kifejezést nyerjen, hanem hogy a schismatikus szlávok bűnbánólag visszatérve, boruljanak le a pápa előtt s legyen róm. kath. értelemben elvalahára: „Egy pásztor és egy nyáj.”

E vágyódás ellensúlyozása tekintetében Oroszországból ime ilyen hírek érkeznek hozzánk: „Észrevehetni, hogy a császár birodalmának tulajdonképeni kormányzója Ignatieff generális. Más ember alig gondolhatott volna ki oly gonosz ellentűntetést a Rómába zárandokolt szlávok tüntetésével szemben, mint a minő július 5-én a szt.-pétervári templomokban s bihetőleg más orosz városok templomaiban is végbe ment. A csehek megfélemlenek nemzetük legnagyobb férfiáról, Husz Jánosról, a lelkiismereti szabadság mártijáról, kinek halála napja e hó 5-én volt és Stroszmayer vezérlete alatt hódolnak a római curiának, mely oly gyakran prédikált keresztes hadjáratot Csehország ellen. Azonban az oroszországi templomokban a „hit és szabadságért küzdő orosz-szláv hősök emlékére” gyászistentisztelet tartatott, és az áhitatoskodó sokaságnak ingyen osztatott ki Husznak arcképe és életrajza a cseh nép sorsának leírásával együtt.”

Az ember akaratlanul azt kérde: Hogyan, az oroszok talán elvalahára megértvén Husz törekvéseinek áldásos magasztosságát, azoktól vezéreltetve óhajtanának bejutni a hit és lelkiismeret szabadságának országába? Szánalomra méltó önámításban szenvedne az, ki ilyesmit elhitetne magával. Szt.-Péterváron csak arra akarják figyelmeztetni ő szentségét, a római pápát, hogy a nem róm. kath. szlávok a róm. curiára nézve mindörökké „Ne nyulj hozzám virágnak” tartandók, sőt a csári kormány Stroszmayerre talán fel is szólítja, hogy térjen át a görögkeleti egyházba és így segítse elő a szlávok egyházi egysége helyreállítását.

Látni való, hogy egyházi téren is Rómában úgy, mint Szt.-Pétervárt, teljesül Scheer János azon nézete, mely szerint az emberi törekvéseknek czimul szolgáló elvek nem egyebek szemfényvesztésnél, s ha mélységükre pillantunk, látjuk, hogy azok önámításból s másoknak általunk való ámitásából állanak. „Fölfalni vagy fölfaladni, ez — mondja Scheer — az emberi törekvéseknek valódi lényege.” Vagyis mint elmfuttatásom czime mondja: „Finis sanctificatio media.”

Tanulságos intések eme jelenések reánk, protestánsokra, nézve is, bár egyházunk határán kívül esnek is, mert különböző irányú hittudásaink szintén azzal kezdik egymást vádolni, hogy törekvéseiknek főczélja az önérték kielégítése, a melynek a legszentebb dolog feláldoztatik vagy avval visszaélés üzetik. Nem rólunk, magyarhoni protestánsokról szölk. De a némethoni protestánsok szünetnélküli viszálykodásaikra vonatkozólag a panasz nem egészen alaptalan.

A protestáns haladás hívei, kik fáradhatlanul azon működnek, hogy a jelen világnézet magaslatán érvénysítsék a vallás iránti őszinte tiszteletet, nyíltan kimondják

hogy az orthodoxok, kik a jelenkori igényeknek semmiféle engedményeket tenni nem akarnak, hanem a múlt századokból származott vallási tantételeket Argus-szemmel őrzik, ezt azért teszik, mert „embereknek szolgálai”, mert az úgynevezett udvari theologia nymbusát földadni irtóznak, mert protestáns hierarchiát létrehozni vágyódnak, hol minden pap kis pápa, kinek szava csallhatlan, melynek a laikus feltétlenül hódolni kénytelen. S így azok küzdelmeik és törekvéseik zsinórmértéke is eme jelszó: „Finis sanctificatio media.”

Visszont az orthodoxok ugyane váddal lépnek fel a haladás hívei ellen. „Nem” — így mondják — az főczéljuk a szabadirányú protestánsoknak, hogy a népet szabadítsák ki, szerintük, az ódon, ma érthetetlen vallási nézet bilincseiből s vallásilag és erkölcsileg önállóvá tegyék, hanem szentségtelen kezekkel halomra akarják dönteni mindazt, mit évszázadok változhatlan szentnek bizonyítottak be, csupán azért, mert bosszút forralnak a fenálló egyházi hatóságok ellen, melyek elég keresztyén bátorsággal bírtak, nekik kijelenteni, hogy nézeteikkel nem alkalmasak a krisztusi egyház körén belül szent szolgálatokat végezni, sőt azt tanaikkal megingatnák és veszélybe döntének. Ha tehát most a szabadelvűség és a haladás szárnyaira keltek, ez csak annak a jele, hogy eljárásuk vezérelve: „Finis sanctificatio media.”

Annak kutatása, hogy a két fél közül melyik jár el őszintén és lelkiismeretesen, futólagos eszmefuttatásom szük keretében nem tisztázható. Ezt a becses lap egy közelebbi cikkében fejtegetni megkísértem. Most csak annyit emelek ki, miszerint minden időben és a társadalmi élet minden terén voltak s vannak ma is oly önzetlen nemes törekvések, melyek a valódi üdv, igazság és szabadságért nemcsak lelkesülve működtek fáradhatatlanul és soha sem kísértették meg a szent ügy elérésére nemtelen eszközt használni, vagy önző cél érdekében a szent dologgal visszaélni, hanem készek voltak szeplőtlen munkálkodásukat haláluk által is megpecsételni. És ily törekvések képviselői azok, kiknek az emberiség minden jót és áldásost köszön. Azért magyarhoni protestáns egyházunkra vonatkozólag nincs forróbb óhajtatásom, mint az, hogy legyen bármely theologiai nézetünk, egyházunk soha se legyen kénytelen munkálkodásunkra ítélteképen kimondani, hogy az nem volt egyéb, mint a „Finis sanctificatio media”-féle elvnek követése.

Bierbrunner Gusztáv.

A dunántúli ev. reformált egyházkerületnek az „Egyházi Énekeskönyv” revideálása tárgyában alakult bizottság munkálataira s az „Erdélyi Énekeskönyv”-re adott véleményes jelentése.

(Vége.)

II. A dicséreteket, melyeknél nagyobb tere van és lehet a költőnek, mint a zenésznek, illetőleg:

1. A kezdő énekeknek kihagyandónak véljük a 3, 5, 13 szám alattiakat dallamuk nehézsége miatt, úgyszintén

a 14-dik szám alattit is, mely a LX zsoltár szerint volna énekelendő, e pedig főleg kihagyatott a zsoltárok közül, melódiája hát a dicséretnek sehol nem lenne föltalálható. Ellenben fölveendőnek ajánljuk köznap reggeli énekeink 4-dikét: „Uram a törödelmes“ stb. Óhajtanók, ha a magyarok: „Szivem szerint kívánom“ vagy a németek: „Herzlich thut mich Verlangen“ kedves énekének lágy s igazán bűnbánó, szívhöz szóló melódiája ne csak a temetési énekek között, hanem itt a gyakrabban énekelendő dicséreteknél is minél tűzetesebben előfordulna.

2. A hétköznapi reggelieknél kihagyható a 24-dik szám alattit minden gördülékenység nélküli dallama miatt.

3. A hétköznapi délutániaknál a 30-dik szám alattit más dallammal találjuk a magyarországi énekeskönyvben, mással az erdélyi énekek között, mással ismét Maróthi énekeskönyvében. Mind Maróthi, mind az erdélyi énekeskönyv dallama folyékonyabb, mint az, mely nálunk szokásban van: inkább amazok közül egyik lenne hát elfogadandó.

4. A bűnbánati hétre valóknál:

a) a 38-dik szám alattit más melódiával van az erdélyi, mással a magyarországi énekeskönyvben, mely Maróthi követi, úgy hogy egy kis igazítással egész duett keletkezhetnék a kettőnek együtt éneklésével. Mindkettő folyékony, könnyű, rövid sorú, bűnbánathoz alkalmazott, sőt a rythmizálás is mindkettőben majdnem egészen összevág. Meg lehetne mind a kettőt ismertetni.

b) a 39 szám alattit a Violin kulcsra áttételnél $\frac{3}{4}$ vagy $\frac{3}{2}$ taktusban inkább azon régi dallam és méret szerint óhajtanók szerkesztetni, mely a magyarországi és Maróthi-féle énekeskönyvben van. Az erdélyi énekeskönyv teljesen megváltoztatja a réginek azon jellegét, mely az egész és fél kótáknak egymással való rendszeres váltakozását az egész darabon keresztül viszi.

5. A vasárnap reggelieknél az 56 és 57 szám alattiak nehézségük miatt kihagyandók.

6. Az új esztendeieknél a 77-ik szám alattit ének Maróthi harmonikusában fél, negyed (vagy ott befestett) s néhol pontozott kótákkal, pausákkal oly szépen és exacte el van látva, hogy ha az eredetit nem ismerjük is, semmit nem kételkednénk e dallamnak oly modorban való szerkesztését tenni énekeskönyvünkbe az újabb átiratnál.

7. Nagypéntekre, mivel egy sincs fölveve, egyet legalább, a magyarországi 17-ik dicséretet (O ártatlanság báránya), meg lehetne hagyni, ha más szöveggel is. Megszokott, elterjedt s egészen menettő tempóban menő melódiája a kedélyre kedves benyomást idéz elő.

8. A husvét énekeknél:

a) a 87-dik szám alattit éneknek régi dallamával régi rythmikáját óhajtjuk megtartatni, mely itt, mint már több fölhozottaknál, egész rendszerben keresztülvonul az egészen, minden verssor 7 szótagjából 3 egész, 4 fél hangjegy lévén egyenlő váltakozással. Az ettől eltérő rythmizálással az erdélyi énekeskönyv megváltoztatja a darab zenéjét;

b) a 88-dik szám alattit kihagyandó.

9. A pünkösztieknél a 93-ik szám alattit, — úgy-szinte

10. A karácsoniaknál a 105-dik szám alattit dicséreteket Luther szerkesztése szerint ajánljuk énekeltetni.

11. Az urvacsoaraosztáskoriaknál a 118-dik szám alattit dicséretnek nemcsak rythmusa, hanem több helyütt dallama is a Maróthi-féle s közönséges és az erdélyi énekeskönyvben eltérőleg lévén előállítva, inkább a réginek megtartását ajánljuk egész vagy $\frac{2}{4}$ taktusban.

Igy kellene a 140-ik szám alattit éneket is szerkesztetni és szövegében a „hallgassál“ szót kiigazítani.

12. A természeti alkalmakra valóknál a 141-dik szám alattit, ha már a CXLIV zsoltár, melynek dallama szerint énekeltetik, kihagyatott, vagy ki kellene hagyni, mert sehol az énekeskönyvben nem lehetne föltalálni melódiáját, vagy a zsoltár dallamát ideiglatni.

13. A temetési énekek, melyek a bizottság által elfogadhatóknak találtattak, mind az erdélyi énekeskönyvből vétettek, de hol azok egyikének sincs hangjegyekben előadva melódiája, csak ennyi lévén az ismeretlen dallamnak fölé írva: „a maga nótáján“, mit pedig sehol fel nem találunk. Itt a bizottság eljárását annyiban hiányosnak találjuk, hogy a magyarországi régibb és újabb halottas könyveket, melyek melódiákkal el vannak látva, egészen figyelmen kívül hagyta, ezekből a melódiák hiányát kipótoltatni nem ajánlotta s régi megszokott halotti énekeink javából néhány kiválogatottat összeállításába fel nem vett. Annnyival inkább lehetne pedig ezt várni, mert már 38 év óta közkezen forog a dunántúli egyházkerület által 1841-ben kiadott s azóta 17 kiadást ért halottas könyv, melyben nemcsak régi szöveg van átdolgozva vagy újonnan készítettékkel fölcserélve, hanem a dallamok is mind a rég kívánt violín kulcsú hangjegyekkel, hangnemekkel, ütemekkel vannak szerkesztve, megtartatván mindenütt, a hol csak lehetett, a régi hangméret.

Ezt előre bocsátva:

a) a bizottság által fölvetett énekek közül kihagyandóknak véljük a 142, 143, 144, 145, 146, 153, 154, 155 szám alattiakat jobbára nehézkes, untató, kellemetlen melódiáik miatt. Ellenben:

b) fölveendőknak tartjuk:

a) az erdélyi énekeskönyvből a 223 számú éneket s

β) a pápai vagy dunántúli halottas könyvből a 4, 26, 39, 40, 51, 59, 60, 65, 66, 68, 72, 73, 74, 85 énekeket, leginkább melódiájukért, ha mindjárt azok némelyikéhez más szöveg készíttetnék is.

Az énekek szövege és költészeti oldalához szólva, röviden a következőkben nyilvánítjuk nézetünket:

A mi az erdélyi énekeskönyvben foglalt énekek bel-tartalmát, költői kidolgozását, irányát s rimelését illeti: bár azok később irattak, mint a magyarországi dicséret — mint már fölebb is érintettük — nem állanak előnyben a Magyarországiak felett. Vannak köztük szépek, vallásos buzgalommal teljesek, hagyott is meg többet a bizottság, kijavítva s átdolgozva megállhatnak a magyarországiak mellett.

A tisztelt bizottság kimondotta ugyan, hogy minden meghagyandó énekek részint teljes átdolgozást, részint nyelvi és verselési, általában irányi javítást igényelnek, hanem

ez nehéz munka, mert könnyebb egy új költeményt vagy éneket szerezni, mint rossz rimekkel, mérték s metszet nélkül írottakat újra dolgozni; azért nem mulaszthatjuk el hangsúlyozni azon óhajvásunkat, hogy minél több új ének szerzésére kell föl hívni az illetettebb szellemű költőket. Ha már új énekeskönyvet akarunk összeállítani, legyen az a mai kor szellemével összhangzó, minden keresztyének méltánylásával s nagyrabecsülésével találkozó.

A bizottság tervjavaslata negyedik pontjában ez áll „a fölveendőknél jelölt zsoltárok és dicséretes szövege is részint teljes átdolgozást, részint nyelvi és verselési, általában irályi javítást igényelvén, az érdeklődők föl hivatnak, hogy a javítási s átdolgozási munkában résztvenni, illetőleg az iránt való készségüket nyilvánítani sziveskedjenek“, megemlítvén a fentebbi harmadik pontban, hogy énekszerzőinktől pedig új darabokat kér. Vajjon nem lenne-e ez gyakorlatiatlan eljárás? s nem bizatnék-e ez által véletlenül a magyar reformált anyaszentegyház magasztos ügye? Hiszen mindnyájan érdeklődünk, de nem minden érdeklődő képes dicső, magasztos ének-szerzésre; a ki pedig képes, talán nem annyira érdeklődik. Menjünk a szokott, helyesnek bizonyult úton, könnyebben czélt érünk.

Bátrak vagyunk egy szerény indítványra föl hívni a közfigyelmet.

Hirdessünk pályázatot!

A legszebb ének jutalma 20 arany, a legszebbet megközelítő 10 énekért egyenként 5 arany, a legsikerültebben kijavított 10 énekért egyenként egy arany; ez mindössze 80 arany. Ezen összeg 5 egyházkerülettől csakély áldozat, de szívesen fölajánlana ennyit bármelyik nyomdatulajdonos azon felől, mennyit szerződésileg fizetendő, ha a kiadási jogot elnyerhetné. Így sokan fognának pályázni olyanok is, kik különben nem pályáznának a dicskoszorúért is, meg a jutalomért is; sokan lesznek olyanok is, kik megelégesznek az 5 egyházkerület s a két egyesült reformált anyaszentegyház koszorújával. Lehet ez ellen vagy mellett vitázni; de ez a szokott s célravezetőbb eljárás. Ha pedig a tisztelt bizottság javaslata mellett kell maradnunk: akkor nem általában kell föl hívni az érdeklődőket, hanem különösen kell föl szólítani azokat, kikről föltesszük vagy tudjuk is, hogy érdeklődnek, s tapasztaljuk is, hogy erre képesek.

Nem zárhatjuk be véleményes jelentésünket a nélkül, hogy a katechizmusi énekekre vonatkozólag is rövid megjegyzést ne tegyünk.

Mindkét énekeskönyvben 52 katechizmusi ének van, az erdélyibe sok van átvéve a magyarországiból: kíváncsok, hogy ezekből a szebbek és jobbak szemeltessenek ki s a vasárnapi énekek közé soroztassanak; hisz csak két énekünk van vasárnap délutánra. Azt az erőt, melyet a katechizmusi énekek alkotására fordítanánk: fordítsuk oly szép, magasztos, emelő, megható és vigasztaló énekek szerzésére, melyek már a gyenge gyermeki lélekbe átvigyék a szép izlést, fölemelkedett érzelmeket, kegyeletet, részvétet minden iránt, mi szép, nemes, dicső és felsőleges; az ifjakat lelkesítsék, bármely korút magasan érezni megtanítsanak, a sze-

vényeket s öregeket vigasztalják vallásunk s Istenünk dicsősítésére, hazánk diszére s a magyar reformált keresztyének lelki üdvére.

Kelt Szent-Gálon, 1881 június 12.

Osonka Ferencz,
dunántúli éneklügyi biz. tag.

A HÉBER ÉPOSZ.

(I. Volt-e a hébereknek éposz-költészetük? — II. A héber és történelem bírálata. — III. A héber (bibliai) éposz vázlata és főbb tagjai.)

Szász Károlytól.

III.

A héber (bibliai) éposz vázlata s főbb tagjai.

(Folytatás)

Ez a fordulat egy dráma első felvonásának látszik s talán ez csábított némely modern író a kísérletre nálunk is,*) hogy Mózesből drámai hőst csináljon. Lehetetlen kísérlet, mert Mózes éposz-hős. Nem a világrend ellen lázad fel, nem végzete ellen küzd; ellenkezőleg. Küldetése van: a világrend helyreállítására s a végzetesség támogatásával. Nem is téved, nem is bukik s bár maga nem láthatja meg az ígért földet csak távolról, azért diadalmasan — mert czélt érve — megy sirba, melyet legendszerűen maga az Isten saját kezével és meg számára.

A Niluson lebegő gyékény-kosár s a Nébo hegyén istenásta sziklasir közt a világirodalom legszebb épopéái egyike játszódik le. A hős küzdelme, végzete és hivatása öntudatra ébredésével; a csipke-bokorban megjelenő Isten, a ki megmondja neki, mit kell tennie; kételkedése saját erőtlenségében ily föladatra s az Úr biztató, sürgető, parancsoló szava; megjelenése a Fáraó udvarában; követelő szava fölemelése; küldetésének igazolása, előbb csodatételek, aztán az egyre fokozódó csapások által, melyek mindenikében a színhely (Egyiptom) világ- s természetnézete tükröződik le; az utolsó csapás: az első szülöttek elveszése, le a barmokig; az összegyűjtött s egybetartott nép útra-készülése; a páscha bárány s a sietségben kovásztalan maradó kenyér; a király kétségbeesése s az indulásra adott engedély, mely parancsra válik; az útra-keles; a vörös tenger, mely a menekülőket áteresztí s aztán összeczapódik, hogy üldözőiket eltemesse; a vezérlő tűzoszlop; a sivatagban fakasztott forrás, az éhezőknek leszállt fürjcsoporth s égből hulló manna; s most a törvény kiadása, két köztáblán, Isten saját keze ujjával írva, hozzáférhetlen fényességben, égi villámlás közepette; a türelmetlenkedő nép, mely arany-borjút önt s bálványt imád, míg Istene s vezére közt szövetség kötöttik; a Mózes haragja, fájdalma, könyörgése; az első égő áldozat; a nép megszámlálása; a kémek, kik az ígért föld megsejmlésére küldetnek; a lázadók megemésztetése földből kijövő tűz által; harcok a határokon; a Nébo hegye, melyről Mózes egy pillantást vethet az ígért földre, de

*) Madách Imre, Várady Antal.

be nem mehet abba; hálaadó éneke, imája, halála, eltemetése Isten keze által: ime e felséges éposz egyes részei, majdnem költői kerekességben, ha a szertartási s egyéb törvények aprólékos és hosszadalmas szabványai, beleékelve a mondába, meg nem zavarnák az alkotás kerekességét; s végül a törvény — polgári és vallási — egy az első négyhez később csatolt ötödik könyvben még egyszer elő nem terjesztetnék.

A Mózes alakja, az Isten emberéé, kimagaslík az epikai hagyomány eseményeiből. Tiszta s nemes alak, kinek még haragja is szent; még az Istennel való érintkezése is méltóságos: a legmagasabb époszi alakok egyike. Halála mélabús benyomást hagy hátra, de mely — összefüggésben az előzményekkel — főlemelő s magasztos.

4. A hősmonda második tagja a Józsué-éposz, az őshaza visszafoglalása. Ha Álmot egyik költőnk*) helyesen nevezte a magyarok Mózesének, Józsué a héberék Árpádja, ki a batárbérczen kidőlt ősvézértől örökségkép veszi át az őshaza visszafoglalásának nehéz, de dicső föladatát.

Józsué, a Nún fia és époszi hős; ő is Istentől veszi küldetését, mint előde.

Mózesnek, az Úr szolgájának halála után szóla az Úr Józsuénak, a Nún fiának, ki a Mózes szolgája vala, ezt mondván:

„Mózes az én szolgám meghalt; most azért kelj fel s menj által a Jordán vizén, te és mind ez a nép arra a földre, melyet lábatok talpa megnyom, nektek adtam, a mint Mózesnek megmondám. A pusztától és a Lybánustól fogva a nagy folyóig, az Eufrátesig; a Hitteusok földje a nagy tengerig lesz napnyugot felől a ti határotok. Előtted senki meg nem áll, míg élsz; a mint voltam Mózesrel, úgy leszek veled is, el nem hagylak téged, sem el nem maradok tőled!“ (Józs. I. 1—5.)

A csodák ismétlődnek. A nép száraz lábbal megy át a Jordánon, mint Mózes alatt a vörös tengeren. Jeriko falai, megvívhatatlanok különben, trombitaszóra leomlanak, népe odavesz, csak egy bűnös nő, ki a zsidók kémeit jól fogadta s elrejtette, tartatik meg. Város város után, tartomány tartomány után esik el s a honfoglalók hatalmába; ha nappal a harc eldöntetlen marad, Józsué szavára „a nap megáll a Gibeonban s a hold az Ajalon völgyében“ s megvárják a csata eldöntését. Királyok meghódnak s adóízüket ajánlkoznak. S az egész ország elosztatik a tizenkét nemzetség közt, míg a papoknak a többiek földén elosztva 48 város adatik.**)

S ezzel a rövid és tisztán vitézi éposz — melyben epizódul csak a jerikói nő Ráháb története szerepel — be van fejezve.

A közmonda harmadik tagja a Birák könyvében fog-

*) Garay.

**) Józsefnek két fia (Efraim és Manasszé) után két nemzetség s az osztályból két rész jut. Ellenben a Lévi papi nemzetsége nem kap földbirtokot, hanem — hogy az isteniszteletet s szertartásokat a többi nép közt mindenütt végezhesse, a tartomány 48 városában helyzetetik el s élelmére a tizedt rendeltetik. Az állam szervezete egyszerű; szövetséges köztársaságnak mondható; jellege: földmívelő.

laltatik, melyhez toldalékul járul az a mindenekfelett bájos idylli epizód, melynek Rúth könyve a czíme.

Az ország meghódítása után is maradtak még a föld előbbi lakói közt elemek, melyek nem akartak meghódolni s megnehezítették a héberék békés lakozását ősapáik földén. Ezeket féken tartani, vagy le-leverni, folytonos kisebb csatározás volt, mely néha nagyobb mérveket is öltött s általánossá lett. Ilyenkor a szövetséges köztársaságban együtt élő testvértörzsek, kiket különben közös fő nem kötött össze, vezért választottak ad hoc, vagy elismerték annak a felsőségét, a kit épen az események a dolog élére állítottak, a mi — a csodálatossal természeténél fogva átszőtt époszban — rendesen mint Isten különös rendelése van föltüntetve. Ezek az esetenként választott, vagy önkénytelenül az ügy élére állított vezérek: a birák.

Az első lázadás a Kananéusok részéről történik, kiknek földét az osztály szerint a Júda nemzetsége birván, az Úr a Júda nemzetségét parancsolá, hogy ellene fölkeljen és leverje a támadót. Júda pedig a szomszéd Simeont hívta segélyül, ígérve, hogy ha majd ez támadtatik meg, ő is viszont segélyül lesz. S menván a Kananéus ellen, azt több városból, Bésekből, Hebronból kiszorítsák, de Debirnél, melynek neve a kananéusoknál Kirját-Séfer vala, megakadtak. Ekkor Kaleb, egyik főember Judában, azt mondá: A ki meggyőzi Kirját-Séfert és beveszi, annak adom Aksát, a leányomat, feleségül. És a Kaleb öccsének, Kénáznak a fia, Othniel, ifjú dalia, ki unoka vérért birni óhajta, bevette a várost, megnyerte a leányt s vitézségeért a hadjárat további részére vezérül választaték. Így lett Othniel az első bíró Izraélban. S a Kananéusok lázadását a többi nemzetségek földén lakó legyőzött pogány népek is jelöl vevék a fölkelésre, mely majdnem általánossá lőn.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI ÉLET.

(Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegyéből)

Héviz, 1881 jul. 19.

Héviz községi iskolánk tanítói kara folyó év és hó 17-én szavazatokkal egybekötött táncszvigalmat rendezett községi iskolánk alaptökejének gyarapítására.

Midőn ez alkalommal morális kötelességemnek tartom a bevételekről, felülfizetésekről és kiadásokról a nyilvánosság előtt számolni, egyszersmind tisztelettel kérem a nt. szerkesztő urat, sziveskedjék becses lapjában tért engedni ezeknek leszámolása végett.

Mielőtt ezt tenném, még megjegyzem, hogy midőn ily célú előadásokról hallunk, már előre is minél nagyobb bevételi számot várunk.

Itt ez esetben kicsinynek mutatkozik ugyan, de ha meggondoljuk, hogy nagy résztint távoli helyekről kell megnyerni az ügy iránt lelkesülni tudó személyeket, azonnal soknak tűnik fel kicsinységében is.

Összes bevétel volt: 52 frt., 40 kr. Ebből jegyekből begyűlt 31 frt., felülfizetésekből 21 frt. 40 kr. Felülfizettek: főtisz. Simon Jenő fogarasi róm. kath. lelkész 5 frt.,

N. N. 50 kr., Szilágyi József 50 kr., mlts Guténau Nándor és Károly urak 2 frt., Mózes Károly 2 frt., Mózes Mórinczné 50 kr., N. N. 50 kr., Bernáth Mózesné 50 kr., Friedmann Sámuel 50 kr., Mózes Ferencz 1 frt. 50 kr., Kestnelbaum Sámuel 50 kr., Bocz István 50 kr., Reiner János 50 kr., Flórián Gerő 1 frt., Kozma unit. lelkész 10 kr., Kornfeld Náthán 50 kr., Deutsch Adolf mérnök 1 frt., Barti Mózes 50 kr., Reichert József 1 frt., Reichert Vilmos 1 frt., Nicu Victor Dancescu román professor 50 kr., N. N. 30 kr.

Összes kiadás volt: 20 frt. 14 kr., ezt levonva az 52 frt., 40 kr.-ból, marad az alaptőke javára 32 frt. 26 krajczár.

Fogadják a nemes szívű adakozók iskolaszékünk nevében szíves köszönetemet.

Nagy József,
ev. ref. lelkész és iskolaszéki elnök.

LES QUATRE VENTS DE L'ESPRIT.

(Par Viktor Hugó, Paris, Hetzel et Quantin 1881.)

(Vége.)

A második kötet, mint már említettük, a *Livre lirique* és *Livre epique*-et foglalja magában. A költő éjnek idején végiglovagoltatja Párizs utcáin IV Henrik, XIII, XIV és XV Lajos szobrai. E borzalmas epizód fölfejt minden bűneiket s epigrammai éllel ostromozza. Útjukban a királyok egy térre érnek, melynek közepén vérpad emelkedik. A felhőkön láng-betűkkel írva áll: „1793“, míg a guillotine-on egy véres emberfő látható. A kivégzett XVI Lajos feje. Megszólítják az irtózatot jelenést: „Kisértet! Minő alkotmány az?“ — „A vég!“ felel az tompán. „Ki építette?“ — „Ti magatok, őseim!“

De a pathos ereje azon ellentétben emelkedik tetőpontra, hol álombeli visioit festi le, s először szeretett gyermekeiről emlékszik meg, az apa és költő kettős gyöngédségével. „Szébb látományaim egyike, ha Jeanne és Margit — ti látjátok őket csillagok — esténként szárnyas lábakon végigsuhanak a mezőn. Hanem mindazon álmok közt, melyek lelkemet foglalkodtatják, legbájosabb az, mely hörgő zsarnokokat átdöfött kebellet mutat. „Mily csodás rejtély mégis, ha e látszólagos engesztelhetlenség dacára ily békítő utóhanggal bocsátja el a *Livre epique* olvasóit: „Olvadjon minden testvériségben össze, s Isten észt, tudományt, kutatást és számítást e malaszt szolgálatába fogadni.“ És ez a hang az, a mely már átvezet a szélrózsá lyrai irányába, a melynek már küszöbén kijelenti a költő, hogy mindaz, mit szól, tesz és nyilvánosságra hoz, hasonlít az „oroszlán szörnyű haragjához.“ Aztán megkérdi a felhőket, a „zenith e szüzeit“ s a madarakat, a „lég gyöngye magzatait“, hogy mint vélekednek oly magosan fent az emberi nyomorról. Szégyent kiált arra, ki elmulasztja kötelességét s tehetetlenség ürügye alatt nem gátolja meg a rosszat. Egészen száműzetéséig irigyelte azokat, kik kötelességeik mártyrjaivá lőnek. „Féltékenységgel néztem a csillagok

ég alatt az oszlophoz kötözve korbácsolt hátakat, a büszkévérezőket, szemeikben sugárral, karjaikon kötéllel, a mint az éj lépcsőin fel s alá járkáltak.“ Önmagát csak atomnak tekintette, kinek nincs joga a mátyomsághoz. Midőn azonban ő is nyert némi részt a teherből, megköszöni Medusa sorsnak: „Maintenant ô destin, ô Meduse merci!“ Máskor pedig: „Mit tesz az, hogy a véletlentől örvénybe sodort atomom mit szenved? Mások, kik nálamnál jobbak voltak, még többet szenvedtek. Minden jól van!“

Igazi lyrai hangulatúak azon versek, melyekben a tenger magányát festi. 1854 okt. 8-diki kelet alatt magasztalja Jerseyt hangzatos sorokban. „Ott nyugszik Jersey“ az örökké zúgó hullámok között. Kicsinységében két nagy tulajdona van. Mint szigetnek az oczeán, mint szirtnek a hegy. Délen Normandia, északon Bretagne által Franciaországé, s virágos ágyában Franciaországtól nyeri mosolyát s néha könnyét is. Hazája neve általában megható hangokat csal ki lantjából. Olvassuk csak a „Chanson“ című dalt, hol már szokott retorikája is a népiesbecsap át. Egy száműzöttnek idegen országban a kikelet kecsseit mutatják, ő azonban nem örül. Mi neki idegen földön a május! „Száműzött tekintsd a rózsát. Harmatos hajnal-tól fogantotta a derűs tavasz. Száműzött tekintsd a rózsát!“ — „Azon rózsákra gondolok, melyeket én ültettem; Franciaország nélkül a kikelet sem kikelet.“

„Je pense
Aux roses que je semais,
Le moi de mai sans la France
Ce n'est pas le moi de mai.“

Csak Jersey feledtetheti vele némiképp hazája feletti busongását. Egy panegyrisében azt is mondja róla, hogy ott a bűnös lelke fehér lesz újra, mint a mosónő kiterített vászna a napon. Lehet e hasonlatot kissé bizarrnak találni, ép úgy, mint ama másikat, midőn előbb egy kutyát megdöglenni s utána rögtön egy csillagot föl villanni látván, így töpreng magában: „Honnan jön a csillag, hová megy az eb?“ Mire felelete: „Isten, mi kérdezzünk, holtabb jobb volna hallgatnunk. Mire erőlködéseink, kételyeink, küzködéseink? Mire mérogetni a feneketlenséget? Várjunk. Békében az emberekkel és az emberek mellett él a titok.“

Mint a satyrai résznek a halálbüntetés, úgy a lyrai-nak az öngyilkosság feletti elmélkedései tekinthetők központjául. Hugo előtt az öngyilkosság egyértelmű a szökéssel. Csak Istennek van joga a világot kioltani, az életet eltűnni köteleesség. Őt az aggkor megtanította minden keserűséget nyugodtan venni. Az aggkor magaslatán nyilott előtte a legszelebb látkör. „Éltem már a halál árnyékába lép, kezdem látni a dolgok nagyobb oldalát. Az igaz ember szébb, úgy ha a sors földre sujtja, s a naplemente apothéozis.“ Továbbá: „Mosolygok a pusztaság felé, szemlélődök és várok. Szívem, mely soha sem érzett vágyat, bekével telik be. Félem az Istent s igyekszem idejekorán fölébredni ama borzasztó álomból, melyet életnek neveznek. A felhőt-lenségbe fog vinni a halál! Hallom érkezni fekete paripáit. Olyan vagyok, mint a ki igen sietett s félúton várja be,

„Mig a szekér elhalad. Az árnyékon, a megbűnhődött vét-
ken át hagyom oda az életet, mely egykor üde volt, ma
virágtalan, sötét sivatag, hol lábaimnál a félig nyílt sir
roppant sugarai már előrevetik árnyaikat. „Moi, je ne veux
qu'aimer, car j'ai si peu de temps.“

Lyrain könyve azon verseken végződik, melyeket 1870
jul. 14-én írt, midőn Hauteville-Houseban az európai egye-
sült államok tölgyfáját ültette. E tény, mint történelmi
actust tünteti elő. Óhajai s reményei, melyeket hozzáköt, e
szavakban tetéződnék: „Itt a száműzetés földje, vessük el

bele a reményt. Vessük be a sötét éjt és nappalá leend.
Növekedjél Istenben, láthatlan csira. Vessük el fájdalmun-
kat, száműzötté s váljék belőle szeretet! Mássza meg az
emberiség a tetőt; föld mosolygjon végre a merész embernek,
agyaggolyó légy édenre már, miután oly soká börtön
voltál.“

S az elvetett csira napról-napra nagyobb koronát
bocsát magából; a mi még hiányzik, nem egyéb, mint — az
európai egyesült államok.

Várnai S.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

I M A.

— Németből. —

Völgy mélyén kis kápolnában
Álltam az est homályban én
Csúcsos, színes ablakin át
Berezgett a méla holdfény.

Árny ölén az ajtó mellett
Kis gyermekek kara zendült,
Úgy viszhangzott ez szivemben;
Angyali kar, hittem szentül.

Éreztem, hogy imádkozni
Hajt sziv s lélek; szót nem leltem
S im, bús lelkennek mélyéből
Egy sohaj a légbe lebben:

Dalaim az ifjú korból,
Uram! add vissza nékem,
Gyermekies hitem újra
S eltűnt első üdvösségem.

Szemerjai Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1881 jul. 23-án.

— Jancsó Lajos, kolozsvári tanodánk derék tanára,
ki huzamosabb idő óta betegeskedik, a tanoda előljáróságá-
ról a jövő tanévre szabadságidőt kért s nyert egészsége
helyreállítása végett. Tantárgyait tanártársai osztják föl
maguk közt.

— A kolozsvári felsőbb leányiskolának, mely egy évi
fennállásával jó hírnevét már megalapította, szeptemberben
megnyitattik 3-ik osztálya is. A növendékek létszáma, mint
értesülünk, meg fogja közelíteni a 100-at s vidékről is töb-
ben fogják leányaikat ez intézetbe adni. A városi bizott-
ság megtette a kellő intézkedéseket a tanhelyiségek szük-
ségessé vált kibővítése érdekében. A tanerők is szaporit-
tatni fognak. A természettudományi tanszékre a pályázat ki
is van hirdetve.

— A zsinati képviselők választása a királyhágón-
túli egyházkerületekben is folyamatba indult. A tiszántúli-
ban a beregi egyházmegye Peterdy Károly esperest s Kán-
tor Sámuel rendes, Ferge József beregi papot póttagúl
választotta meg. A világi pótkepviselőségre általános szó-
többséget senki se kapván, szűkebbkörű pótválasztás fog
történni.

— Új községi iskolák. Kolozsvár képviselőtestülete
közlekedésről tartott ülésében két új községi iskola felállítá-
sát határozta el, egyiket a hidelvén, másikat a külső közép
utcában. A hidelvi szeptemberben, egyelőre bérházban,
meg is nyitattik.

— Révész Imre siremlékének tervrajzára a debre-
ni ref. egyház által kitűzött pályázat sikerült. Tizenhét
pályamű érkezett be, melyek szakértők által megbiráltatván,
a pályadíj egyhangúlag Czigler Győző budapesti építésznek
ítéltetett oda. A Czigler által tervezett siremlék gúla alakú
lesz.

— Nazarénus martirok. A pécsi katonai törvény-
szék előtt a napokban három bácskai katona állt, nazarénu-
sok, az alatt a vád alatt, hogy minden fenyegetés és
büntetés dacára sem akarnak a kezökbe puskát venni. A
vádoltak hivatkoztak vallásuk törvényeire és azt mondták,
hogy készek minden kigondolható nehéz munkát végezni,
csak azt ne kívánják tőlük, hogy löfegyverhez nyuljanak. A
boldogtalanokat hat, négy és két esztendei sánczmunkára
ítélték el.

— Az evangélikusok theologiai akadémiaja tárgya-
ban a Pozsonyban tanácskozott bizottság megállapította azon
pontozatokat, melyek szerint az egyetemes egyház és a po-
zsonyi egyház közt az egyezés sikerült, s az egyetemes
ev. theol. akadémia Pozsonyban felállítható. E pontozatok

értelmében átengedi a pozsonyi egyház a német templom udvarán álló, emeletes és 4 tantermet magában foglaló épületét s hétköznapi szónoklati gyakorlati helyül, tanári felügyelet mellett, magyar-tót templom áll. Az akadémia ez épületének átalakítási költségei közadakozás útján lesznek fedezendőek. A pozsonyi egyház átengedi továbbá használatul könyvtárait s gyűjteményeit; kisebb díjfizetés mellett alumneumát és díj nélkül Skaricza és Jeszenák-féle élelmezési intézeteit. Juttat a theológusoknak évenként 1391 frt. stipendiumot; kész, külföldre nem mehető, hazai egyetemekeket látogató theológusokat is segíyezni azon alaphól, melyből külföldi akadémiaakra menők nyernek ösztöndíjat. A tanárokról nézve, átadja a pozsonyi egyház az akadémiának 2 rendes theologiai tanárát és a gyakorlati theologiai tanárát magyar-tót lelkészét. Az egyetemes egyház felállítand 3 rendes és 2 magántanári tanszéket. Utóbbiak, üresedés esetén rendes tanárokká lesznek promoveálhatók. A tanszerekre és vegyesekre megkívántató kiadásokat is beleértve, szükségeltetik 9727 frt., mely a meglévő alapokban és a pozsonyi egyház külön alapítványában leli fedezetét. Az egyetemes gyűlés, mint legfelsőbb felebbviteli forum alatt álland az elnökkel együtt 27 tagból nagy és az ennek kebeléből választott 9 tagú kis akadémiai kormányzó tanács. Az akadémiai, elkülönített pénztárt a pozsonyi egyház saját költségén és jóállása mellett kezelendi. Az egyetemes theol. akadémia esetleg más helyre is áttehető. A fennálló eperjesi és soproni theol. intézetek fennmaradása és működése az egyetemes akadémia föllállításával csorbát nem szenvedhet.

— A „Protestáns Pap“ 10-ik füzete megjelent a következő tartalommal: Reggeli fohász. Azsinat előtt. (Folytatás.) Izráel bujdosása. Péter halászata. Vázlatok. A prot. pap illetékes cziméről. Különfélék. Boríték.

HIVATALOS RÉSZ.

A főtitiszteletű püspök úr az esperesekhez és vizsgálata alatt álló egyházközsegek lelkészeihez a következő felhívást intézte:

750—1881.

Vallás és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága 19,644—1881 f. hó elsejéről kelt felhívása következtében hivatalosan fölkérem Tiszteletedet, hogy az 1700-diktól 1726-ikig vezetett anyakönyvekben gondosan kutattassa, illetőleg kutassa ki Kurt-Kirschfeld Hans Móricz volt gyalogsági százados házasságára és e házasságból esetleg származott gyermekek viszonyaira vonatkozó s netán fellelhető adatokat és a kutatás eredményéről engem hivatalosan értesítsen.

Kolozsvárt július 18 án 1881.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

241—1881

Előjár. sz.

Főlhívás pályázatra.

A székely-udvarhelyi evang. reform. kollegiumban egyelőre csak az 1881—82-ik iskolai évre betöltendő helyettes tanári állomásra alólírott előljáróság ezennel nyilvános pályázatot hirdet.

Ezen állomáshoz a történelem földrajznak a gymnasium felső osztályaiban hetenként 20—22 órán való tanítása s egyéb e tanársággal járó teendők elvégzése van kötve. És köteles leendő az illető szükség esetén egy külön szobában az iskolában benlakni.

A megválasztandó évi javadalma: 600 frt. o. é.

Főlhivatnak hát mindazon tanárok és tanárjelöltek, kik ezen állomást elnyerni óhajtják, hogy tanképesítetttségüket, életkorukat, vallásukat és a netán eddig folytatott tanítói működésüket föltüntető okmányokkal felszerelt folyamodványaikat folyó évi augusztus hó 10-ik napjáig a kollegium igazgatóságához nyujtsák be, mert a később érkezők nem vétetnek figyelembe.

Kelt Székely-Udvarhelyt, július hó 17-én 1881.

Sebesi Ákos,
algonodnok.

Gönczi Lajos,
helyettes jegyző-tanár.

A FŐTISZT. PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

706—1881. Püspöki vizsgálat alatt álló bu-karesti (Romániában) egyházközsegekben a lelkészi állomás. Javadalma 2370 frank (200 db cs. k. arany) évenként, havi részletekben fizetve; rendes stola; három szobából álló lakás, pincze, kamara és konyhával. Kötelessége a lelkészi minden teendőkön kívül hetenként 10—12 órát tanítani és az iskolára felügyelni. A folyamodók közül meghívott vagy kiküldött lelkész csak egy évi próbaidő után választatik meg. Előnybe részesülnek a német és román nyelvből jártasok, a mi a folyamodványokban kimutatandó. Pályázati határnap augusztus vége; a folyamodványok hozzáam küldendőek.

727 1881. Vajda-h.-zarándi egyházmegyében a kristyori egyházközség lelkészi állomása. Javadalma: 400 frt. o. é. és tisztességes lakás; a megválasztandó lelkész köteles a növendékeket tanítani és az egyházmegyei gyámintézetbe első évi fizetésének 10 százalékját befizetni. Pályázati határnap: augusztus 20-ika.

728—1881. Ugyanezen egyházmegyében a rákosdi kántortanítói állomás. Javadalma: 100 véka (30 literes) tavaszbuza, 100 veder must, 100 frt, hat részletben fizetendőleg, tisztességes lakás, a temető harmad részének és egy kenderföldnek hasznélvezete. Pályázati határnap: aug. 20-ika. Folyamodvánok mindkét állomásra t. Bartha Lajos esperes aához, Tordos (u. p. Szászváros) küldendőek.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztéségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldé-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Törvénytértés. Szász Béla. — Adjunk segélyt a szegények gyermekeinek! Dr. Jenei Viktor. — A Héber éposz. (Folytatás) Szász Károlytól. — Vidéki élet. A makkfalvi iskoláról. Lénárt J. — 50 éves tanítói jubileum. (—). — A kibédi iskola állapota. Kövér András. — Egyházi lapszemle. — Tárca: Ő vezérel minket. Scott Walter költeménye. Hegedűs Istvántól. Vallás és szobrászat. Széchy Károlytól. Az újkori protestáns egyház. I. t. — Különfélék. — A szerkesztő postája.

TÖRVÉNYSÉRTÉS.

Kolozsvár, 1881 jul. 27.

Nagy szó, kivált ha olyan közeg ellen emel-
tetik a vád, a mely a törvények sértetlen végre-
hajtására van hivatva s még nagyobb, ha oly
résről követtetik el, a mely épen arra rendelte-
tett, hogy az alája rendelt közegek eljárását el-
lenőrizze és törvénytértésök esetén, törvénytelen
eljárásukat megsemmisítse, hatalmuk jogtalan irány-
ban való használását megtorolja.

Fájdalom, a szóban forgó sérelem épen e
legsúlyosabb formájával van dolgunk, fájdalom,
monarchiánk összes hivatali közegei közül az egyik
legmagasabban állóval szemben kell a törvénytér-
tés vádját emelnünk.

A közös hadügyminiszter lapunkban is ös-
mertetett rendeletéről van szó, mely az „ügyne-
vezett kolozsvári vagy unitárius házasságok“ kö-
tését a hadsereg tagjainak megtiltja és pedig avval
a hivatkozással, mivel „Ausztriában“ az unitá-
rius vallás nem tartozik az elismert vallások
közé.

A hirlapok e közleménye oly képzelhetetlen
tényt constatál, hogy szinte hajlandók volnánk az
egész hirt merő koholmánynak tartani — azon-
ban mindez ideig nem olvastuk sehol czáfolatát
s így a hihetlent is hinnünk kell, mert: ab es-
se ad posse valet consequentia.

E lap olvasóinak nem kell magyaráznunk,
hogy minő törvénytértést követett el a közös had-
ügyminiszter e rendeletével, ha csakugyan kiadta;
nincs miért idéznünk az Appr. Comt. I. r. I. cz.
2 cikkét, az 1791. LIII. törvénycikket, sem
Lipót kiegészítő hitlevelének 1. pontját. Nem kell
rámutatnunk az 1791. XXXIV. erdélyi törvény-
cikkre, sem az 1848. XX. vagy az 1868 XLIII.
és LIII. törvénycikkekre, mint a melyeknél fog-
va királyi eskük biztosítása mellett tényleg birjuk
a jogot, az unitáriusok vagy lutheránusok csak úgy,
mint mi, szóval az összes magyarországi protestánsok,
azta jogoi, a melyet a közös hadügyminiszter úr e
rendelete egyetlen tollvonással confiscálni akarna
most az unitáriusoktól, majd mi tőlünk — job-
ban mondv a magyar közjogtól.

Mi igen nagyra becsüljük gr. Byland Rheidt
úr kardjának élet s tisztaságát; megbocsát azon-
ban, ha nem csekélyebbre tartjuk dicső őseink,
fejedelmi vezéreink szabyláját, a melylyel kiküz-
dék számunkra autonom jogaink érvényét s oly
hatálylyal iktatták e jogokat kétoldalú szerződés-
sek formájában törvényeink sorába, hogy a mo-
dern jogállammá fejlett Magyarország legújabb
közjogi átalakulásai alkalmával: 1848-ban és
1867—78-ban szintén kötelezve volt e jogok el-
ismerésére, újabb törvénybe iktatására s dicsősé-
gesen uralkodó királyunk az eskü letételére, mely
szerint „szontúl és sértetlenül megtartandjuk és
megtartatjuk Magyarország alkotmányát, törvényes
függetlenségét, kiváltságait, törvénytörő szoká-
sait s Magyarország koronázott királyai által szen-
tesített törvényeit.“

Az tehát minden kétségen felül áll, hogy
Szent István koronája területén megvan a pro-
testáns egyházaknak autonómiájuk, mind a köz-
igazgatás, mind az igazságszolgáltatás és így a

házassági törvénykezés minden pontjára nézve s mindaddig, míg a magyar törvényhozás e jogviszonyokat szabályszerűen meg nem változtatja: szent és sérthetetlen ez autonomia nemcsak a közös hadügyminiszterrel, hanem magával a Felsőggel szemben is.

De nemcsak Szent István koronája területén, hanem a föld minden zugában bir e joggal a magyar korona minden protestáns polgára, mindaddig, míg e magyar polgári kötelékből törvényszerűen ki nem vált s épen a közös miniszterek egyike: a közös külügyminiszter köteles megvédeni is mindnyájunkat e jogainkban minden idegen támadással szemben. Annyival inkább köteles a közös kormány minden tagja, és így a közös hadügyminiszter is, respectálni e jogokat, mert hiszen a közös kormány tagjai csakis a monarchia egyenlő jogú két felének: Ausztriának és Magyarországnak alkotmányos jogalapjaiban birják lételüknek jogalapjait.

Sőt, a mi épen a fenforgó kérdést illeti: ugyanaz a kétoldalú szerződés, mely a két fél közösségi jogviszonyait szabályozza, nyíltan és világosan megmondja, hogy: „a magyar hadsereg egyes tagjainak mindazon magyarországi polgári viszonyai, jogai és kötelezettségei fölött, melyek nem a katonai szolgálatra vonatkoznak, a magyar törvényhozás és illetőleg a magyar kormányzat fognak intézkedni.“ A közös hadügyminiszter urnak tehát épen az a törvényezikk rendeli meg mostani eljárásának ellenkezőjét, a melynek közös hadügyminiszterségét köszöni. Ha tehát a hadsereg egyes tagjainak „magyarországi polgári viszonyai, jogai és kötelezettségei“ fölött a közös hadügyminiszter intézkedési jogot vesz magának s őket a „kolozsvári vagy unitárius házasság“ kötésétől eltiltja: evvel a legflagransabb törvénysértést követi el.

Még súlyosabbá teszi e törvénysértés sérelmi voltát ránk, magyar protestánsokra, nézve a közös hadügyminiszter indokolása, mely szerint evangélikus lelkésznek azért tiltatik el e házasságok megáldása, „mivel az unitárius vallás a Lajtán túl nem tartozik a törvényesen elismert vallások közé.“ A közös hadsereg magyar tagjainak épen semmi közük sincs ahhoz, hogy a Lajtán túl minő vallások vannak „törvényesen elismerve“ s így rájuk az ottani jogviszonyok egy-

általán nem alkalmazhatók — valamint a lajtántúli katonákra sem volnának a magyar törvények alkalmazhatók. A közös hadügyminiszter tehát köteles a lajtántúliakra az ottani, a lajtáninneniekre az itteni törvényeket alkalmazni minden olyan polgári viszonyokra, jogokra és kötelezettségekre nézve, a melyek „nem a katonai szolgálatra vonatkoznak“ és bár a magyar példabeszéd a házasságot a hadveréssel teszi párhuzamba, talán még sem akarja Byland-Rheit úr a házasságkötést a katonai szolgálat körébe vonni

Mindezeknek alapján: nemcsak az unitáriusoknak, nem is csak a magyar protestánsoknak, hanem a magyar közjog minden hívének és így minden magyar embernek a leghatározottabban tiltakoznia kell e törvény- és alkotmánysértés ellen s miután a közösügyi törvények a miniszterelnököknek adják meg a jogot és kötelezettséget a monarchia két felében érvényes alkotmányos jogok védelmére a közös kormánnyal szemben ez esetben a magyar miniszterelnök kötelessége e törvénysértés elhárítása; a rendeletnek, halétezik, visszavonása s a gondoskodás arról, hogy alkotmányunk ilyes megsértése jövőre lehetetlenné tétessék, a magyar törvények és királyi eskük szentesítette protestáns autonomia biztosíttassék.

Semmi kétségünk a felől, hogy Tisza Kálmán nem mint protestáns, hanem mint magyar s mint ez idő szerint a magyar közjog legfőbb őre, megteszi ez irányban törvényes kötelességét, nem tűri el, hogy a közös hadügyminiszter túltegye magát a magyar alkotmányon, I. Ferencz József esküjén.

Szász Béla.

ADJUNK SEGÉLYT A SZEGÉNYEK GYERMEKEINEK!

Az emberi társadalomnak sokféle betegségei vannak.

Az a sok sötét büntény, melyek a bünfenyítő bíróságoknak folytonos munkát adnak, mindannyi körjelensége valamely társadalmi betegségnek. A híres Pitaval a múlt században összegyűjtve a legnevezetesebb bűnesetek leírásait kiadta és munkája — husz kötetre terjedt. Halála után mások folytatták a gyűjtést és ma már egy jókora kis könyvtárt alkot az emberi iszonyatosságok eme gyűjteménye.

Mennyi lelki förtelem, mily erkölcsi sötétség van e kötetekben!

Az erkölcsi fürtelem legbővebb forrása pedig — a szegénység. Régi tapasztalat: paupertas est magna meretrix.

Minél nagyobb a nyomor — annál több a bűn.

Ha kevesbiteni óhajtjuk ezek számát: vessük fej-szénket a baj gyökereire. Enyhítsük a nyomort, segéljük a szegényt.

* * *

Ha egy jótékony tündér egyszerre tisztességes állapotba varázsolná a föld valamennyi szegényét — oh mily felséges menyországgá változnék át a föld!

Tündérünk, mely egy pillanat alatt elvégezné a varázslat munkáját, nincs. De van az emberi szívnek egy oly adománya, melynek csodálatos hatalmával pótolni lehet a mesebeli tündérek erejét, és ez — az emberszeretet.

Az emberszeretet hasonlít ama csoda-forrásokhoz, melyek a hol fölfakadnak, gyógyítják az embert és termékenyítik a vegetatiót.

Hogy csak ismerőseink körében maradjak: mennyi jót árasztott maga körül egy gr. Teleki Domokos, gr. Mikó Imre; mily termékenyítő meleg sugározza körül egy gr. Kun Kocsárd emberszeretét!

Papjaink, tanítóink, egyszerű közbirtoksoaink közül nem egyet említhetnénk, a ki saját szerényebb körében nyomon követi ama nagyok példáját.

A jó ember szívének természeti szükséglete az, hogy jót tegyen.

Ha igaz is egyfelől, hogy a bűn bünt nemz s a rossz példa ragályos, de azt sem lehet tagadni másfelől, hogy az erkölcsi világban nagy hatalma van a jónak is. Miként a gonosztevő büntársakat nevel magának, úgy egy jó és nemes lélek példája vonz és javít. Mert az emberi természetben megvan a jó és rossz egyiránt, s a melyik irányban kapjuk a hatást, arra indulunk.

Ennek lehet tulajdonítani bámulatos hatásait az emberszerető, jótékony egyleteknek, melyek az emberiséget mindenfelé igyekeznek megszabadítani a nyomortól, inségtől, büntől, tudatlanságtól.

Angliában minden második ember tagja valamely jótékony egyesületnek. És a világ legnagyobb nemzete az angol. És a nagyság egyik legnagyobb factora az angol közszellem, mely egyleteket alkot a népnevelés és tudomány előmozdítására, az ipar, kereskedelem és közgazdaság fejlesztésére, a mértékletesség megszilárdítására, a kiszabadult fegyenczek tisztességes foglalkoztatására, elzúllott szegény gyermekek szeretetházára, lelenczek elhelyezésére, munkatehetetlen elaggott szegények egyházaira stb. stb.

Nálunk az egyesületi szellem csak újabb időben kezd némileg fejlődni. De már eddig is mennyi biztató sikert tapasztalunk. Mily nagy különbség van p. o. népnevelésünk mostani és 15 év előtti állapota között! E különbséget pedig, a törvényhozás intézkedései mellett, bizonyára nem kis mérvben emelték népnevelési és tanítóegyleteink.

A siker biztató eredményeire utalva, egy újabb humanus mozgalomra hívjuk fel figyelmét azoknak, kiknek nemes szíve élvet tatál a jótéteményekben. Viszonyainkhoz alkalmazva, nálunk is termékenynyé lehetne tenni az eszmét.

Ezelőtt néhány évvel ugyanis több jótékony szellemű ember feladatúl tűzte ki magának a nagy városi elbetegesedett szegény gyermekek sorsa enyhítését. Gyűjtést rendeztek arra a célra, hogy u. n. „szünidei gyarmatokat” létesítsenek; a nagy városi szegény és beteges gyermekeket összeszedték s a nyári szünidőre — tanítóik felügyelete alatt — valamely egészséges fekvésű hegyi tanyára helyezték el őket. Öröm volt nézni azokat a szegény gyermekeket, a kik soha igazi, jó levegőt nem élveztek, a kik a nagy város elzárt falai között sínylették át fiatal életüket, hogyan nyertek új életet, erőt és egészséget.

Az eszme hódított. A példát követték a civilizált világ nagyobb városaiban mindenfelé. Legújabban Budapestben is megindult már a mozgalom ez irányban, s talán még ez idén lesz Magyarországon is coloniája a szegény beteges gyermekeknek.

Nekünk itt a Királybágon innen olyan nagyobb városunk nincs, a hol ez az újabb humanus mozgalmat megindító baj nagyobb mérvben mutatkoznék.

De van egy egészen hasonló természetű nyomorúságunk, melyet minden figyelmes szemlélő lát és tapasztal, s melynek enyhítésére mégis mindeddig mondhatni semmit sem tevének.

Ez a szegény gyermekek téli iskoláztatásának nyomorúsága.

A szegény napszámos vagy az inséggel küzdő özvegy honnan vegyen gyermekének egy darabka meleg ruhát? Hát az árvákról, munkatehetetlen vagy elzúllott életű szülők gyermekeiről ki gondoskodik? Oh, és mily sokan vannak az ily szerencsétlenek, a kik önhibájukon kívül — az ártatlanság éveiben már — inségre, boldogtalanságra vannak praedestinálva!

Inség, boldogtalanságra gyermek-éveikben, aztán bűnre és kárhozatra később . . .

Mert a nyomor a legnagyobb kerítő. És minél nagyobb a nyomor — annál több a bűn. Annál számosabban és vaskosabbak lesznek a Pitaval kötetei.

Előzzük meg a bajt. Alkossunk egyleteket a szegény gyermekek téli iskoláztatásának lehetségessé tételére.

Módja egyszerű. Egyetlen jószívű és ügyes ember a községben álljon a dolog élére, nyisson egy aláírási ívet s járja el a község tehetősebbjeit; az aláírók ne köteleztessenek meghatározott adományokra; ad mindenki, a mit adhat, avúlt ruhát, gabonát vagy pénzt; egy darabka vászonrongyot is megvesz a rongyszedő, pénzt lehet belőle csinálni és meleg ruhát lehet vele venni a szegénynek. Egy lomtár mindenütt akad, a hol az odaváló adományokat ideiglenesen el lehet helyezni. De ez a lomtár el fogja látni ruházattal a falu összes szegény gyermekeit.

* * *

Eötvös mondá valahol, hogy „a gyermek félíg angyal, félíg állat; sokat kell süllyednie és emelkednie, hogy ember legyen.”

Az élet nyomorúságai elvégzik a süllyedés munkáját, mi fáradozzunk a gyermekek emelésének munkájában.

Ne jeledjük el, hogy az emberi társadalom ama nagy betegségét, melyet a mindennapi bűnök szakadatlan láncolata jelez, gyógyítani kell. A bűntények megtorlása, a gonosztevők megfenyítése csak repressiv hatást gyakorolnak, de gyökeresen nem orvosolják a bajt. A javító fogházakra milliókat költenek a civilizált államokban és aránylag igen csekély az eredmény. Természetes; mert a vén fa már nehezen hajlítható. De költsünk többet az iskolákra s akkor kevesebbet kelladnunk a börtönökre.

Nyujtsunk módot a földhöz ragadt szegény ember gyermekeinek, a börtön eme szerencsétlen candidatusainak, hogy iskolába jár hassanak, hogy fejlődjék ki bennük az ember és ne az oktalan állat és tanuljanak meg tisztességes munka után élni, — akkor aztán orvosolva lesz a társadalom egyik legnagyobb nyavalyája.

Adjunk segélyt a szegények gyermekeinek!

Dr. Jenei Viktor.

A HÉBER ÉPOSZ.

(I. Volt-e a hébereknél éposz-költészetük? — II. A héber és történelem bírálata — III. A héber (bibliai) éposz vázlata és főbb tagjai.)

Szász Károlytól.

III.

A héber (bibliai) éposz vázlata s főbb tagjai.

(Folytatás)

A pogányokkal való együttélésnek pedig nem az örökös lázongások és ellenségeskedések: inkább a velők való keveredés és barátkozás, szokásaiknak, életrendjöknek s mindenekfelett bálványozásaiknak elsajátítása volt a főveszedelme. Ime a rákfene, mely a még fiatal héber állam testén korán kezdte rágódni. Története, bírák és királyok alatt, az igaz hit küzdelme a bálvány-imádás ellen.

Az általánossá lett felkelés még más vezéreket is követelt s így lettek Othniel után, még egyidejűleg vele Ehud és Sámgar is az Izraél bírái. Ehud a Moabiták királya Eglon ellen ment, a ki a hébereknél köztök lakó és velők együtt bálványozásba merült részét leigázta s nyolcz évig tartá a maga pálczája alatt; Ehud karddal ütötte át Eglont s elvette tőle a tartományt. Sámgar pedig a filiszteusok ellen ment, a kik szintén megnyergelték vala az Izraél fiait; s egymaga, egy ökör-ostorral, hatszáz filiszteust levágott.

De hogy Ehud meghala, a moabiták közt lakó izraeliták ismét csak bálványozásba merültek. S ezúttal egy asszony válék ki közülök, eszével, erényével s erejével, egy jövő-dő-mondó, feddő beszédű, hatalmas asszony, Débora, az Izraél negyedik bírája. De hogy az eláradó veszedelemmel birjon, férfi bírákat is vett maga mellé, a Barák szemé-

lyében. Ellenök Sisera, egy elbizakodott pogány fegyverkezett s kilenczszáz vasas szekérrel és sok néppel ment szembe velők. De Barák, a Naftali és Zebulon törzséből összegyűjtött tizezer vitézzel szétszórta a vasas szekereket s megfutamtította a büszke sereget. Maga Sisera is futott s Jáhelnak, a Héber feleségének, a ki ismerőse volt, a sátorához ért. Jáhel szép szóval behívta magához a szaladó vezért s mikor az, fáradságtól elnyomva, elaludt sátorában a földön, szegyet vert halántékába s a földhöz szegezte. Így harczoltak akkor is az asszonyok, Débora és Jáhel, akár a saragossai leány, vagy az egri nők. Barák és Débora dicső és örömeiket zengtek a diadal fölött s az Izraél épsége újra meg volt mentve.

De a Midianiták újra háborgatni kezdték az állam békéjét s az Úr, az Izraél Istene, a Manassé nemzetségéből, az Abiészér nemzetségéből való szegény ember, Jóás fiát, Gedeont, az „erős férfút“ küldé ellenök; a ki, Isten angyalától biztatva és erősítve, háromszázad-magával csudadolgokat mivel a Midrán ellen s egész vénségéig bírja vala Izraélnek. Utána a fia Abimélek következék, a ki a maga atyafiait ölé meg s ezért malomkövel zúzaték agyon. De utána, az Izraél megszabeditására új bíró támadta, Sóla, az Isakhár nemzetségéből, a ki huszonhárom évig uralkodék, de a biblia elfeledé följegyezni: mi nevezetes dolgokat tőn; valamint a következő bírónak Jainak is, a ki „huszonkét esztendeig itélé az Izraél nemzetségeit“, csak a nevét hagyá emlékeztetben.

Érdekesebb lap következik: a Jeftáé; a ki Gibeádnak a fia vala, egy parázna asszonytól; a miért a törvényes feleség gyermekei elűzék őt az apai háztól. De mikor az Ammoniták feltámadtak az Izraél ellen, a nép vénei megemlékezének róla, visszahívták őt bujdosásából, rábízák a vezérletet, vagyis a nép bírájává tevék. Jefta pedig, mikor a harczba ment, megesküvök, hogy ha győz, — a mi visszatértekor az ő kapuján először jó elébe, Istennek áldozza. Gondolta, hogy valamely barma lesz. Győze pedig s győzelme híre megelőzte hazatérését. S jöve elébe, üdvözlétére diadalmenetének a többi néppel együtt, szép szűz leánya, as egyetlen. De a leány kész volt betölteni atyja fogadását — s önként mene az áldozatra.*) A költők ezt az epizódot is kizsákmányolták s talán még jobban is kizsákmányolhatnak.

A következő három bíróról (Ibsán, Élva, Abdon) ismét alig van valami följegyezve. De a ki most következik: Sámson, a bibliai hősmonda olyan hőse, mint Herákles a görögé. Ereje csodálatos s ugyanannyi próbáit adja annak. A napisten utolsó személyesülése, de ki a mythoszból kivált mondában egyszerű hős marad. A filiszteusok ostroma, kik általa lesznek oly nevezetes néppé az Izraél történetében, sorsa oly tragikus, mint regényes; regényes hős kalandjai által; tragikus az által, hogy egy nővel van összekötve, a kinek épen a filiszteusok közül valónak kell lenni. Delila

*) Nem élete- s vérbeli áldozatra, mint a bibliai szövegből kitünik (Bir. XI. 37—39), hanem Jehova papnője lön, örök szűzség fogadalmával. Talán az első apáca, „mert szokás lön ez Izraélben.“

szép, csábító és gonosz; a Kirhék fájából való. Sámson meséket mond és fejt; csodálatos ereje hajában van; a filiszteusok vetéseit fölperzseli, magokat egy számar-álkapocscsal ezereként veri le. De a szerelem ölben elalél, el-lankad, s a miben ereje volt: dús haja, a csibos nő ollójának áldozatul esik. Akkor a filiszteusok, a Delila rokonai megkötözik, szemeit kiszúrák, malomba fogják, mint a lovat s végre egy gyermek vezetéseire bizzák a védtelen s véteni nem tudó vakot. Ám haja megnő, erejét visszanyeri, s megrázva a palota oszlopait, hol hatalmas ellenségei dőzsölnek, magával együtt azokat is a romok alá temeti.

Mily tragédia! Egy nagy keresztyén költő, Milton, fel is dolgozta a „Bajnok Sámson“ című drámai költeményében.

Itt vége a Birák époszának,*) de még két epizód járul hozzá, költőileg be nem illesztve a nagy költeménybe; sőt és tragikái az egyik, vidám és idylli a másik: amaz a Benjámín nemzetségének, ez a Rúth asszony története.

Az elsőről elég legyen ennyi: a Bénéjámín nemzetségből való Gibeabeliek nagy gonosztságot tőnek egy úttazó lévita feleségével s midőn az Izraél többi nemzetségei azt meg akarák torolni a Gibeabelieken, a Benjámín egész nemzetsége magáévá tette a Gibeabeliek dolgát s e miatt az Úr az egész Izraelnek rendelé, hogy törölje el maga közül a Bénéjámín nemzetségét; a mi nagy ellentállás és sok vérontás után meg is történt. De mikor a Benjámín nemzetségből a fegyverfogható férfiak mind kiirtattak, az Úr megkegyelmezett a Bénéjámín nemzetségének, hogy minde-
nestől fogva ki ne töröltessék a nemzetségek közül s a megmaradtak közül helyreállított. A bűn, a megtorlás, a kiengesztelés: a tragikum mind a három eleme meg van e történetben. (Bir. XIX—XXI r.)

A Ruth asszony idylli történetének egy külön könyv van szentelve. Nem tudjuk melyik bíró alatt történt a dolog, csak „a napokban, mikor a Birák ítélnek vala“ nagy éhség lőn Izraelben s egy Elimélek nevű férfi, a Juda nemzetségből, a feleségével, Naómival elmene eleséget, vagy életmódot szerezni magának a moabiták földére. Két fiukat, Malont és Kiljont is magokkal vitték. Elimélek meghala s az özvegy, két fiával, ott maradt a Moáb földén. A két fiú ott megházasodott s nőül vett két moabita leányt, egyiknek neve Orpa, másiké Ruth vala. S meghala a két ifjú férj is; s a három özvegy, Naomi, Orpa és Ruth, magok maradtanak.

Ezalatt otthon, a Juda földén jobb termések s kenyéradó esztendők fordultak s Naómi elhatározá, hogy hazamegy. S mondá két menyőnek, térjete haza szülőitek házához, én hazamegyek atyáim földére. Orpa engedett is s elbúcsuzván napától, hazament. De Ruth ragaszkodék napához s nem akart megválni tőle: „A hova mészsz, odamegyek; a hol lakni fogsz, ott lakom; a te néped az én népem, a te Istened az én Istenem legyen! Csak az egy halál választ el engem tőled.“

Naómi tehát hazatért s vele Ruth is. Naóminak pe-

dig otthon egy gazdag sógora vala: Boáz. Aratás volt, de a két özvegynek nem vala aratni valója. Ruth azért elkérdezék napától, hogy tarlózni menjen. S juta épen a Boáz tarlójára. Boáznak pedig megtetszék a szép arcú leány (mert leánynak nézte, ártatlan fiatal kőpével); s parancsolá embereinek, hagyják szedegetni az elhagyott árpafejeket.

De megtudván Boáz, ki legyen a fiatal nő, eszébe jutta a zsidó törvény, mely azt rendeli, hogy a magtalanul elhalt férfi özvegyét ennek sógora vegye nőül, hogy a család ki ne haljon. De Naómi is megtudá a dolgot s útasítá Ruthot, hogy éjjel a szérűn feküdjék a Boáz lábához.

Boáznak tetszék a dolog, de nem bántá Ruthot; hanem reggel tanúkat hivatott s a kezén lévő fők felét a Moáb földén elhalt Elimélekének vallá s magának megváltani ajánlkozék, azzal a feltétellel, hogy az Elimélek fiának özvegyét, Ruthot, nőül veszi.

S az egész nép helyeselte a dolgot. S az Úr áldása vala rajta. S lőnek Boáznak fiai Ruthtól és az ő nemzetségből származék Dávid király.

Ez utolsó szó adja meg a magában is gyönyörű idylli költeménynek a jelentőségét; s a keresztyén hagyományban e jelentőség még magasabbra emelkedik az által, hogy ugyane nemzetségből, a Ruthéból és a Dávidéből, származik a Jézus Krisztus, a Messiás, a világ megváltója.

Keresztyén költők e bájos idyllt, az ó-testamentumnak, a József története után legszebb részletét, szintén jobban kizsákmányolhatják, mint eddig tették.

5. A hősmondát a király-monda követi. Már történelmi talajon állunk, de a mondavilágnak még sok eleme játszik át e korszakba is.

Sámuel, a ki Sámson után következett, az utolsó Bírónak számítatik Izraelben. Az Úr őt kis gyermekkorá óta nagy dolgokra hitta, hogy egykor az Izraél bírája és vezére legyen. A főpap Eli házában nevedék s Isten mindig szólott hozzá s prófétául hivta őt; mert a próféták nem a Lévi nemzetségből való papok közül kerültek ki, hanem az Isten kiválasztottaiból.

Lőn pedig, hogy a filiszteusok megtámadták Izraelt; az Éli pap fiai, Hofni és Fineás voltak a vezérek; s az Izraél legyőzetett s a frigyláda, melyben az Úr törvényét, a szövetség okmányát őrzék, a filiszteusok kezére került. Hofni és Fineás elesett; s Éli pap, a hármass gyászhiat hallva, hátraesék székében és szőnyet hala.

A filiszteusok azonban visszaküldék a frigyládát, melylyel nem tudták mit tenni s melytől félték. Az Izraél népe pedig, okulva a történeteken, Sámuel bíróul és előljáróról választá; de elhatározá egyszersmind, hogy királyt kér magának, a ki rendszerint uralkodjék rajta.

S a Benjámín nemzetségből való Kisnek szamarai elveszván, a fiát, Saul, azok keresésére küldé. A ki útjában Sámuel házához jutott és Sámuelnek megtetszék a termetes és daltás ifjú s azt ajánlá királyul, a minden áron királyt sürgető Izraelnek.

*) A Sámuel bíroságát (az utolsó bíró s első prófétát) már a király-époszhoz számítom.

Saul első föllépése igazolá a választást; megverte a föllázadt Ammonitákat; megfutamította a filiszteusokat; s nagy lón népszerűsége. De kedvessége sem a nép, sem az Isten előtt nem tartott soká. Mert legvőzvé, az Amalékíták királyát, Agágot, az Úr parancsa ellen megkegyelmeze annak és békét kötö vele. Hiába bánta meg tettét: az Úr megvetette őt és szakított vele s a Júda nemzetségéből való pásztorfút, Dávidot, jelölte ki helyette királyul.

(Vége következik.)

VIDÉKI ÉLET.

A makfalvi iskoláról.

Marosvásárhely, 1881 jul. 18.

A mindennemű vizsgálatok zaklatott és meleg napjai után csak most tudtam időt venni magamnak, hogy megemlékezzem egyik vidéki iskolánkról, melyet a szó valódi értelmében magunknak nevezhetünk, mert „székely-nemzeti“ és homlokzatán halhatatlan hazánkfának a „nagy“ Wesselényinek nevét hordozza.

Wesselényi a székelység egyik központján, Makfalván, iskolát alapított azon népnek, melyet ő szeretett s a mely őt tisztelte, hogy az az ő erő, mely a Kükküllő völgyein a székelység ereiben lüktet, a nevelés-szellem és erkölcsnemesítő áldásaiban részesülve, hazánk javára fejlődjék, a nemzetnek új és életerős hajtásokat termeljen.

Junius 25-én Nagy Sámuel főgondnok, dr. Dósa Miklós, Dósa Elek algondnokok és Lénárt József gondnoksági jegyző, valamint szép számú helyi és vidéki érdeklődő közönség jelenlétében tartatott meg a hat tancsoportra osztott 71 tanuló évi zárvizsgálata. A nyilvános vizsgálatok általában a formálítások körébe tartoznak és úgy tekinthetők, mint a szülők és a nagy közönség előtti ünnepélyes beszámolás. A ki egy iskoláról beható bírálatot akar mondani, annak év folytán, a minden napi munka közepett kell látnia az erő és munka beosztását, az iskola működésben levő beléletét. A jártas és gyakorlott szem azonban egy évi zárvizsgálatból mindazt kiolvassa, megérti, mi egy iskola vezetésében, a tanítási módszerben, szóval a rendszerben czélyszerű, jó, hiányos vagy éppen hibás.

És itt örömmel constatáljuk, hogy a makfalvi Wesselényi nevet hordozó székely-nemzeti iskola egy oly szerencsés talajra fektettetett és oly lelkesmórétes, értelmes kezek által vezetett telepje a népnevelésnek, melyre örömmel és a jövő iránti megnyugvással tekinthetnek, úgy a nagy alapító halhatatlan szelleme, mint a székelység művelődését lelkükön hordozó felügyelők és érdeklődők. Dicséretes rend, példás tisztaság és fegyelem, nyugodt és értelmes feleletek, értelmet és gondolkozást fejlesztő tanító és kérdező módszer: ezek jellemzik az iskolát és azon vizsgát, melyet mint egy évi munka eredményét a nyilvánosság előtt bemutattak.

A dicséret és elismerés méltán illeti meg a gondnokságon és különösen helyben lakó algondnok Dósa Eleken kívül, a képzett és buzgó tanítókat, Felméri és Tolvaj urakat.

Levelünket azon ohajtással zárjuk be: vajha a nagy és szép lelkű alapító szelleme lengené át népünk élő nagyjait, ébresztené föl és tartaná ébren bennünk a népnevelési intézetek iránti érdeklődést — s ha szükség — áldozatkészséget; vajha a népnevelés e kicsiny, de fontos ültetvényes kertje, hovatovább több és több életerős ifjú hajtást adna nemzeti művelődésünk termőfájának!

Lénárt J.

50 éves tanítói jubileum.

Zilah, jul. 18.

A szilágymegyei tanítótestület folyó hó 6-án Tasnádon tartott közgyűlésével kapcsolatosan két érdekes tagjának, Somogyi Károly tasnádi és Báthori György kisdobai ev. ref. kántortanítóknak félszázadot meghaladott sikeres működésök emlékére jubiláris ünnepélyt tervezett. Azonban Somogyi K. néhány héttel az ünnepély előtt meghalt, s így az csak a Báthori Gy. tiszteletére tartathatótt meg.

Az egyszerű, de magasztos és a jelen volt tanítókra bizonynyal buzdító hatású ünnepély részleteiről a következőkben van szerencsém értesíteni: a megtisztelt két, az alkalomhoz mért emelkedett szárnyalású, beszéddel üdvözlötett; az egyiket Borbély Sámuel tanítókép. tanár és elnök tartotta, a tanító-testület nevében, a másikat Biró Károly tasnádi ev. ref. lelkész, mint esperesi megbízott, a szilágyszolnoki ev. ref. egyházmegye nevében. Borbély Sámuel, beszéde végeztével, egy díszkötésű könyvet, „A tanító az iskolában“ nyújtott át a megtiszteltnek, mint a szilágymegyei tanító-testület ajándékát, e szép nap emlékére. E könyv elejére néhány tiszta levél van bekötve, s ezekre a tanító-testület tagjai sajátkezűleg írták be neveiket, mi felette becsessé teszi ez emléket. Átnyújtott továbbá egy díszoklevelet, mely Versényi Gábor kép. rajztanár jól sikerült műve, s mely az ünnepeltnek tanítótestületi tiszteleti taggá lett megválasztásáról szól. Kézbesített egyúttal 5 darab aranyat, melylyel Szilágymegye törvényhatósága, a Deák Ferencz emlékére létesített alaptól tüntette ki az arra magát királólág érdemesített derék öreg néptanítót. A lélekemelő ünnepélyt a megtisztelt beszéde zárta be, melyben megilletődve köszönte meg hosszas és mindig küzdelmes munkálkodásának ily soha nem remélt megjutalmazását.

Somogyi Károly emléke iránt pedig az által róttá le tiszteletét a nevezett tanító-egylet, hogy érdemeit méltányolva, a közgyűlés jegyzőkönyvében megörökíteni határozta, s testületileg kivonult sirjához, hol Faluvégi Albert tan. kép. igazgató-tanár egy megható beszédben megemlékezve az elhunytáról, mint tanítóról és mint tanító-testületi alelnökről, a testület nevében fejfájára egy díszes koszorút helyezett.

A kibédi iskola állapota.

Kibéd, jul. 20.

Egyházközségem iskolája függőben levő ügyének megoldását már évek óta várom; de miután ily hosszan tartó, jóreményű várakozásom után sem látok ez ügyben semmi örvendetést, csak növekedő bajt: kényszerítve érzem magamat, ez ügyet nyilvánosságra hozni, nehogy a hallgatás agyonhallgatást szüljön, annyival is inkább, mert már többször zörögtem az illetékes helyeken — esperesi és tanfelügyelői hivataloknál — de mind hiában, mert nem nyitotta meg, habár kéréseimre szebbnél-szebb ígéretek tétettek is mindannyiszor.

E növekedő baj az 1874-ik évben veszi kezdetét. Ez évig iskolánk ügye következőleg állott. Ugyanis: az 1868-iki népoktatási törvény már az ezt követő évben, az eddig meglevő iskola mellé, másod-füiskolát teremt a derék székelő nép jórahaladására folytán, átadva a község, a kormánytól már régebb, mintegy két-három ezer frttal megvásárolt kaszárma helyiséget épületeivel együtt iskolahelyiségnek, adva még ezen felül tanítói fizetés-alapra négyezer frtot is. Ezen másod-füiskolát a község állította föl, községi vagyonból, de egyházi és politikai község — egy pár pásztor családot kivéve — ugyanazon egyénekből állva, a felügyeletet az egyházi előjáróságra bízta. Ez így volt 1873-ig s a tanítás szép eredménnyel is folyt. Ekkor tartva a község attól, hogy ha iskolát tart, majd valami megterhelhetet fogja érni, p. o. iskolai vagy tudja Isten miféle adó: átadja egészen az egyházközségnek. Az egyházi előjáróság azonnal lépéseket is tesz, hogy a még rendezetlen, illetőleg átalakíttatlan épület egy tanítói lakká és egy tanteremmé alakíttassék át. E végre megszerez mindennemű szükséges anyagot úgy, hogy a következő év tavaszán fa, téglá, deszka és mész az iskola udvarán van és csak építőmesterre vár. Ekkor elkezd suttogni Maros-Tordamegye tanfelügyelője Filep Albert, királyi tanácsos úr, hol az egyik, hol a másik székelő atyáival s azon ígéretet teszi, hogy ha a meglevő iskolahelyiséget, vagyonával együtt átbocsátják a magas kormánynak, fényes iskolát fognak nyerni minden újabb megterhelhetet nélkül, értve iskolaadót, tandíjt stb. Ezen fényes ígéret annyira tetszett a különben is megterhelhet népnek, hogy nemes szándékában megáll s jelentést tesz az esperesi hivatalhoz. Nt. Vályi Pál esperes úr vevén a jelentést és fölkerést az egyházközségben való megjelenésre, ismert buzgósága és pontossága szerint, azonnal megjelenik a helyszínen s 1874 július 12-én gyűlést tartott. Meghatározták az átadás föltételeit s egyszersmind elnökölő esperes urat bízták meg, hogy ez ügyet a mlts. áll. ig. tanács elébe vigye s a kormánynyal a szerződést kösse meg. Eddig, mint a száraz tények mutatják, még nincs semmi nagy baj. Van törekvés, igyekezet és van haladás is. De lássuk a dolog másik oldalát is! Itt beáll, a tanfelügyelői ígéretek után, a váradalom s ezzel együtt a pangás, hanyatlás s később a zavar iskolánk ügyében. Pangás — mondom — és zavar, mert a hogy ő nagysága neszét veszi az említett gyűlésnek, azonnal bele kezd avatkozni iskolánk ügyébe mélyebben; most már nemcsak ígér, hanem teszen is. 1875-ik év

elején — papot és presbyteriumot nem tekintve — községi iskolaszéket és elnököt nevez ki s ugyanekkor az elment tanító helyett küld mást, községi tanító czimen; ezek mellett az iskolai pénzalap kamatjaiból elengedéseket teszen s úgy gazdálkodik, hogy egy lélek se merje azt hinni, hogy a szerződés a kormánynyal meg ne kötöttetett volna, annyival inkább, mert egy ízben alóírt a már megkötöttnek hitt szerződést kérve ő nagyságától nagy számmal jelen volt hivei előtt, azt méltóztatott válaszolni, hogy „nem hozta ki, de benn M.-Vásárhelyen közölni fogja, ha bemegyek.“

Ilyen jóhiszemben élve, 1878-ik év tavaszán ismét kijön ő nagysága s azzal lepi meg községünket, hogy a magas kormány négyezer frtot utalt iskolai célra s megbízta a tanfelügyelőiséget arra nézve, hogy a hová ezt célszerűnek és szükségesnek látja, adja is ki oda. Elmondta, hogy ő ezt Kibédnek akarja kiadatni, igérván újabban, hogy semmi megterhelhetet sem fogja ezért érni sem a községet, sem az egyeseket. A község ezen ajánlatot köszönettel fogadta s ennek folytán a pénz az adóhivataltól, tanfelügyelő, iskolaszéki elnök és községi bíró által kivétellett, a tanfelügyelőiség által pedig elkezellettet, ő lévén a pénzkazaló és építtető is. Ez az építés oly szépen keresztül is ment, hogy ma-holnap csaknem minden rosszabb a réginél, pedig december havában is javában folyt a kőműves munka s ráadásul az iskola alaptőkéjéből is odalett egyezernégyszáz frt, s a község mégis 120 frtot fizet vissza évenként az elfogadott négyezer frt. törlesztésébe. Mig ezek történtek, azalatt kaptunk még egy második községi tanítót, hogy segítsen a másiknak az éhezésben és koplalásban, mert a megcsontított iskolai pénzalap még az egyiknek sem tudta éhségét elűzni, a rendes időben beterjesztett költségvetés pedig mitsem segített, mert a már közelebb eltelt iskolai évre sem jött még eddig egy garas is. Mig ezek éheztek, addig a másik, az úgynevezett műfaragászati tanító, tanműhelyének be nem rendezése miatt két éven át nem tanítva, huzta a rendes fizetést s huzta maig is csaknem szolgálat nélkül, alig lévén 7—8 tanítványa és ezek is csak akkor, mikor akarnak, nem lévén semmi útastás adva iskolaszékünknek a műfaragászati iskolát illetően. Különben ez böles munkabeosztás!?

Vajha e tarthatatlan állapoton segitenének már egyszer-valahára az illetékesek. Az orvoslást esdi

Kövér András,
kibédi ref. lelkes.

EGYHÁZI LAPSZEMLE.

A „Protestáns Egyh. és Isk. Lap“-ban Nagy Ignác, kölkedi reformatus lelkes-társunk egy 90 éve s ígéretre figyelmezteti az összeülendő zsinat képviselőit; nevezetesen arra, hogy a királyhágon-túli protestánsok, mint protestánsok sehol sincsenek a törvényszékekben képviselve, a házassági ügyekben tudvalevőleg a világi katholi-

kusok ítélnek. Megvolt e jog régebben odaát is, de ideiglenesen a világi hatóságokhoz került, s ott felejtették.

Az 1790/1. 26. törvénycikk II. §-a azt mondja: „Mind a két hitvallású evangélikusok minden házassági ügyének elintézése az ő saját egyházi székeikre hagyassék, Ő Felsége azonban királyi hivatalához képest mind a két hitvallású evangélikusokat meghallgatva, alkalmas módról fog gondoskodni, hogy nemcsak a perlekedő felek minden oldalú biztosságára kellően szerveztessenek ezen egyházi székek, hanem azon elvek is, melyek szerint ezen egyházi székek annak idejében a házassági ügyeket elbírálni fogják. Addig pedig ezen házassági ügyek a világi törvényszékek által fognak elbíráltatni.” Ez az „addig pedig” épen 90 esztendeje hogy tart.

Az uri rend, ha válni akar, kimenekül Erdélyországba; a szegény alsóbb néposztály pedig nem keres törvényt, se hatóságot, hanem elcsapja magától házastársát, összeáll vadházasságra egymásután három-négygyel, mert ez szabad, ebből a pap nem parancsol, a világi törvényszék pedig ezzel nem törődik; ha pedig találkozik olyan, a ki a válóperét mégis törvény eleibe viszi, biztos lehet felőle, hogy mire a válóper eldől, akkorra nem kíván újabb házasságra lépni, mert megette kenyérének javát; de arról még biztosabb lehet, hogy a pro és contra prókátorok lefejtik még a bőrért is; s vénsége, társ és támasz nélkül, vagyontalanul fogja a véginység szemétdombján találni.

Mivel a válópör óriás idő- és pénzvesztésbe kerül, a vadházasság pedig teljesen és tökéletesen szabad, sőt nemcsak szabad: a vadházasság a könnyűerkölcsű alsóbb nép közt javában virít és szaporodik, a közerkölcsiség pedig bomlik és vész, a társadalom alapja, a családi élet tökéletesen alá van ásva és lerokkadással fenyeget. Ezt eredményezte az a 90 esztendeig tartó „addig pedig”.

Igaza van a cikkírónak, hogy jó volna e sérelmet a zsinati felirásban felhozni, s ha csak lehetséges kiköszölni, mert a protestáns felekezet a családokból állván, ha a család alapjában megvan rendülve, az egész felekezet romlásnak indul; annyiaval inkább, mert minden vallásfelekezethez, még a zsidónak is, megvan a joga, hogy kebelében a közerkölcsiségre ügyel, s a családi életet köti és oldja s a házasságokban való perekben ítél. Így meg lehet királyhágon-túli testvéreinknek is e joga, — meg kell lennie.

A „Debreczeni Protestáns Lap”-ban érdekes közlemény a debreczeni jogtanárok véleménye, melyet a közoktatási kormánynak a felekezeti jogakadémiák összevonása ügyében kiadott felhívására adtak. Kimutatja e felirat, hogy sem a tanárok minőségéből, sem a tanerők számából nem bizonyítható be a protestáns jog-akadémiák gyarló volta. Sőt ellenszöveg. Igen sok mai egyetemi tanár előbb jogakadémián működött. Így Frank Ignác, Geörcs Illés, Karvassy, Láner, Madarassy, Virozsil, újabban Pauler, Konek, Kautz, Hoffmann, Cherny, Sággy, Herczegh, Hajnik, Schnierer, Vécsey, Kerkápolyi, Berde, Groisz, Jenei, Kolozsvári, Ladányi, Imre Sándor, Felméry stb. jogakadémiák — részben protestáns főiskolákból kerültek ki. A tanerők száma pedig általában elegendő.

A budapesti egyetemen 1879—80-ban 4 parallel tanészék tanárával együtt 16 rendes, 16 magán és 1 helyettes tanár működött a jog államtudományi karban, Kolozsvárott pedig 13 rendes s 1 magántanár. A királyi, állami és kath. jogakadémiákon a tanárok száma 8 rendes, rendkívüli jogtanár s 1—3 magántanár. 1879—80-ban a protestáns jogakadémiákon és pedig Kecskeméten a szorosan vett jog- és államtudományokat 8 r. ny. jogtanár és 3 magántanár, egyéb tantárgyakat 1 főgymnaziumi r. ny. tanár mint helyettes tanította; Debreczenben a szorosan vett jogi és államtudományokat 6 rendes jogtanár és 2 bölcsészetszaki rendes akadémiai tanár, egyéb tantárgyakat 1 r. ny. theologiai, 2 r. ny. bölcsészetszaki akadémia és 9 helyettes, segéd- és magántanár; Sárospatakon a szorosan vett jogi tantárgyakat 5 rendes, 1 rendkívüli, 2 bölcsészetszaki rendes akadémiai és 1 magántanár; Pápán a szorosan vett jog- és államtudományokat 4 rendes jogtanár, továbbá (egyéb, nem jogi tantárgyakkal együtt) 1 theologiai, 2 bölcsészetszaki rendes tanár s egy magántanár; M.-Szigeten a szorosan vett jogi tantárgyakat 4 rendes jogtanár, 2 gymn. rendes tanár mint helyettes s egy magántanár. És így a rendszeresített akadémiai tanerők száma Kecskeméten, Debreczenben, Sárospatakon eléri a kir. jogakadémiák tanárainak számát, ellenben a pápai és m.-szigeti jogakadémiák kívánni valót hagynak fen. A jogtanárok száma azonban az előbb említettekben is kisebb, mint a budapesti és kolozsvári egyetemen. Ugyde ebből protestáns jogakadémiáink tudományos színvonalára hátrányos következtést vonni nem lehet, mert az egyetemeiről híres Németországban is sok egyetem van, a melyen nem több, vagy nem sokkal több tanerő működik, mint protestáns jogi tanítézetekben. Nevezetesen a folyó iskolai év II-ik felében tanít jog- és államtudományokat Rostockban 6, Giessenben, Kielben, Freiburgban, Königsbergben, Würzburgban 7, Greifswaldban 8, Boroszlóban 9, Bonnban, Jénában 10, Strassburgban 11 előadó tanár. Schweitzban ugyancsak a folyó félévben a bási egyetemen 7, a zürichin 10, a bernin (egy parallel tanerővel együtt) 11, Oroszország dorpáti egyetemén 8, Ausztriában a czernowitzi egyetemen 10 tanerő ad elő jog- és államtudományokat. S bár a tübingeni, hallei egyetemnek 13, a heidelberginek 14, a göttingeninek 16, a müncheninek 18, a lipcseinek 20, a berlininek 22 jog- és államtudományt előadó tanára van jelen a félévben: azért odakint senkinek sem jut eszébe, hogy a kevesebb tanerővel bíró fentebb említett egyetemeknek, mint a kor színvonalán alólállóknak, bezárását sürgesse. Még 1868-ban a budapesti egyetemen is csak 8 rendes jogtanár volt.

Elismerjük egész készséggel, hogy e számok igazak: de époly nyíltan valljuk be, hogy a közoktatási kormány kívánsága is helyes; s a protestáns érdekekben cselekszünk éppen bölcsen, ha ereinket csoportosítjuk, s a törvénynek megfelelő, de általában közepes jogakadémiák helyett kevesebb, de kitűnő akadémiákat szervezünk.

Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny” 31. számához.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

Ó VEZÉREL MINKET.

Scott Walter.

Midőn az Úr a szolgaság földéről
Szerette népét kivezérelé,
Előtte füst és lángoszlopba' kél föl
S száll kalauzúl a szent nép elé.
Nappal a bábész földlakók előtt.
A felhő-oszlop halkal száll, suhan;
Éjjel csodálva lát a pusztá föld
Láng-oszlopot lobogni úntalan.

Eként ma is még, bár nem látva, hogy ha
Boldogság napja ontja sugarát,
E csalárd fényre felhő száll borongva,
Enyhitni azt, ha gondolunk Te Rád.
De ha pályánkra zord felleg borúl,
Viharzó vészszel és övedz homály,
Te hosszú-tűrő, te irgalmas Úr,
Előttünk láng-oszlopként, oh, te szállj!

Hegedűs István.

VALLÁS ÉS SZOBRÁSZAT.

A renaissance hatalmas éltető szelleme dús virágzást támasztott a képzőművészetek terén. Az antik eszmék fuvalma áldólag csókolgatta a lángelmék homlokát, ihletet és lelkesedést árasztva szét, az antik alakok kikeltak a multak sirjából, a föld alól, s elbűvölték az élőket, példakül szolgálva megint.

S a renaissance emberei versenyre keltek, nemes odaadással küzdöttek a régi nagyokkal.

S a harcz nem volt a Pygmeusok harcza.

A festészetben diadallal emelkedtek föléjük. A festészet új vívmányai: az olaj-technika, a perspectiva, a festék-keverés és szín-vegyítés ismerete a művészeket oly tökélyre képesítették, minőről Hellas hirneves festői soha sem is álmodoztak. Leonardo da Vinci „Úrvacsorája”, Michel-Angelo „Utolsó itélete”, Raffaello „Madonnái”, Correggio „Szent éje” s a remekeknek még egész sora oly fenséges alkotások, miket csak megközelíteni lehetséges, utolérni bajosan, felülmúlni semmiesetre sem.

Az építészetben a verseny tisztességes sikereket aratott. A Bramante, Raffaello és Michel-Angelo San-Pietrója, ha nem is oly közvetlen ihlet üde terméke, mint a Pantheon, de conceptiója és compositiója hatalmasabb és merészebb, mint azé; sőt Goethe szerint, mint az összes antik templomoké Velence „San-Marco”-ja, Orvieto és Siena domja, frescóikkal és domborműveikkel egyetemben, szinte örök emlékei a becsületes vállalkozásnak.

A renaissance-nak csak szobrászata maradt messze az antik megett. Pedig hősök viltak itt is. Ghiberti és

Donatello gigászi erővel törtek az újjászületés geniusainak útát, s Michel-Angelo San-Pietrobeli Pietája, Santa Maria szopra Minervabeli Krisztusa-, s különösen a San-Pietro in Vincolibeli Mózese a keresztyén szobrászat legmagasabb csúcsára emelkedett. És mégis?! Mégis Michel-Angelo maga kénytelen volt szinte korlátlan alkotó ereje daczára kezeit csüggedten leeresztetni, s nemes önismerettel kijelenteni, hogy Phidias, Skopas, Praxiteles utolérhetetlen, s a Vatikánbeli Meleager balkezének kiegészítésére nem mer vala vállalkozni, nehogy elrontsa.

Mi a főoka a verseny sikertelenségének?

Kétségtelenül a vallás, — a görög és keresztyén szobrászok vallásának különböző természetete.

A Michel-Angeloék monotheismusa sokkal magasztosabb, mint a Phidiásék sokistenhívése; de a monotheismus, hogy úgy mondjuk, szobrászi motivumokban sokkal szegényebb, sivárabb, mint a polytheismus, mely tele az istenek, istennők, regék és csodák pazar szépségeivel. A keresztyén Isten lélek, a kit lélekben imádnak, a ki teljességgel alkalmatlan szoborba való megtestesítésre. Végzetlenül nagysága és fensége előtt lehull a művész vésője, a Téremtő megteremtésére gyöngye.

A festészet megkísértette ugyan nem egyszer, de még legmerészebb kísérlete is, a Michel-Angelo „Atya-Istene” a sixtini kápolnában nem egyéb, mint Zeus, keresztyénes fölfogásban. Egyedül Krisztus, a ki megistenült, s anyja Mária, a kit a katholicismus megistenített, azok az alakok a keresztyén mythológiában, (ha szabad e kifejezéssel élnem), a kik a keresztyén szobrászt magasztos lelkesedéssel illethetik, éltek mint emberek és felszálltak megistenülve oda, a hol a Meny és Föld ura lakozik s — a minthogy ezeknek ábrázolása sikerült leginkább.

Hellas istenei és istennői minden teli- és félvéri rokonságukkal egyetemen mintegy a plastikának születtek.

A keresztyén Isten a maga képére teremti az embert, a pogány görög a maga képére teremtette az — Istent. Az ő istenei és istennői olyanok voltak, mint az emberek, szenvedély, szerelem, féltékenység, gyűlölség viharzott sziveikben, csakhogy alakjokat fény és dics sugározta be; az Olympon éltek, ambrosiát ettek, serlegökben nectár gyönyöközt, — a földre is lejártak olykor az emberekkel kalandozni és komázni. A görög emberi alakban képzelte őket, csak tökéletesebbeknek, fenségesebbeknek, mint maga volt. S midőn a művész vésője alá vette Zeust, — az istenek és emberek atyját, ki kezében tartja a villám-csomagot, s Aphroditét, a szerelem istenasszonyát, ki nem anyától lett, úgy kelt ki teljes szépségében a kristály-tiszta habokból, ki szemében hordta a veszedelmes nyilat, — s az egész isten-kört, melyben az egyik az erő lőn széppé, másikon a szépség vált erővé, — akkor csak a férfi és női szépség eszményéig kelle emelkednie, illetőleg a mintaképpen álló

szép görög nőt vagy férfit kelle isteni eszményéig tökéletesíteni. S a ki látta Zeust, Árest, Hermest, a Ludovisi-villabeli Herat, a capitoliumi vagy milói Aphroditét — az el fogja ismerni, hogy ez elbűvölőleg sikerült; az el fogja ismerni, hogy az antik szobrászat virágzásának főoka az antik vallás volt; mert a szobrászokban a művészi és vallási ihlet együtt hatványozta a lelkesedést és alkotó-erőt; az el fogja ismerni, hogy igaza volt Winckelmannnak, az antik művészet halhatatlan kutatójának, midőn azt mondotta: „a legmagasabb szépség Istenben van.“

Széchy Károly.

AZ ÚJKORI PROTESTÁNS EGYHÁZ.

Dr. Kalthoff, a német protestántizmus egyik neveszabag gondolkodója, a „Gartenlaube“ idei folyamának három számában igen érdekes tanulmányt közöl a „Culturharczról a protestáns egyházban“ s mély szakértelemmel fejtegetvén a fejlődés-menetet, melyet a protestántizmust tevő eszmék kezdettől fogva korunkig megfutottak s különösen éles bírálati mértékét alkalmazván a mostanában ismét hatalmaskodó reactiora, mely a német protestáns egyházban minden szabadabb irányzat elnyomását a hatalom eszközével kíséri meg, figyelemre méltóan vázolja a föladatakat, melyek a szabad protestántizmus előtt a jelenben állanak. A törekvési célok, melyeket a tudós szerző olvasói előtt kitűz, eléggé jellemzik azokat az állapotokat, melyekkel a protestáns szabadság nemzetének jelenben meg kell küzdenie s mi, mutatóul, érdekesnek tartjuk ez elmélkedések egy részét olvasóinkkal is megismertetni.

„A jelenkori protestáns, mondja dr. Kalthoff, immár nem azért nevezi magát keresztyénnek, mivel Jézus személyéről bizonyos metaphysikai nézeteket vall magáénak; nem is azért, mivel a keresztyén vallás alapítójában valami föltétlenül tekintélyt látna, a kinek szabad tetszésére kellett volna a maga gondolkodását és ítéletét adnia, hanem azért, mivel Jézus vallás-erkölcsi öntudatában saját maga tudalmának alapvonalait találja meg. A protestáns egyáltalán semmi rabszolgai szellemi függést nem érez bármely, ha még oly magasan is álló, emberi nagyság irányában; hanem érez — és ez végtelenül sokkal többet jelent — erkölcsi és szellemi közösséget. E szellemi közösség azonban egyáltalában nem ér véget bármely egyes történelmi személyiségnél.

„Bármily magasan álljon is — mondja Strausz „Jézus életé“-ben — Jézus azok közt, a kik az embernek azt, a mivé lennie kell, tisztáboan és világosabban állították szeme elé, azért e tekintetben még sem vala ő sem az első, sem az utolsó, hanem valamint e részben megvoltak előzői Izraelben és Görögországban, a Ganges és az Oxus partján, ép oly kevéssé maradt követők nélkül, sőt inkább amaz előkép ő utána is továbbfejtett, minden oldalról kiegészítést nyert s különböző jellemvonásai jóval inkább egyensúlyba rendezkedtek.“

Már Zwingli is kijelentette, hogy az isteni szellem nem volt Palaestinára szoríttatva; Plato is ivott az isteni forrásból s Seneca szintén szent ember vala. Épen ezért megkülönböztetést tesz az újabbkori theologia a keresztyén vallás elve és Jézus személye között. Hogy az ember értéke érzületében rejlik s így „Isten országa“ nem külső alakzatokban közelget el, hanem bent, az ember bensejében van; hogy az igazság és jóság után való esengésben és törekvésben már benne rejlik a föltalálás boldogsága is: a keresztyén vallás ez alapelvei nem történetes, kívülről származó történelmi, hanem szükségképi okossági tételek, a melyeket mindenki megtalálhat igazoltan önmagában. Ezek sem igazabbakká, sem bizonytalanabbakká nem válnak az által, hogy Jézus életének adataira nézve hogyan sikerülnek a kutatások.

Az újkori theologia igyekszik megszabadítani a vallást a történetektől, örök lényegőt el akarja választani attól, a mi egyetlenszer történt meg; keresve e helyett azt, a mi az ember szellemének lényegében most és mindenkoron rejlik, hogy ezt aztán függetlenné tegye örökre minden csupán történelmi kérdéstől. Épen azért nem attól a kérdés-től teszi dolgát függővé, hogy „honnan nyerik a vallásos igazságok bizonyítékait az okosság számára?“ hanem attól, hogy „honnan nyerik erejüket a szívre és akaratra nézve? minő úton válnak a történelembe belelépett eszmék az ember husává és vérévé?“

A szabad protestántizmus e jellemzése után áttér dr. Kalthoff a tudomány méltatására a protestántizmus körében s visszaütésítésére minden hatalmi szózatnak, akár az állam, akár sz egyházi papi rend részéről származott légyen az.

„Mit is keresne — folytatja — a hierarchia ebben a protestáns egyházban, a középkori tekintély-egyháznak ez a legszomorúbb s az emberi nem szellemi előrehaladásával folytonos harcban álló maradványa?! Ebben az egyházban nincs semmiféle egyházi hatóságnak, semmi synodusnak az a joga, hogy az egyesnek megszabhassa, hogy mit higgyen, miként gondolkozzék és érezzen. Az úgynevezett egyházi rend is elvesztette természetfölötti hivatali tekintélyének utolsó morzsáját is, a mi annyiszor vált már a jellemtelenség leplévé s a tudatlanság és vakbuzgóság szabadságlevele. A pap is annyit ér, mint személyisége és jelleme, sem többet, sem kevesebbet. Egyszerűen a község hivatalnoka ő s mint ilyen ő van a községért, nem pedig a község ő érte. Nem árulhatja magát, mint különös isteni titok birtokosa; nem heverhet végig az egyházi hitvallás és a káté kényelmes párnáin, hanem fáradhatatlanul azon kell lennie, hogy vallásos fogalmait kitisztázhassa, új nézeteket szerezhessen, s hogy a mit elért, községre fölvilágosítására és erkölcsi épülésére fordíthassa.

És ez a protestáns egyház végül nem ismer különbséget a szent és profanus dolgok között, mert rá nézve minden szent, a mi igaz, tiszta és nemes. A protestáns egyház nem veti háta megé áhitatoskodását, mint valami kiszabott munkát, bizonyos órákban, bizonyos helyeken. Hanem áhitatoskodás neki az emelkedett gondolatok és tiszta

érzelmei, minden csöndes áramlata, mely a lelken átvonúl. Istenitisztelet számára minden becsületes napi foglalatosság, az emberiség szolgálatában végzett minden tett. A hol ez az egyház összegyülekezéseket rendez, nem az observantia kedvéért, vagy azért teszi, hogy az égbe szóló útlevelet osztogasson, hanem azért, hogy ismét ráfordíthassa a tekiteteket az emberiség nagy céljaira, s hogy a szellemet ismét, mintegy fürdő által, megtisztíthassa a mindennapiság porától."

Közli: —l—t.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1881 jul. 30-án.

— Király Ő felsége e petrozsényi bányatelepen alakult belvét hitű leányegyháznak templomépítésre magánpénztárából 200 frtnyi segílyt adományozott.

— Az országos tanítógyűlést előkészítő bizottságba meghívott egyletek küldöttei Budapesten július 28-án délelőtt 10 órakor, az országház első emelete helyiségének termében gyűlést tartottak. A gyűlésen megjelentek: Göbel János, a székesfehérvári, Wizer Endre a pécsi, Csátkó Alajos a felmegyei, Rieger I. a kolozsmegyei, Orbán Ferencz a brassói, Lakics Vendel a budapesti, Gyöngyössy Rudolf, az aradvidéki, Putsch Tóbiás a szepesi, Papp Péter a debreczeni, Sárkány Gábor, a beregi, Berecz Gyula a délmagyarországi, Zádor Gyula a pozsonymegyei, egylet részéről. Békey Imre királyi tanácsos és budapesti tanfelügyelő, mint elnök, rövid üdvözlő beszéddel nyitotta meg a gyűlést, s előterjesztette, hogy a 14 meghívott egylet közül 12 elküldötte képviselőit, a két elmaradt pedig igazolta magát. Kéri a gyűlést, hogy a tárgyalásokat bigadtan vigye, a mi mindéig meg is történt. A bizottság az országos tanító gyűlés elé a következő 12 tételt terjesztendi: 1. Az országos tanító gyűlés. 2. A tanító-egyletek szervezése. 3. Az Eötvös-alap ügye. 4. A magyar nyelv tanításának módszere és határozottabb terjesztésének módjai a nem magyar ajkú iskolákban. 5. A népnevelési egyletek kérdése. 6. A megyei tanszer-muzeumok. 7. Az ismétlő iskolák tantervének alkalmazása, a vidékek viszonyaihoz képest. 8. Az iskolai takarékpénztárak. 9. A történelem és alkotmánytan tanításának módszere. 10. Az iskolai fegyelem. 11. A községi könyvtárak és ifjúsági iratok. 12. A kézi munka és háziipar tanításának módszere a népiskolákban. Azután az ügy- és sorrend megállapítására küldöttek ki bizottságokat, a minék végeztével a gyűlés véget ért.

— Zsinati képviselők. A pesti egyházmegyében megválasztattak a beküldött 23 érvényes szavazat közül Sipós Pál főesperes 21, és Madas Károly segédgondnok szintén 21 szavazattal rendes, Szilágyi Benő gyömrői lelkész s Jordán István világi tanácsbíró póttagoknak. Az unghyi egyházmegyében rendes tagok lettek Makkay Dániel, ungvári lelkész és tanácsbíró, Kovács Károly, világi tanácsbíró, a póttagságra általános szavazattöbbséget senki sem nyert, s augusztus 30-án új választás fog tartatni.

— Az elemi iskolai vallás-oktatásra vonatkozólag, mint a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap” írja, a vallás- és közoktatásügyi miniszter legközelebb egy igen fontos, elvi jelentőségű határozatot hozott. A főváros egyik elemi iskolájában ugyanis egy felekezetenkívülosztrák alattvaló fölvetetvén gyermekét, nem egyezett belé, hogy az vallásoktatásban részesüljön. A kerületi iskolaszék a szülő akaratát nem ellenezte. Az ügy azonban a fővárosi tanács elé kerülén, ez a kérdést annyira fontosnak és elvi jelentőségűnek tartotta, hogy jónak látta végeldöntés végett a miniszteriumhoz fölterjeszteni. S a miniszterium a törvényre támaszkodva kimondta, miszerint a hazai törvények értelmében a vallás- és erkölcsi oktatás minden hazai iskolában kötelező lévén, a külföldieknek sem engedhető meg, hogy nyilvános iskolába járjanak, ha az országos törvény kívánalmainak nem akarnak megfelelni.

— Gyöngyösy Sámuel tiszánánai lelkészársunk újabb egyházirodalmi műveire előfizetést hirdet Ferenczi B. miskolczi kiadó. A szerző neve elég ösmeretes, hogy hosszadalmasan ajánlani ne kelljen. A művek a következők: I. Köznapi templomi imák, főtekintettel az évszakokra. Félvászonba kötve 2 frt. II. Vasárnapi és ünnepnapi imák templomi használatra. Félvászonba kötve 2 frt. III. Magyar protestáns egyházi szónoklatok 3 és 7-ik füzet. Egyenként 1 frt. 50 kr. A füzetek évnegyedenként jelennek meg és bérmentesen utánvétellel kapják az előfizetők. Bolti árok magasabb leend. Gyűjtők 10 példány után tiszteletpéldányban részesülnek. A mi e műveket illeti, szerző azokban gonddal dolgozta föl a szent könyvben szétszórt buzgóság gyöngyeit, s míg szent áhitattal mereng a természet templomának szépségein, a láthatóról mintegy kézen fogva vonja a lelket a láthatatlanra. A szónoklatok jobbra a kor bűneit osztromolják. A két füzet 45—50 egyházi beszédet fog tartalmazni Nevezetesebb tárgyai: Keresztelő János tragikus élettörténete hat beszédben. A nép szava. Husvétii csodálkozás. A lelkesedés hatalma. A nagyravágyó öncsalódása. A Bethesda tavak nyomorékjai. A fényűvés. A kölcsön vett pénz. Meddig lesz Jézus a világ világossága? E két füzet csak ünnepalkalmi és közönséges egyházi beszédeket fog tartalmazni.

Zolich Károly, privigyei tanító jóra való művet szerkesztett „Tanítói Működési Napló” czimvel, mely a napló rovatait a tanító összes teendői közt lévő párhuzam feltüntetésével állítja össze s útmutatást ad azok kitöltésére. A könyv szerző szerint különösen alkalmas az iskolai élet állapotának megítélésére, a képezdei növendékeknek tájékoztatására, a tanítói gyakorlatnak a nevelés- és oktatástani elmélet figyelmes szemmel kísérésével való előnyös megszerzésére. A füzet ára 20 krajczár, mely összeg Nagy-Tapolcsányba Platzkó Gyula könyvkiadóhoz küldendő.

— Elfogadott tankönyvek. A hivatalos lap közlése szerint a vallás- és közoktatásügyi miniszter az országos közoktatási tanács eléterjesztése folytán Pirchala Imre „Anthologia latina”, dr. Tóth Sándor „Magyar irodalomtörténete” czimű tankönyveit engedélyezte, Greguss Ágost „Magyar költészetten” és Névy László „Poetica” czimű

tankönyveit ajánlotta. E könyvek közül a tankönyv fogalmának csak Névy és Pirsch munkája felel meg, Greguss könyve kitűnő mű, de inkább a tanárok, mint a tanulók kezébe való; ám azért helyes használat mellett semmi kifogásunk ellene. Annál nagyobb meglepetéssel olvassuk dr. Tóth Sándor Irodalom-történetét is az engedélyezett tankönyvek sorában, mert se tanár, se tanuló helyes ítéletet nem szerezhet belőle. Ez a munka az önállósodás apró bogaraival van teli. Fölfogása sok helyütt ferde, judiciuma félszeg. Szerinte Gyulai Pál tanulmányait úgy, mint költészetét, a közepesség jellemzi. Legművészebb alkotása „Vörösmarty élete” hijával van a különböző részek kapcsán; nagy gondolatai nincsenek, kifejezései közönségesek. A legújabb költők eredetiségét, a külföld eszméi megmételtyezik. Ezek élén Szász Károly áll, a ki érzéseire csinálja a verseket, a világirodalmi reminiscenciáktól nem ment, szereti a képek hajhászatát, alkalmi verseiben módoros. Toldy Ferencz, az irodalom-történetírás megalapítója működését két irány jellemzi: az aprózás és az újabb viszonyokkal többé-kevésbbé elfogultság. A hagyomány föltétlen tisztelete is hibája, mert ókori vázlatai a történelem téves fölfogását leginkább terjesztették; a nyelvtudományban az összehasonlítás törvényeit alaposan nem ismeri. Szalay Lászlóról megemlítve, hogy alapos jogismeretekkel és szigorú forrás-tanulmányal lépett föl, azt állítja, hogy tárgyilagossága ridég, a kor tapogatódzásán ő sem hatol túl, mikor tények helyett üres egybevetésekre szorúl. Szabó Károlyról, se többet, se kevesebbet nem mond, minthogy „még ez irányhoz sorakozik.” Minden tőről-hegyre keresés nélkül, csak úgy találomra nyitottuk föl ez „Irodalomtörténetet, a mint a német mondja Stich-próbaképpen, — s ime az éretlenségekből egész csokrot lehetett kötni. Tudjuk nagyon jól, hogy jó Homer is el-elbólingatott olykor, így a közoktatásügyi tanácson is megeshetett, hogy felszínesen olvasott át egy könyvet; de mindenestre kérjük, hogy máskor nagyobb figyelemmel válogassa meg, a mit engedélyez. Mert az ily munka százaknak és százaknak ronhatja meg ítéletét a fejletlen növények közül. Középiskoláink igazgatóinak és irodalomtörténeti szaktanárainak pedig ajánljuk, hogy csak maradjanak Toldy Ferencz „Irodalomtörténeti tankönyve” mellett, melyet Gyulai Pál szigorú szeme nézett keresztül, vagy ragaszkodjanak Beöthy Zsolt „Irodalomtörténetéhez”, mely rövid találó jellemzéseivel alapos tájékozást ad, vagy álljanak meg Imre Sándor kitűnő kézikönyvéél, mely úgy nyelvtörténeti, mint irodalmi fejtegetéseiben egyiránt avatott és igazságos ítéleteket nyújt.

— „A vasárnapügy külföldön és hazánkban” czimű mellékletet bocsátott közre a „Debreczeni Protestáns Lap” utolsó száma. Kifejtve a vasárnapi iákolázás kérdésének egész körét, a következő javaslatokat teszi, miket a tiszán-túli református egyházkerület elis fogadott: 1. Minden egyházkerületben vasárnapügyi bizottság választassék, 5—7 tagból 2—3 évre; annak feladata: figyelemmel kísérni a vasárnapügyi mozgalmakat külföldön és hazánkban s azokról időnkint jelentést tenni a kerülethez; továbbá feladata: a közgyűlés tanácskozása elé indítványt terjeszte-

ni, valahányszor idejét látja: hogy az egyházkerület erkölcsi tekintélyével lépjen föl, szózat, körlevél, folyamodás, fölterjesztés alakjában hatni ki- és befelé. Végre kezdeményezze az egyházmegyei s gyülekezeti vasárnapi bizottságokkal karöltve a vasárnapügy fontosságát, hasznosságát fejtegető, ismertető olvasmányok, iratok kiadását és terjesztését irodalmi úton. A kerület azonnal kezdje meg példaadól a kerületi bizottság kinevezését. 2. Az egyházmegyei gyűlések is alakítsanak vasárnapügyi bizottságot saját kebelökben azon czélból, hogy az szemmel kísérje a vasárnap ügyét az egyházmegye területén, tanulmányozza a teendőket, gyűjtse az adatokat a felől, mik akadályai a vasárnap megtartásának, miképen lehetne segitni, hatni a visszaélések megszüntetésére; a szebb jelenségeket bátorításul mutassa fel, mindezekről az egyházmegyei gyűléshez koronkint jelentést tegyen. 3. Minden presbyteriumban, kivált a népesebb helyeken, helyi bizottság alakíttassék a vasárnap megóvására, felhívások, intések, figyelmeztetésekkel hatni a gyülekezet tagjaira. Kívja fel az egyház-tanács hathatósan a népiskolatanítókat, hogy ezek ragadjanak meg minden kedvező alkalmat, kivált a vallás tanítás közben, ébren tartani tanítványaikban a vasárnap jelentőségének és megszentelésének mivoltát és kötelességét. 4. Kivánatos, hogy önálló vasárnap megszentelő társulatok alakíttassanak központi és fiók-egyletekkel, melynek tagjaiul szerény évi díj — 40 vagy 50 kr. — fizetéssel az önként jelentkezők vétessenek fel. A jövedelem fordíttassék vasárnapi irodalmi művek létesítésére. Az ily társulatokat aztán hathatósan támogassák az egyházi bizottságok s ezeket viszont amazok. A társadalomra társadalmi úton lehet hatni.

— Háromszékmegye tantestülete július 23-én rendkívüli közgyűlést tartott Kézdi-Vásárhelyen, melyen a budapesti augusztus 12-én tartandó országos tanító gyűlésre kellett képviselőt választani. Titkos szavazással megválasztották Erdélyi Károly felső népiskolai igazgatót s a tanító-testület elnökét. Második tárgyát képezte a gyűlésnek a vallás- és közoktatásügyi minisztertől megerősítettlenül leérkezett alapszabályok egyes pontjainak módosítása. A miniszter által megjelölt pontokat a közgyűlés magáévá tette; csupán az alapszabályok 24-ik §-ára vonatkozólag azon óhaját fogja egy indokolt feliratban kifejezni, hogy az hagyassék meg egészben, annál is inkább, mivel egyfelől a §. az 1872 és az 1876-iki miniszteri rendeletek alapján van az alapszabályokba fölvéve; — másfelől pedig nevezett §-nak kihagyásával a körök munkálkodásai leunének megbénítva, minthogy a §. a közgyűlésekre menendő tanítóknak fuvar- és napidíjat s pontos megjelenést határoz meg.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

A. F. úrnak Kézdi-Vásárhely. Szíves tudokozódását köszönjük, s örömmel értesíthetjük, hogy lapunk szerkesztője a jegenyei fürdőben hová pihenés végett üdülni ment, teljesen jól érzi magát. Hétfőn hazajövéen, kérdésére levelilleg fog felelni.